

Міністерство внутрішніх справ України

ДНІПРОПЕТРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ

**НАУКОВО-ПРАКТИЧНИЙ
КОМЕНТАР
РОЗДІВ ІV «ПОВНОВАЖЕННЯ
ПОЛІЦІЇ» ТА РОЗДІЛІВ V
«ПОЛІЦЕЙСЬКІ ЗАХОДИ»
ЗАКОНУ УКРАЇНИ
«ПРО НАЦІОНАЛЬНУ ПОЛІЦІЮ»**

Харків
«Право»
2016

УДК 67.9(4УКР)301.163.1

ББК

К

Рекомендовано до друку Вченою радою Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ (протокол № 5 від 29 січня 2016 р.)

Рецензенти:

А. М. Подоляка – доктор юридичних наук, професор;

І. М. Шопіна – доктор юридичних наук, професор

Колектив авторів:

д.ю.н., доцент Мінка Т. П., д.ю.н., професор Комісаров О. Г., д.ю.н., професор Иронюк Р. В., к.ю.н. Глуховеря В. А., к.ю.н., професор Шинкаренко І. Р, к.ю.н., доцент Титаренко О. О., к.ю.н., доцент Голобородько Д. В., к.ю.н., доцент Рижков Е. В., к.ю.н., доцент Шаблістий В. В., к.ю.н. Рогальська В. В., к.ю.н. Легеза Є. О, к.ю.н. Гаркуша В. В., Репан М. І.

Науково-практичний коментар розділів IV «Повноваження поліції» та розділів V «Поліцейські заходи» Закону України «Про національну поліцію» : Науково-практичний коментар / Кол. авт. – X. : Право, 2016. – 178 с.

ISBN 978-966-458-978-6

У науково-практичному коментарі запропоновано постатейний коментар до окремих розділів Закону України «Про Національну поліцію», зокрема до Розділу IV «Повноваження поліції» та Розділу V «Поліцейські заходи».

Науково-практичний коментар призначений для викладачів, курсантів, слухачів, ад'юнктів та аспірантів юридичних навчальних закладів і факультетів України, практичних працівників Національної поліції та МВС України, інших працівників правоохоронних органів, судів, адвокатів.

УДК 67.9(4УКР)301.163.1

ББК

© Автори, 2016

© ДДУВС, 2016

© Видавництво «Право», 2015

ISBN 978-966-458-978-6

З М І С Т

Передмова	4
------------------------	---

Розділ IV Повноваження поліції

Стаття 23. Основні повноваження поліції	7
Стаття 24. Додаткові повноваження поліції	63
Стаття 25. Повноваження поліції у сфері інформаційно-аналітичного забезпечення.....	64
Стаття 26. Формування інформаційних ресурсів поліцією.....	82
Стаття 27. Використання поліцією інформаційних ресурсів.....	87
Стаття 28. Відповідальність за протиправне використання інформаційних ресурсів.....	93

Розділ V Поліцейські заходи

Стаття 29. Вимоги до поліцейського заходу.....	96
Стаття 30. Види поліцейських заходів	101
Стаття 31. Превентивні поліцейські заходи.....	104
Стаття 32. Перевірка документів особи	108
Стаття 33. Опитування особи.....	110
Стаття 34. Поверхнева перевірка.....	112
Стаття 35. Зупинення транспортного засобу.....	115
Стаття 36. Вимога залишити місце і обмеження доступу на визначену територію	120
Стаття 37. Обмеження пересування особи чи транспортного засобу або фактичного володіння річчю	124
Стаття 38. Проникнення до житла чи іншого володіння особи.....	134
Стаття 39. Перевірка дотримання вимог дозвільної системи органів внутрішніх справ	138
Стаття 40. Застосування технічних приладів та технічних засобів, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису, чи засобів фото- і кінозйомки, відеозапису	141
Стаття 41. Поліцейське піклування	143
Стаття 42. Поліцейські заходи примусу.....	151
Стаття 43. Порядок застосування поліцейських заходів примусу	156
Стаття 44. Застосування фізичної сили.....	159
Стаття 45. Застосування спеціальних засобів	161
Стаття 46. Застосування вогнепальної зброї	169

Перелік використаних та рекомендованих джерел	175
--	-----

ПЕРЕДМОВА

З прийняттям 2 липня 2015 року Закону України «Про Національну поліцію» фактично розпочалося реформа правоохоронної системи взагалі та Міністерства внутрішніх справ України, зокрема. Це у свою чергу призвело до створення Національної поліції України як центрального органу виконавчої влади, який служить суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку. Новий Закон містить багато новацій, які раніше не були притаманні Закону України «Про міліцію» і потребують пояснень щодо їх практичного застосування. Слід зазначити, що до найбільш суттєвих новацій, які відрізняють поліцію від міліції, належать такі.

По-перше, зменшення обов'язків поліцейського з одночасним розширенням повноважень, які в основному спрямовані на превентивну та профілактичну діяльність, на запобігання вчиненню правопорушень. Новим Законом визначено менше процесуальних обов'язків поліцейського, а більше повноважень, що забезпечують захист життя та здоров'я громадян, контроль дорожнього руху, а також здійснення інформаційно-аналітичного забезпечення.

По-друге, поліцейські отримали чітко визначений перелік заходів, які здійснюються для охорони прав і свобод людини, запобігання загрозам публічній безпеці і порядку або припинення їх порушення. До таких превентивних заходів, відповідно до Закону, належать: перевірка документів особи; опитування особи; поверхнева перевірка і огляд; зупинення транспортного засобу; вимога залишити місце й обмеження доступу до визначеної території; обмеження пересування особи, транспортного засобу або фактичного володіння річчю; проникнення до житла чи іншого володіння особи; перевірка дотримання вимог дозвільної системи органів внутрішніх справ; застосування технічних приладів і технічних засобів, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису, засобів фото- і кінозйомки, відеозапису; перевірка дотримання обмежень, установлених законом стосовно осіб, які

перебувають під адміністративним наглядом, та інших категорій осіб; поліцейське піклування.

Водночас зазначені новації на сьогодні потребують правильного розуміння та практичного застосування новою генерацією поліцейських. Для цього як помічник є завжди корисними певні довідники та коментарі до чинного законодавства.

Це видання містить постатейний науково-практичний коментар до окремих розділів Закону України «Про національну поліцію», зокрема до Розділу IV «Повноваження поліції» та Розділу V «Поліцейські заходи», які на сьогодні найбільш затребувані практикою щодо їх роз'яснення та тлумачення з метою однозначного розуміння нових норм та правильного їх застосування, що полягає в дотриманні конституційних прав і свобод людини та європейських стандартів поліцейської діяльності.

При тлумаченні положень Закону, особливо спірних, автори виходили з його головних принципів – забезпечення права на доступ до інформації, презумпції відкритості публічної інформації, максимального спрощення отримання інформації. Коментар розрахований на якнайширше коло читачів, але, насамперед, на тих, хто використовує Закон у своїй щоденній діяльності, – працівників Національної поліції України.

При доктринальному тлумаченні положень розділів IV та V Закону були використані чинні міжнародні правові акти, які передбачають виконання поліцейськими відповідних повноважень, зокрема: Кодекс поведінки посадових осіб з підтримання правопорядку від 17.12.1979, Декларації про поліцію від 08.05.1979, Європейський кодекс поліцейської етики від 19.09.2001, Загальна декларація прав людини від 10.12.1948, Європейська конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 01.11.1950, Основоположні принципи застосування сили та вогнепальної зброї службовцями органів правопорядку ООН від 1990 року, тематичні рекомендації Комітету міністрів Ради Європи державам-членам тощо. Окрім цього, при коментуванні превентивних поліцейських заходів авторами використовувалися положення не тільки міжнародних документів, а й чинного законодавства, зокрема Кодексу України про адміністративні правопорушення, Кримінального процесуального кодексу України, а також чинних відомчих нормативних документів, зокрема наказів МВС України «Про питання щодо застосування адміністративного законодавства України органами внутрішніх справ України» від 04.10.2013 № 950; «Про організацію реагування на повідомлен-

ня про кримінальні правопорушення, інші події, та забезпечення оперативного інформування в органах і підрозділах внутрішніх справ України» від 22 жовтня 2012 р. № 940 тощо.

Безперечно, нова поліція робить нові кроки у сфері забезпечення публічної безпеки та порядку, захисту прав і свобод людини від протиправних посягань, і вони не є легкими. Необхідний певний час, щоб апробувати новий закон, надати йому можливість запрацювати на повну. Тому є велике переконання, що цей коментар допоможе новим поліцейським більш якісно застосовувати новели поліцейського законодавства та в повному обсязі і впевнено виконувати ті обов'язки, які на них покладено державою та громадянським суспільством.

У подальшому у зв'язку із закономірною зміною як національного законодавства в правоохоронній сфері, так і зміною відомчої нормативно-правової бази з питань діяльності Національної поліції України, коментар до цих розділів буде поповнюватися новим змістом.

Розділ IV

Повноваження поліції

Стаття 23

Основні повноваження поліції

1. Поліція відповідно до покладених на неї завдань:
 - 1) здійснює превентивну та профілактичну діяльність, спрямовану на запобігання вчиненню правопорушень;
 - 2) виявляє причини та умови, що сприяють вчиненню кримінальних та адміністративних правопорушень, вживає у межах своєї компетенції заходів для їх усунення;
 - 3) вживає заходів з метою виявлення кримінальних, адміністративних правопорушень; припиняє виявлені кримінальні та адміністративні правопорушення;
 - 4) вживає заходів, спрямованих на усунення загроз життю та здоров'ю фізичних осіб і публічній безпеці, що виникли внаслідок учинення кримінального, адміністративного правопорушення;
 - 5) здійснює своєчасне реагування на заяви та повідомлення про кримінальні, адміністративні правопорушення або події;
 - 6) здійснює досудове розслідування кримінальних правопорушень у межах визначеної підслідності;
 - 7) розшукує осіб, які переховуються від органів досудового розслідування, слідчого судді, суду, ухиляються від виконання кримінального покарання, пропали безвісти, та інших осіб у випадках, визначених законом;
 - 8) у випадках, визначених законом, здійснює провадження у справах про адміністративні правопорушення, приймає рішення про застосування адміністративних стягнень та забезпечує їх виконання;
 - 9) доставляє у випадках і порядку, визначених законом, затриманих осіб, підозрюваних у вчиненні кримінального правопорушення, та осіб, які вчинили адміністративне правопорушення;
 - 10) вживає заходів для забезпечення публічної безпеки і порядку на вулицях, площах, у парках, скверах, на стадіонах, вок-

залах, в аеропортах, морських та річкових портах, інших публічних місцях;

11) регулює дорожній рух та здійснює контроль за дотриманням Правил дорожнього руху його учасниками та за правомірністю експлуатації транспортних засобів на вулично-дорожній мережі;

12) здійснює супроводження транспортних засобів у випадках, визначених законом;

13) видає відповідно до закону дозволи на рух окремих категорій транспортних засобів; у випадках, визначених законом, видає та погоджує дозвільні документи у сфері безпеки дорожнього руху;

14) вживає всіх можливих заходів для надання невідкладної, зокрема домедичної і медичної, допомоги особам, які постраждали внаслідок кримінальних чи адміністративних правопорушень, нещасних випадків, а також особам, які опинилися в ситуації, небезпечній для їхнього життя чи здоров'я;

15) вживає заходів для визначення осіб, які не здатні через стан здоров'я, вік або інші обставини повідомити інформацію про себе; встановлює особу за невпізнаним трупом;

16) забезпечує безпеку взятих під захист осіб на підставах та в порядку, визначених законом;

17) у межах своєї компетенції, визначеної законом, здійснює контроль за дотриманням вимог законів та інших нормативно-правових актів щодо опіки, піклування над дітьми-сиротами та дітьми, позбавленими батьківського піклування, вживає заходів щодо запобігання дитячій бездоглядності, правопорушенням серед дітей, а також соціального патронажу щодо дітей, які відбували покарання у виді позбавлення волі;

18) вживає заходів для запобігання та припинення насильства в сім'ї;

19) здійснює охорону об'єктів права державної власності у випадках та порядку, визначених законом та іншими нормативно-правовими актами, а також бере участь у здійсненні державної охорони;

20) здійснює на договірних засадах охорону фізичних осіб та об'єктів права приватної і комунальної власності;

21) здійснює контроль за дотриманням фізичними та юридичними особами спеціальних правил та порядку зберігання і використання зброї, спеціальних засобів індивідуального захисту та активної оборони, боєприпасів, вибухових речовин і матеріалів, інших предметів, матеріалів та речовин, на які поширюється дозвільна система органів внутрішніх справ;

22) здійснює у визначеному законом порядку приймання, зберігання та знищення вилученої, добровільно зданої або знайденої вогнепальної, газової, холодної та іншої зброї, боєприпасів, набойів, вибухових речовин та пристроїв, наркотичних засобів або психотропних речовин;

23) здійснює контроль у межах своєї компетенції, визначеної законом, за дотриманням вимог режиму радіаційної безпеки у спеціально визначеній зоні радіоактивного забруднення;

24) сприяє забезпеченню відповідно до закону правового режиму воєнного або надзвичайного стану, зони надзвичайної екологічної ситуації у разі їх оголошення на всій території України або в окремій місцевості;

25) виконує в межах компетенції запити органів правопорядку (правоохоронних органів) інших держав або міжнародних організацій поліції відповідно до закону та міжнародних договорів України.

Повноваження поліції, які передбачені коментованою статтею повністю відповідають низці міжнародних правових актів, які передбачають виконання поліцейськими відповідних повноважень. До таких правових актів можна віднести:

1. Кодекс поведінки посадових осіб з підтримання правопорядку від 17.12. 1979 р.

Ст.1 Посадові особи з підтримання правопорядку постійно виконують покладені на них законом обов'язки, служачи суспільству і захищаючи всіх осіб від протиправних актів у відповідності з високим ступенем відповідальності, що потребує їх професія.

Термін «посадові особи з підтримання правопорядку» включає в себе всіх призначених або таких, що обираються, осіб, пов'язаних з застосуванням права, які мають поліцейські повноваження, особливо на затримання правопорушників.

Мається на увазі, що служба суспільству включає в себе в тому числі й надання послуг і допомоги тим членам суспільства, які по особистим або іншим причинам надзвичайного характеру мають потребу в цій допомозі. Поліцейські повинні захищати людей не тільки від насильницьких, грабіжних або шкідливих актів, але й сприяти дотриманню усіх заборон, що встановлені законом

2. Європейський кодекс поліцейської етики від 19.09. 2001 р.

Завдання поліції

1. Основними завданнями поліції в демократичному суспільстві, що регулюється верховенством права являються:

– забезпечення громадського спокою, дотримання закону и порядку в суспільстві

– захист і дотримання основних прав і свобод людини в тому вигляді, в якому вони закріплені в тому числі в Європейській конвенції про права людини;

– попередження злочинності і боротьба з нею;

– виявлення злочинів

– надання допомоги і послуг населенню

3. В Мандаті Експертного комітету з поліцейської етики і проблемам, пов'язаним зі здійсненням функцій поліції (РС-РО) під керівництвом Європейського комітету з проблем злочинності (CDPC) від вересня 1998 р. викладені найважливіші цілі поліції в демократичному суспільстві, що регулюється верховенством права. Забезпечення підтримки спокою у суспільстві і дотримання закону традиційно являються загальними завданнями поліції, її головною відповідальністю.

Забезпечення підтримки спокою у суспільстві і дотримання закону включає в себе цілий ряд заходів, що проводяться поліцією, до яких відносяться охорона і забезпечення безпеки осіб (як фізичних так і юридичних, їх майна (як приватного так і суспільного), застосування закону у відносинах між державою і приватними особами і у відносинах між людьми

Дотримання прав і свобод особи в тому вигляді, в якому вони закріплені в Європейській конвенції про права людини в якості задачі поліції, є головною задачею поліції, що стоїть на службі суспільства, де править закон. Ця задача передбачає не тільки окремий обов'язок по захисту цих прав, але й наявність меж для діяльності поліції для виконання інших її завдань

... Функція попередження злочинності по різному розглядається в різних державах-членах, але у більшості випадків вона вважається такою, що відноситься до загальної відповідальності держави.

.... Треба звернути увагу на особливе повноваження поліції, що визначає «суспільний напрямок» її діяльності, а не «каральний». Це допомога населенню, що є ще одним аспектом діяльності поліції, але ця функція в окремих державах залишається більш менш розвиненою. Вхідження в задачі поліції функції послуг дещо відрізняється від цього в розумінні, що змінює роль поліції, яка перестає бути «силою», яку в суспільстві треба використовувати, і стає у цьому випадку органом надання послуг суспільству. Останні декілька років в Європі прослідковується чітка тенденція більш повніше інтегрувати поліцію в громадянське суспільство і наближати її до населення. Ця мета в ряді держав-учасниць досягається за допомогою розвитку «поліції за місцем проживання». Одним із головних засобів для досягнення цієї мети є наділення поліції статусом публічної служби, а не просто органа, що відповідає за дотримання закону.

.... Якщо ми не бажаємо, щоб це перевілення залишилося лише лінгвістичним фактором, то розділ «послуг» слід ввести в список повноважень сучасної демократичної поліції. Як правило, допомога, що надається поліцією, торкається конкретних ситуацій, коли треба надати допомогу будь якій людині, що знаходиться у небезпеці. Або допомогати людям зв'язатися з іншими державними або соціальними службами, при цьому аспект «послуг» в діяльності поліції залишається розпливчатим і важко піддається визначенню. Його не можна змішувати з іншими повноваженнями поліції (наприклад, видачею паспортів). Як правило, функція поліції як органа публічної служби пов'язана з її роллю органа, до якого може звернутися населення і доступність поліції є в цьому відношенні, одним із найважливіших і основних елементів. Функція послуг з боку поліції більш пов'язана з духом місії поліції по відношенню до населення, ніж наділенням її широкими повноваженнями по наданню послуг у доповнення з її традиційними завданнями.

4. Повноваження поліції, передбачені статтею, яка коментується, узгоджуються із положеннями Декларацією про поліцію від 08.05.1979 р.

1) Поліцейський виконує обов'язки, покладені на нього законом, захищаючи своїх співгромадян і суспільство від насильницьких, грабіжницьких та інших небезпечних дій, які визначено за законом.

2) Поліцейський діє чесно, неупереджено і з гідністю. Зокрема, він утримується і рішуче протистоїть всім актам корупції.

3) Сумарні страти, катування й інші форми нелюдського або пригнічуючого поводження або покарання заборонені при будь-яких обставинах. Поліцейський зобов'язаний не виконувати або ухилятися від наказів або інструкцій, що припускають подібні заходи.

4) Поліцейський виконує накази вищестоящих чинів, як ведеться, але утримується від виконання наказів, що, як йому відомо або повинно бути відомо, є протиправними.

5) Поліцейський протистоїть порушенням закону. Якщо допустить порушення спричинить за собою негайну або непоправну і серйозну шкоду, він діє негайно за своїм розумінням.

6) Якщо немає погрози негайної або непоправної і серйозної шкоди, він повинен запобігти наслідку такого порушення, або повторному порушенню, повідомив про нього начальству. Якщо реакції не пішло, він може звернутися до вищих інстанцій.

7) Карні або дисциплінарні міри не застосовуються до поліцейського, що відмовився виконувати протиправний наказ.

8) Поліцейський не бере участь у вистеженні, арешті, утриманні під вартою або транспортуванні осіб, що не вчинили і не підозрюються у вчиненні правопорушення, але розшукуються, затримуються або переслідуються через расу, релігію або політичні переконання.

9) Поліцейський несе особисту відповідальність за свої протиправні дії і за протиправні дії або бездіяльність за його наказом.

10) У поліцейській організації існує чітка підзвітність. Завжди відомо, який керівний чин несе останню відповідальність за помилки поліцейського.

11) Законодавство повинно передбачати юридичні гарантії і відшкодування шкоди, нанесеної в результаті дій поліції.

12) Виконуючи свої обов'язки, поліцейський виявляє необхідну рішучість для досягнення мети, якої потребує або яку дозволяє закон, але ніколи не перевищує межу розумного застосування сили.

13) Поліцейський одержує ясні і чіткі інструкції щодо засобу й обставин застосування зброї.

14) Поліцейський, під вартою якого знаходиться людина, що потребує медичного догляду, забезпечує такий догляд силами медиків і, якщо необхідно, вживає заходів по збереженню життя і здоров'я цієї людини. Він виконує вказівки лікарів і інших компетентних медичних працівників, коли вони надають затриманому медичну допомогу.

15) Поліцейський береже в таємниці всю інформацію, яка йому трапляється, що не підлягає розголошенню, якщо це не суперечить його обов'язкам або закону.

16) Поліцейський, що додержується умови даної декларації, має право на активну моральну і фізичну підтримку суспільства, якому він служить.

1) здійснює превентивну та профілактичну діяльність, спрямовану на запобігання вчиненню правопорушень.

Згідно мандату Експертного комітету з поліцейської етики і проблемам, пов'язаним зі здійсненням функцій поліції (РС-РО) під керівництвом Європейського комітету з проблем злочинності (CDPC) від вересня 1998 р. :

Функція попередження злочинності вирішується по різному в державах-учасниках, але в більшості випадків зазвичай вважається, що вона належить до загальної відповідальності держави. Попередження злочинності часто поділяється на соціальне попередження та на ситуаційне попередження, обидва з яких належать до відповідальності поліції.

Як це впливає з Рекомендації № R (83) 7 Комітету міністрів Ради Європи про участь громадськості в політиці з боротьби зі злочинністю, для того, щоб попередження злочинності було ефективним, потрібна участь всього суспільства, включаючи громадськість. Вже декілька років часто заходить мова про «партнерство у запобіганні злочинності», і це свідчить про те, що це завдання, яким повинна займатися не тільки поліція. Заходи із запобігання злочинності, які здійснює поліція, інші органи та громадськість мають бути скоординованими. Хоча в більшості держав-учасниць відповідальність за політику з запобігання злочинності не покладається безпосередньо на поліцію, поліція все ж залишається одним з головних відповідальних за неї, а в суспільстві, керованому верховенством права, це потребує певних гарантій від будь-яких зловживань.

Одним із пріоритетних основних повноважень поліції є профілактика (превенція) правопорушень, що полягає у цілеспрямованій діяльності підрозділів і служб поліції з метою виявлення, усунення і зниження негативного впливу чинників, що зумовлюють вчинення кримінальних і адміністративних правопорушень, формування позитивного середовища соціалізації і коригування поведінки осіб, схильних до вчинення правопорушень. Профілактика правопорушень здійснюється у рамках адміністративної діяльності поліції – підзаконної, цілеспрямованої виконавчо-розпорядчої діяльності уповноважених суб'єктів з організації та здійснення охорони публічного порядку, забезпечення публічної безпеки, попередження й припинення адміністративних і кримінальних правопорушень.

Загальна профілактика (превенція) правопорушень – це заходи, спрямовані на виявлення причин і умов, що сприяють учиненню кримінальних і адміністративних правопорушень на всій території України, у її окремому регіоні, галузі господарства, стосовно частини населення чи групи осіб, а також на підприємстві, в установі чи організації незалежно від форм власності.

Індивідуальна профілактика (превенція) правопорушень – це система спеціальних заходів поліції щодо конкретних осіб, та осіб, які перебувають на обліках в органах внутрішніх справ, з метою попередження вчинення ними кримінальних чи адміністративних правопорушень. Мета даного виду профілактичної (превентивної) діяльності – своєчасне виявлення осіб, від яких можна очікувати вчинення правопорушень, виховальний вплив на таких осіб та оточуюче їх мікросередовище, прийняття інших заходів (при необхідності примусу), для того, щоб адміністративні або кримінальні правопорушення не були вчинені.

До завдань поліцейських щодо профілактики (превенції) кримінальних і адміністративних правопорушень можна віднести:

- розроблення заходів профілактики (превенції) кримінальних і адміністративних правопорушень;
- організація об'єктивного статистичного обліку, що відображає реальний стан правопорядку на території України, Автономної Республіки Крим, області, міста, району, селища, села та систематичний аналіз статистичних даних про стан злочинності та правопорушень;
- прогнозування криміногенної ситуації на території країни та в окремих її регіонах на перспективу;

- виявлення осіб, схильних до вчинення кримінальних та адміністративних правопорушень та проведення з ними профілактичної роботи, згідно із законодавством;
- практична реалізація комплексних і цільових програм та інших профілактичних заходів з профілактики (превенції) кримінальних і адміністративних правопорушень та усунення причин і умов їх вчинення;
- правове роз'яснення серед населення чинного законодавства з питань недопущення протиправної поведінки та відповідальності за вчинення правопорушень;
- інформування населення про стан профілактики правопорушень через засоби масової інформації;
- патріотичне, моральне, духовне виховання і пропаганда здорового способу життя як засіб відвернення громадян від наркоманії й алкоголізму;

2) виявляє причини та умови, що сприяють вчиненню кримінальних та адміністративних правопорушень, вживає у межах своєї компетенції заходів для їх усунення.

Виконання цього завдання узгоджується із Рекомендацією № R (93) 1 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам про ефективний доступ до закону і правосуддя для найбільш вразливих верств населення від 08.01. 1993 р., однією з причиною вчинення злочинів населенням є низький рівень життя переважної більшості жителів країни, що призводить до того, що вони стають маргіналізованими або виключеними із суспільства в економічному, соціальному і культурному відношеннях, поліцейські повинні сприяти їх юридичній обізнаності, а саме:

1. Сприяти доступу найбільш вразливих верств населення до закону («праву на захист законом») шляхом:

а) заохочення, де це є необхідним, дій з підвищення обізнаності правників щодо проблем найбільш вразливих верств населення;

б) заохочення розвитку служб юридичного консультування для найбільш вразливих верств населення;

в) відшкодування вартості юридичних консультацій для найбільш вразливих верств населення наданням безоплатної правової допомоги, не виключаючи здійснення невеликого внеску особами, які користуються такою допомогою;

туються такою допомогою, там, де цього вимагає внутрішнє законодавство;

d) сприяння створенню, коли це видається доцільним, консультаційних центрів у районах проживання бідності;

2. Сприяти ефективному доступу найбідніших верств населення до позасудових методів розв'язання конфліктів шляхом:

a) розширення участі недержавних організацій чи добровільних організацій, які надають допомогу найбіднішим верствам населення, в таких квазісудових формах розв'язання конфліктів, як посередництво і примирення;

b) надання безоплатної правової допомоги та інших форм допомоги в застосуванні таких методів розв'язання конфліктів;

3. Сприяти ефективному доступу найбідніших верств населення до судів, зокрема:

a) поширенням надання безоплатної правової або інших форм допомоги на всі судові інстанції (цивільні, кримінальні, господарські, адміністративні, соціальні, тощо) та на всі змагальні або незмагальні процеси незалежно від того, в якій якості виступають відповідні особи;

b) наданням безоплатної правової допомоги найбіднішим особам, які не мають громадянства або є іноземцями, і в будь-якому випадку, коли вони постійно проживають на території держави-члена, в якій має відбутись провадження;

c) визнанням права обвинуваченого на допомогу належно кваліфікованого адвоката за вибором, наскільки це можливо, і за адекватну винагороду;

d) обмеженням обставин, за яких компетентні органи можуть відмовити в наданні безоплатної правової допомоги, переважно тими випадками, коли підставами для відмови є неприйнятність чи явно недостатня вірогідність виграшу справи або коли надання безоплатної правової допомоги не є необхідним у інтересах правосуддя;

e) спрощенням порядку надання безоплатної правової допомоги найбіднішим верствам населення і розглядом питання про негайне надання тимчасової правової допомоги за наявності такої можливості;

f) розглядом питання про створення можливостей для недержавних організацій або добровільних організацій, які опікуються найбіднішими верствами населення, надавати допомогу в доступі до суду особам, котрі перебувають у такому залежному і нужденному стано-

вищі, що не можуть самі захистити себе; така допомога має стосуватися як провадження в національних судах, такі провадження в Європейських Комісії та Суді з прав людини та інших міжнародних судових інстанціях;

4. В рамках своєї загальної політики, спрямованої на ліквідацію крайньої бідності, в усіх можливих випадках консультуватися з недержавними організаціями, які опікуються питаннями цієї Рекомендації, і з добровільними організаціями, які надають підтримку найбіднішим верствам населення.

3) вживає заходів з метою виявлення кримінальних, адміністративних правопорушень; припиняє виявлені кримінальні та адміністративні правопорушення;

Згідно з Рекомендаціями Rec (2001) 10 Комітету Міністрів державам-учасницям Ради Європи виявлення злочинів у всіх державах є одним з класичних першочергових завдань поліції. Навіть якщо виявлення злочинів часто становить лише порівняно невелику частину всього комплексу задач поліції, воно все ж є одним з найважливіших елементів її діяльності. Люди багато очікують від поліції в питаннях попередження злочинності. Ефективне виявлення злочинів саме по собі має запобіжне значення і, отже, є необхідним для посилення довіри населення до кримінальної юстиції.

... Виявлення злочинів організовується в державах по-різному. У деяких державах воно належить до компетенції загальної поліції, а в інших покладається на спеціальні відділи поліції, наприклад, на кримінальну поліцію або судову поліцію. Окрім того, незалежність поліції від органів обвинувачення значно відрізняється. Однак, проблеми, з якими поліція зіштовхується у виявленні злочинів, однакові у всій Європі.Цей кодекс не ставить під сумнів центральну роль боротьби зі злочинністю серед інших завдань поліції, але підкреслює важливість збереження балансу між ефективністю поліції та дотриманням основоположних прав особи, що є особливо важким в боротьбі із злочинністю. Принцип «презумпції невинуватості» і пов'язані з ним гарантії, безсумнівно, набувають великого значення для осіб, підозрюваних у вчиненні злочину.

.....Також, дотримання прав особи при виявленні злочинів поширюється і на права інших зацікавлених осіб (потерпілих і свідків), перед якими поліція також несе відповідальність

4) вживає заходів, спрямованих на усунення загроз життю і здоров'ю фізичних осіб і публічній безпеці, що виникли внаслідок вчинення кримінального, адміністративного правопорушення:

Це завдання поліції відповідає вимогам п.п. 5, 6, Декларації про поліцію, згідно до яких офіцер поліції повинен протидіяти порушенням права Якщо негайна або непоправна і серйозна шкода буде завдана, у випадку настання порушення, він повинен прикласти всі свої сили, щоб ужити негайних заходів Якщо немає загрози негайної або непоправної і серйозної шкоди, він повинен прагнути відвернути наслідки цього порушення, або його повторення, повідомляючи своє керівництво про це питання Якщо такий спосіб не дав результатів, він може повідомити про це вищий орган.

Працівник поліції на території України незалежно від посади, яку він займає, місця знаходження і часу, у разі звернення до нього громадян або службових осіб із заявою або повідомленням про події, які загрожують особистій чи громадській безпеці, або у разі безпосереднього виявлення таких подій, зобов'язаний вжити заходів до попередження і припинення правопорушень, усуненню загрози, спричиненою правопорушенням, рятування людей, подання допомоги особам, які її потребують тощо.

5) здійснює своєчасне реагування на заяви і повідомлення про кримінальні, адміністративні правопорушення або події

Це завдання Національної поліції цілком узгоджується з положеннями Кодексу поведінки службовців органів правопорядку від 17.12.1979 р., які визначають стандарти реагування поліцейського на будь-які заяви та повідомлення.

Стаття 8 Кодексу поведінки службовців органів правопорядку від 17.12.1979 р. встановлює:

Службовці органів правопорядку повинні поважати право і цей Кодекс Вони також повинні докладати всі свої зусилля, щоб запобігти і всіляко перешкоджати всім їх порушенням Службовці органів правопорядку, які мають підстави вважати, що сталося або може статися порушення цього Кодексу, повинні повідомити про це своє керівництво, і, в разі потреби, інші відповідні органи або органи, наділені повноваженнями з контролю або вжиття заходів правового захисту

(а) Цього Кодексу належить дотримуватися, коли він включений в національне законодавство або практику. Якщо законодавство або практика містить більш суворі умови, ніж положення цього Кодексу, то слід дотримуватися більш суворих положень.

(б) Ця стаття спрямована на збереження балансу між потребами внутрішньої дисципліни органу, від якого багато в чому залежить публічна безпека, з одного боку, та потребою боротьби з порушеннями основних прав людини, з іншого. Службовці органів правопорядку повинні повідомляти про порушення в ієрархії керівництва і вдаватися до інших правових заходів за межами свого керівництва лише за відсутності або неефективності інших засобів правового захисту. Належить розуміти, що на службовців органів правопорядку не повинні бути накладені адміністративні або інші стягнення через те, що вони повідомили про те, що відбулися або мають відбутися порушення цього Кодексу.

(с) Термін «відповідні органи або органи, наділені повноваженнями контролю або вжиття заходів правового захисту» відсилає до будь-якого органу, що діє за національним законодавством, що належить до внутрішньої структури органу правопорядку чи незалежний від нього, якому законом, звичаєм або в інший спосіб надано повноваження розглядати скарги і претензії, що впливають із порушень в компетенції цим Кодексом.

(д) У деяких країнах, засоби масової інформації можна розглядати як такі, що виконують функцію розгляду скарг, аналогічні описаним в підпункті (с) вище. Службовці органів правопорядку можуть, таким чином, бути виправдані, якщо, відповідно до законів і звичаїв своїх країн, а також з положеннями статті 4 цього Кодексу, вони звертають увагу громадської думки на порушення через засоби масової інформації, як останню надію для них.

(е) Службовці органів правопорядку, які дотримуються положень цього Кодексу, заслуговують на повагу, повну підтримку і співпрацю суспільства та органу правопорядку, в якому вони служать, як і професії із забезпечення правопорядку.

Право громадян на звернення є втіленням міжнародних стандартів у сфері прав людини і становить собою трансформацію у вітчизняне законодавство статті 2 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права, прийнятого 16 грудня 1966 року Генеральною Асамблеєю ООН.

Поліцейському при реагуванні на повідомлення про кримінальні правопорушення та інші події надається право:

– Вимагати від громадян і службових осіб, які порушують громадський порядок, припинення правопорушень та дій, що перешкоджають здійсненню повноважень поліції, виносити на місці усне попередження особам, які допустили малозначні адміністративні порушення, а в разі невиконання зазначених вимог застосовувати передбачені законодавством заходи примусу.

– Перевіряти у громадян у разі виникнення підозри у вчиненні правопорушень документи, що посвідчують їх особу, а також інші документи, необхідні для з'ясування питання щодо додержання правил, нагляд і контроль за виконанням яких покладено на поліцію.

б) здійснює досудове розслідування кримінальних правопорушень у межах визначеної підслідності;

1. Рекомендація (2001) Комітету Міністрів державам-учасницям Ради Європи «Про Європейський кодекс поліцейської етики», ухвалена Комітетом міністрів 19 вересня 2001 на 765-му засіданні заступників міністрів.

2. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 01.11.1950 року.

Вказані міжнародні документи передбачають серед повноважень поліції здійснення розслідування окремих злочинів та встановлюють основні принципи та ряд певних вимог щодо його проведення, а саме:

Принципи здійснення поліцейського розслідування:

– поліція, як правило, не повинна виконувати судові функції. Будь-яке делегування судових повноважень поліції повинно бути обмеженим і відповідати закону. Завжди повинна бути можливість оскаржити будь-яку дію, рішення або бездіяльність поліції, що зачіпають права особи, до судових органів;

– повинна бути функціональна та належна співпраця між поліцією і службою публічного обвинувачення. У країнах, де поліція знаходиться під контролем служби публічного обвинувачення або слідчого судді, поліцейські повинні отримувати чіткі інструкції щодо пріоритетів, що регулюють політику розслідування злочинів та хід кримінального розслідування в індивідуальних справах. Поліція повинна інформувати керівні органи з розслідування злочинів про ви-

конання їх інструкцій, зокрема, належить регулярно доповідати про стан розслідування кримінальних справ;

– поліція повинна поважати роль захисників у кримінальному процесі і, де це допустимо, надавати допомогу для забезпечення реалізації права на доступ до правової допомоги, зокрема, щодо осіб, чия свобода була обмежена.

Вимоги щодо здійснення поліцейського розслідування:

– поліцейські розслідування повинні щонайменше бути засновані на розумній підозрі про фактичне вчинення або можливе порушення чи злочин;

– поліція повинна дотримуватися тих принципів, що кожен обвинувачений у вчиненні кримінального правопорушення, вважається невинуватим, доки його вина не буде визнана судом, і що кожен обвинувачений у вчиненні кримінального правопорушення має певні права, зокрема право бути невідкладно повідомленим про обвинувачення проти нього / неї, і підготувати свій захист або особисто, або за сприяння правової допомоги за своїм власним вибором;

– поліцейські розслідування повинні бути об'єктивними і справедливими. Вони повинні бути чутливими і гнучкими до особливих потреб осіб, таких як дітей, підлітків, жінок, меншин, включаючи етнічні меншини і вразливих осіб;

– керівні принципи належної поведінки і чесності допитів у поліції повинні зокрема, передбачати чесний допит, під час якого допитані повинні знати про причини допиту, а також іншу необхідну інформацію. Повинен вестися систематичний облік поліцейських допитів;

– поліція повинна усвідомлювати особливі потреби свідків і повинна керуватися правилами їх захисту та підтримки в ході розслідування, зокрема там, де є ризик залякування свідків;

– поліція повинна забезпечувати необхідну підтримку, допомогу та інформацію для жертв злочинів без будь-якої дискримінації;

– поліція повинна забезпечувати усний / письмовий переклад, де це необхідно, на всіх етапах поліцейського розслідування.

– поліція і вся поліцейська діяльність повинні поважати право на життя кожного;

– поліція не повинна за жодних обставин вчиняти, підбурювати або терпимо ставитися до будь-яких форм катування або нелюдсько-

го, або такого, що принижує гідність, поведження чи покарання;

- поліція може застосовувати силу тільки у разі суворой необхідності і тільки в обсязі, необхідному для досягнення легітимної мети;

- поліція завжди повинна пересвідчуватися у правомірності своїх запланованих дій;

- поліція повинна виконувати свої завдання справедливо, керуючись, зокрема, принципами неупередженості та недискримінації;

- поліція може втручатися в право особи на недоторканність приватного життя тільки у разі суворой необхідності і тільки для досягнення легітимної мети;

- збирання, зберігання і використання персональних даних поліцією повинно здійснюватися відповідно до міжнародних принципів захисту даних і, зокрема, повинно бути обмежене в обсязі, необхідному для досягнення правових, легітимних і конкретних цілей;

- поліція у своїй діяльності повинна завжди пам'ятати про основоположні права кожного, такі як свобода думки, совісті, релігії, висловлення поглядів, мирні зібрання, пересування і безперешкодне користування своїм майном;

- персонал поліції повинен діяти чесно і з повагою до суспільства і з особливою увагою до становища осіб, які належать до найбільш уразливих груп.

Проведення досудового розслідування поліцією регулюються і нормами Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України), де регламентовано хто є уповноваженими особами здійснювати досудове розслідування, повноваження цих осіб, форми, місце проведення, строки та межі здійснення досудового розслідування.

Відповідно до чинного процесуального законодавства можна зробити висновок, що досудове розслідування – це процесуальна діяльність уповноважених органів (посадових осіб) направлена на вирішення завдань кримінального провадження що здійснюється з моменту внесення відомостей про кримінальне правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань (далі – ЄРДР) і закінчується закриттям кримінального провадження або направленням до суду обвинувального акта, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру, клопотання про звільнення особи від кримінальної відповідальності.

Уповноваженими органами здійснювати досудове розслідування відповідно до ст. 38 КПК України є органи досудового розслідування, які згідно із п. 3 ч. 3 ст. 13 Закону України «Про Національну поліцію» функціонують у складі поліції. При досудовому розслідуванні кримінальних проступків у встановлених законом випадках повноваження слідчого органу досудового розслідування можуть здійснюватися співробітниками інших підрозділів органів внутрішніх справ (ч.3 ст.38 КПК України).

Формами здійснення досудового розслідування відповідно до ст. 215 КПК України є: дізнання (розслідування кримінальних проступків) та досудове слідство (розслідування злочинів).

Початок, завершення та строки досудового розслідування. Досудове розслідування здійснюється відповідно до п. 5 ч. 1 ст. 3 КПК України з моменту внесення відомостей про кримінальне правопорушення до ЄРДР і закінчується закриттям кримінального провадження або направленням до суду обвинувального акта, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру, клопотання про звільнення особи від кримінальної відповідальності. Здійснення досудового розслідування до внесення в ЄРДР або без такого внесення може мати наслідком кримінальну відповідальність слідчого, за ст. 365 Кримінального кодексу України (далі-КК України), оскільки він є службовою особою. Перевищення службових повноважень слідчого, який здійснює досудове розслідування до внесення відомостей про кримінальне правопорушення до ЄРДР або без такого внесення, полягає у вчиненні дій, виконання яких дозволяється тільки в особливих випадках (п.п. «б» абз. 2 п. 5 ППВС «Про судову практику у справах про перевищення влади або службових повноважень»), тобто тільки після внесення відомостей до ЄРДР. Законодавець передбачив можливість проведення слідчим до внесення відомостей про кримінальне правопорушення до ЄРДР лише огляду місця події (ч. 3 ст. 214 КПК). Однак системне тлумачення ст.ст. 207, 208, 214, 223, 236 КПК дає підстави для висновку про допустимість провадження до внесення відомостей до ЄРДР також інших процесуальних дій, а саме: законне затримання особи і затримання уповноваженою особою; обшук затриманої особи; тимчасово вилучення у затриманої особи документів, які посвідчують користування спеціальним правом.

Відповідно до ст. 219 КПК України досудове розслідування по кримінальним проступкам – повинно бути закінчено протягом одного місяця з дня повідомлення особі про підозру (цей строк може бути продовжений до двох місяців); по злочинам – протягом двох місяців з дня повідомлення особі про підозру (може бути продовжено до шести місяців по злочинам невеликої або середньої тяжкості та до дванадцяти місяців по тяжким або особливо тяжким злочинам).

Мезі здійснення досудового розслідування кримінальних правопорушень визначаються положеннями статтями 216 КПК України, де регламентовано, що до підслідності органів досудового розслідування, які функціонують в системі поліції віднесені усі кримінальні правопорушення, що передбачені КК України, крім тих, які віднесені до підслідності інших органів досудового розслідування.

Загальні правила визначення місця проведення досудового розслідування регламентовані в ст. 218 КПК України, відповідно до якої: 1) досудове розслідування здійснюється слідчим того органу досудового розслідування, під юрисдикцією якого знаходиться місце вчинення кримінального правопорушення; 2) якщо слідчому із заяви, повідомлення або інших джерел стало відомо про обставини, які можуть свідчити про кримінальне правопорушення, розслідування якого не віднесене до його компетенції, він проводить розслідування доти, доки прокурор не визначить іншу підслідність; 3) якщо місце вчинення кримінального правопорушення невідоме або його вчинено за межами України, місце проведення досудового розслідування визначає відповідний прокурор з урахуванням місця виявлення ознак кримінального правопорушення, місця перебування підозрюваного чи більшості свідків, місця закінчення кримінального правопорушення або настання його наслідків тощо; 4) спори про підслідність вирішує керівник органу прокуратури вищого рівня.

7) розшукує осіб, які переховуються від органів досудового розслідування, слідчого судді, суду, ухиляються від виконання кримінального покарання, пропали безвісти, та інших осіб у випадках, визначених законом;

Зі змісту п. 7, ч. 1, ст. 23 розшук обвинувачених, підсудних, осіб, які ухиляються від відбування кримінального покарання, безвісно зниклих осіб та встановлення особи невідомих трупів є самостійним

завданням діяльності Національної поліції. Він спрямований на захист життя, здоров'я, прав та свобод громадян, безпеку суспільства і держави від злочинних посягань.

Мета розшуку обвинувачених, підсудних, осіб, які ухиляються від відбування кримінального покарання, безвісно зниклих осіб, полягає у виявленні місця знаходження вже встановлених осіб.

Правовою основою діяльності Національної поліції з організації розшуку обвинувачених, підсудних, осіб, які ухиляються від відбування кримінального покарання, безвісно зниклих осіб та встановлення особи невідомої трупів є Конституція України, Кримінальний і Кримінально-процесуальний кодекси України, Закони України «Про Національну поліцію», «Про прокуратуру», «Про оперативно-розшукову діяльність», «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю», «Про запобігання корупції в Україні» та ін., міжнародні правові акти, ратифіковані в установленому порядку, а також нормативні акти МВС та Національної поліції щодо його організації.

Правовими підставами здійснення дій з розшуку обвинувачених, підсудних, осіб, які ухиляються від відбування кримінального покарання, безвісно зниклих осіб та встановлення особи невідомої трупів на території України органами Національної поліції є:

- ухвала слідчого суді, суду, письмове доручення слідчого, прокурора;

- запити правоохоронних органів держав – членів Інтерполу про розшук осіб, які переховуються від органів досудового розслідування, прокуратури, суду, ухиляються від відбування кримінального покарання або безвісно зникли.

Підрозділи Національної поліції у межах своїх повноважень здійснюють розшук з метою встановлення перебування осіб, які:

- скоїли втечу із спеціалізованих лікувальних закладів, а також дорогою до них;

- психічно хворі і визнані у встановленому порядку соціально небезпечними або перебувають у безпорадному стані та пішли з дому чи спеціальної установи органів охорони здоров'я, де утримувались;

- засуджені до кримінальних покарань, не пов'язаних з позбавленням волі, звільнені з місць позбавлення (обмеження) волі у разі неприбуття до обраного місця проживання при заміні покарання

більш м'яким, місцезнаходження яких невідоме і підлягають розшуку;

- за постановою суду підлягають адміністративному нагляду, але з невідомих причин відсутні за встановленим для них місцем проживання;

- у визначеному кримінально – процесуальним законом порядку повідомлені про підозру у вчиненні кримінального правопорушення;

- підсудних, що переховуються від органів досудового слідства й суду;

- засуджених до покарання у вигляді позбавлення волі, які ухиляються від виконання вироку після набрання ним законної сили;

- безвісно зниклих;

Під час здійснення розшуку підрозділи Національної поліції у межах своїх повноважень установлюють особу невідомих трупів.

Міжнародні стандарти:

Визначені Європейською Конвенцією про видачу ETS N 024 (Париж, 13 грудня 1957 р.) та додатковими протоколами № 1 (Страсбург, 15 жовтня 1975 р., № 2 (Страсбург, 17 березня 1978 р.), № 3 ETS N 209 (Страсбург, 10 листопада 2010 р.)

Стаття 1 Зобов'язання відносно видачі

Договірні Сторони зобов'язалися видавати один одному за умов дотримання положень і умов, викладених в цій Конвенції, усіх осіб, відносно яких компетентні органи запитуючої Сторони здійснюють судочинство у зв'язку з яким-небудь злочином або які розшуковуються вказаними органами для приведення у виконання вироку або постанови про арешт.

Для реалізації означеної Конвенції та здійснення розшуку обвинувачених, підсудних, осіб, які ухиляються від відбування кримінального покарання, безвісно зниклих осіб та встановлення особи невідомих трупів на території України та за її межами підрозділи Національної поліції здійснюють наступні його види:

- державний розшук – система взаємоузгоджених за метою заходів Національної поліції, які проводяться з метою отримання інформації про ймовірне перебування в Україні розшукуваних і встановлюваних осіб, якщо є підстави вважати, що вони можуть переховуватись чи перебувати (перебували) на території України;

- міждержавний розшук – система взаємоузгоджених за метою

заходів, які здійснюються на території країн – учасниць СНД за ініціативою правоохоронних органів однієї із зазначених країн з метою отримання інформації про ймовірне місцезнаходження безвісно зниклих людей, виявлення, арешту та видачі (екстрадиції) осіб, які переховуються від слідства, суду, виконання вироку, установлення особи невідомого трупа;

– міжнародний розшук – система взаємоузгоджених за метою заходів, що здійснюються Національними центральними бюро Інтерполу на території держав-учасниць МОКП-Інтерпол відповідно до норм міжнародного права, а також відповідно до чинного законодавства України з метою отримання інформації про місцезнаходження безвісно зниклих людей, особи невідомих трупів, виявлення, арешту і видачі (екстрадиції) осіб, які переховуються від слідства, суду та виконання покарання.

8) у випадках, визначених законом, здійснює провадження у справах про адміністративні правопорушення, приймає рішення про застосування адміністративних стягнень та забезпечує їх виконання;

Здійснення провадження у справах про адміністративні правопорушення узгоджується з міжнародними стандартами. Які визначають відповідні повноваження поліції. Згідно зі ст. 1 Європейської конвенції про передачу провадження у кримінальних справах визначимо поняття «злочин» (правопорушення) та «міро покарання» (стягнення)

Для цілей цієї Конвенції:

а) «злочин» охоплює діяння, передбачені кримінальним законодавством, а також діяння, передбачені правовими положеннями, які наводяться у Додатку III цієї Конвенції, за умови, що зацікавлена особа повинна мати можливість звертатись до суду за вирішенням справи у випадку, коли повноваження розглядати справу

про злочин мають адміністративні органи;

б) «міра покарання» означає будь-яке покарання чи інший захід, яке здійснюється або яке проголошується у зв'язку із злочином або у зв'язку із порушенням правових положень, які наводяться у Додатку III.

Додаток III Європейської конвенції про передачу провадження у кримінальних справах містить перелік злочинів, які не передбачені

кримінальним правом. До злочинів, які караються кримінальним законодавством, прирівнюються:

– у Франції: будь-яка протиправна поведінка, яка карається складанням протоколу про порушення порядку користування головними шляхами сполучення;

– у Федеративній Республіці Німеччина: будь-яка протиправна поведінка, яка підлягає покаранню, за процедурою, передбаченою Законом про порушення громадського порядку (*Gesetz über Ordnungswidrigkeiten* від 24 травня 1968 року, BGGI 1968, 1, 481).

– в Італії: будь-яка протиправна поведінка, до якої застосовується Закон N 317 від 3 березня 1967 року.

Провадження у справах про адміністративні правопорушення – це нормативно врегульована діяльність повноважених суб'єктів по застосуванню адміністративної відповідальності за скоєне адміністративне правопорушення, а також попередження адміністративних правопорушень.

Завданнями Національної поліції при здійсненні провадження в справах про адміністративні правопорушення згідно з ст. 245 КУпАП є: своєчасне, всебічне, повне і об'єктивне з'ясування обставин кожної справи, вирішення її в точній відповідності з законодавством, забезпечення виконання винесеної постанови, а також виявлення причин та умов, що сприяють вчиненню адміністративних правопорушень, запобігання правопорушенням, виховання громадян у дусі додержання законів, зміцнення законності.

Здійснюючи провадження у справах про адміністративні правопорушення працівники Національної поліції наділені повноваженнями:

1) згідно зі ст. 255 КУпАП складати протоколи про адміністративні правопорушення;

2) відповідно до ст. 222 КУпАП розглядати справи про адміністративні правопорушення: про порушення громадського порядку, правил дорожнього руху, правил, що забезпечують безпеку руху транспорту, правил користування засобами транспорту, правил, спрямованих на забезпечення схоронності вантажів на транспорті, а також про незаконний відпуск і незаконне придбання бензину або інших паливно-мастильних матеріалів і накладати адміністративні стягнення за ці правопорушення;

3) доставляти правопорушника, у випадках, передбачених ст. 259 КУпАП;

4) застосовувати заходи забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення, визначені у Главі 20 КУпАП (адміністративне затримання, особистий огляд і огляд речей, вилучення речей і документів, тимчасове вилучення посвідчення водія, тимчасове затримання транспортних засобів, відсторонювати осіб від керування транспортними засобами, річковими і маломірними суднами та огляд на стан алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або щодо перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують їх увагу та швидкість реакції);

5) виконувати постанови: а) про стягнення штрафу на місці вчинення адміністративного правопорушення за правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, у тому числі зафіксовані в автоматичному режимі (ст. 309 КУпАП); б) про позбавлення права керування транспортними засобами. Порядок виконання регулюється Главою 30 КУпАП. Такі постанови виконуються, згідно зі ст. 317 КУпАП посадовими особами органів внутрішніх справ (Національної поліції), зазначеними у пунктах 2–4 частини другої статті 222 КУпАП); в) про застосування адміністративного арешту, згідно з Главою 32 КУпАП.

Провадження в справах про адміністративні правопорушення працівниками Національної поліції здійснюється на засадах суворого додержання законності і принципів презумпції невинності, згідно з якою особа, що притягається до адміністративної відповідальності, вважається невинною до тих пір, поки протилежне не буде доведено.

9) доставляє у випадках і порядку, визначених законом, затриманих осіб, підозрюваних у вчиненні кримінального правопорушення, та осіб, які вчинили адміністративне правопорушення;

Європейська конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (стаття 5) зазначено право на свободу та особисту недоторканність. Кожен має право на свободу та особисту недоторканність. Нікого не може бути позбавлено свободи, крім таких випадків і відповідно до процедури, встановленої законом: а) законне ув'язнення особи після засудження її компетентним судом; б) законний арешт або затримання особи за невиконання законного припису суду або

для забезпечення виконання будь-якого обов'язку, встановленого законом; с) законний арешт або затримання особи, здійснене з метою допровадження її до компетентного судового органу за наявності обґрунтованої підозри у вчиненні нею правопорушення або якщо обґрунтовано вважається необхідним запобігти вчиненню нею правопорушення чи її втечі після його вчинення; d) затримання неповнолітнього на підставі законного рішення з метою застосування наглядових заходів виховного характеру або законне затримання неповнолітнього з метою допровадження його до компетентного органу; e) законне затримання осіб для запобігання поширенню інфекційних захворювань, законне затримання психічнохворих, алкоголіків або наркоманів чи бродяг; f) законний арешт або затримання особи з метою запобігання її недозволеному в'їзду в країну чи особи, щодо якої провадиться процедура депортації або екстрадиції.

Кожен, кого заарештовано, має бути негайно поінформований зрозумілою для нього мовою про підстави його арешту і про будь-яке обвинувачення, висунуте проти нього. Кожен, кого заарештовано або затримано має негайно постати перед суддею чи іншою посадовою особою, якій закон надає право здійснювати судову владу, і йому має бути забезпечено розгляд справи судом упродовж розумного строку або звільнення під час провадження. Таке звільнення може бути обумовлене гарантіями з'явитися на судове засідання. Кожен, кого позбавлено свободи внаслідок арешту або тримання під вартою, має право ініціювати провадження, в ході якого суд без зволікання встановлює законність затримання і приймає рішення про звільнення, якщо затримання є незаконним. Кожен, хто є потерпілим від арешту або затримання, здійсненого всупереч положенням цієї статті, має забезпечене правовою санкцією право на відшкодування.

Місце й умови тримання під вартою мають бути належними, а його тривалість не повинна бути більшою, ніж об'єктивно необхідно для досягнення поставленої мети. Мають бути належно задокументовані дата, час і місце затримання, ім'я затриманого, підстави затримання та ім'я особи, що здійснила затримання. Відповідно до ч.2 Статті 5 Європейської конвенції, затриманий має бути негайно поінформований зрозумілою для нього мовою про правові та фактичні підстави його затримання з тим, щоб він, за бажання, міг оскаржи-

ти законність затримання в суді, як передбачено ч.4 Статті 5 Європейської конвенції.

Дане повноваження поліції відповідає міжнародним стандартам, в встановленим:

1. Конвенцією проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання
Стаття 11

Кожна держава-сторона розглядає правила, інструкції, методи і практику щодо допиту, а також умови утримання під вартою й поводження з людьми, які піддані будь-якій формі арешту, затримання чи ув'язнення на будь-якій території, що перебуває під її юрисдикцією, з тим, щоб не допускати жодних випадків катувань.

2. Основоположними принципами застосування сили та вогнепальної зброї службовцями органів правопорядку 27.08.1990 р.

Виконання обов'язків поліцією щодо затриманих осіб чи взятих під варту

15. Службовці органів правопорядку, в їх відносинах із затриманими особами або взятими під варту, не повинні застосовувати силу, крім випадків, коли це суворо необхідно для підтримки безпеки і порядку в установі, або коли їх особиста безпека є під загрозою 16. Службовці органів правопорядку, в їх відносинах із затриманими особами або взятими під варту, не повинні застосовувати вогнепальну зброю за винятком випадків самозахисту або захисту інших осіб від безпосередньої загрози смерті або серйозного поранення, або коли це суворо необхідно для запобігання втечі затриманої особи або взятій під варту і становить небезпеку.

54. Обмеження свободи осіб має бути настільки обмеженою, наскільки це можливо, і проводиться з урахуванням гідності, уразливості і особистих потреб кожного затриманого. Повинен вестися систематичний облік затримання щодо кожного затриманого

55. Поліція повинна, наскільки це можливо згідно з національним правом, негайно інформувати осіб, чия свобода була обмежена, про причини обмеження їх свободи і про будь-яке обвинувачення проти них, а також негайно інформувати таких осіб про процедуру, що стосується їх справи

56. Поліція повинна забезпечувати безпеку, здоров'я, гігієну та належне харчування людей протягом періоду тримання їх під вартою

Поліцейські камери повинні мати розумний розмір, достатнє освітлення і вентиляцію, і бути обладнані відповідними засобами для відпочинку

57. Особи, чия свобода була обмежена поліцією, повинні мати право на повідомлення про обмеження їх свободи третім особам на їх вибір, на доступ до правової допомоги та на медичне обстеження у лікаря за їх вибором, коли це можливо

58. Поліція повинна, по можливості, відокремлювати осіб, чия свобода обмежена за підозрою у вчиненні кримінального правопорушення, від осіб, чия свобода була обмежена з інших причин Зазвичай має проводитися розділення чоловіків та жінок, а також дорослих та неповнолітніх

3. Десятьма основними правозахисними стандартами правильної поведінки для правоохоронних органів.

Арешт проводьте тільки на достатніх підставах і відповідно до законних процедур арешту.

Простежте, щоб усі затримані незабаром після арешту одержали можливість зв'язатися з родичами і юристом, а також одержали необхідну медичну допомогу.

Поводьтеся з усіма затриманими гуманно. Ні при яких обставинах не робіть, не підбивайте до вчинення і не потурайте катуванням або жорстокостям. Накази до вчинення таких актів не підлягають виконанню

4. Рекомендацією Rec (2001) 10 Комітету Міністрів державам-учасницям Ради Європи «Про Європейський кодекс поліцейської етики», згідно до якої:

54. Обмеження свободи має розглядатися як надзвичайний захід, до якого вдаються лише у випадку абсолютної необхідності і який повинен бути обмежений у часі. Як і у випадку всіх інших поліцейських операцій, цей захід завжди повинен бути законним. Параграф 54 робить наголос на те, що при будь-якому арешті / затриманні необхідно повністю враховувати інтереси затриманих. Згідно з Декларацією Європейського комітету з попередження тортур і нелюдського або такого, що принижує гідність, поводження і покарання в його 2-й Загальній доповіді (1992), дані щодо кожного арештованого / затриманого повинні заноситися до спеціального реєстру

10) вживає заходів для забезпечення публічної безпеки і порядку на вулицях, площах, у парках, скверах, на стадіонах, вокзалах, в аеропортах, морських та річкових портах, інших публічних місцях;

Дане повноваження поліції відповідає міжнародним стандартам, в встановленим:

1. Рекомендацією Rec (2001) 10 Комітету Міністрів державам-учасницям Ради Європи «Про Європейський кодекс поліцейської етики», згідно до якої:

– основними цілями поліції є підтримка публічного спокою, забезпечення права і порядку в суспільстві;

– охорона безпеки і недоторканності осіб (як фізичних, так і юридичних), і майна (як приватного, так і публічного), і застосування закону у відносинах між державою і приватними особами, а також між особами

2. Резолюцією Парламентської асамблеї Ради Європи «Декларація про поліцію»:

П. 5 Поліцейський повинен протидіяти фактам порушення закону. У разі, коли правопорушення може безпосередньо спричинити заподіяння непоправної і серйозного збитку, він повинен негайно прийняти всі можливі заходи щодо запобігання такого правопорушення.

Згідно Європейської конвенції про насильство та неналежну поведінку під час спортивних з заходів і зокрема футбольних матчів від 19.08. 1985 р.,

Стаття 3 Заходи

1. Сторони зобов'язуються забезпечити розробку та вжиття заходів, які спрямовані на запобігання та контроль над насильством та неналежною поведінкою з боку глядачів, які, зокрема, передбачають:

а) забезпечення залучення достатньої кількості ресурсів для охорони громадського порядку і боротьби з вибухами насильства та неналежною поведінкою, як на безпосередньо прилеглих до стадіонів ділянках і стадіонах, так і на шляхах, якими користуються глядачі;

б) сприяння тісній співпраці та обміну відповідною інформацією між поліцейськими підрозділами різних населених пунктів, яких це стосується або може стосуватись;

с) застосування або, у разі необхідності, прийняття законодавства, яке передбачає призначення відповідних покарань або, коли це необ-

хідно, вжиття відповідних адміністративних заходів щодо осіб, визнаних винними у вчиненні правопорушень, пов'язаних з насильством або неналежною поведінкою з боку глядачів;

d) виведення наявних або потенційних порушників порядку, також осіб, що знаходяться у стані алкогольного та наркотичного сп'яніння, із стадіонів та матчів або заборону входу таким особам на стадіони та матчі, якщо це можливо з правової точки зору;

Стаття 5 Виявлення порушників

1. Сторони, дотримуючись існуючих правових процедур та принципу незалежної судової влади, докладають зусиль для забезпечення того, щоб глядачі, які вчиняють акти насильства або іншої кримінальної поведінки, виявлялися та переслідувалися в судовому порядку з дотриманням належних правових процедур.

11) регулює дорожній рух та здійснює контроль за дотриманням Правил дорожнього руху його учасниками та за правомірністю експлуатації транспортних засобів на вулично-дорожній мережі.

Повноваження поліції, яке коментується визначено у Конвенції про дорожній рух від 08.11.1968р.

Стаття 6 Сигнали осіб, уповноважених регулювати дорожній рух

1. Особи, уповноважені регулювати рух мають бути впізнаваних видимими на відстані вдень і вночі.

2. Користувачі дороги відразу ж повинні виконувати будь-які вказівки осіб, уповноважених здійснювати регулювання дорожнього руху.

3. Рекомендується передбачити в вітчизняному законодавстві, щоб в якості вказівок осіб, що уповноважені регулювати дорожній рух, вважається, зокрема, такі сигнали:

А) піднята вертикально рука; Цей жест означає «увага, зупинка» для всіх учасників руху, окрім тих водіїв, які вже не можуть зупинитися в умовах належної безпеки; Крім того, якщо цей сигнал на роздоріжжі, водій, що вже виїхав на перехрестя, може продовжувати рух;

б) рука або руки, подовжені по горизонталі; Цей жест означає сигнал «стоп» для всіх користувачів дорожнього руху, що, незважаючи на напрямок їх руху, переміщуються разом з напрямків, перетинаючих напрямок, позначається простягнутою рукою або руками

особи, уповноваженої регулювати дорожній рух; Надсилаючи цей сигнал, регулювальник може опустити руку або руки; для водіїв, до яких він розвернут грудьми або спиною цей жест також означає «стоп» сигнал;

с) покачування червоним вогнем; цей жест означає сигнал «стоп» для користувачів дороги, в бік яких направлен цей вогонь.

4. Сигнали осіб, уповноважених регулювати дорожній рух, преважують над принисами дорожних знаків і сигналів і світлових дорожних сигналів або розметки доріг, а також правил дорожнього руху.

Виконання завдання щодо регулювання дорожнього руху та здійснення контролю за дотриманням Правил дорожнього руху його учасниками та за правомірністю експлуатації транспортних засобів на вулично-дорожній мережі покладено на Патрульну службу МВС. Патрульна служба МВС згідно із Законами України «Про Національну поліцію», «Про дорожній рух», Наказом МВС України № 796 від 02.07.2015р. «Про затвердження Положення про патрульну службу» здійснює забезпечення безпеки дорожнього руху; організацію контролю за додержанням законів, інших нормативно-правових актів з питань безпеки дорожнього руху.

Для виконання поставленого повноваження патрульна служба МВС зобов'язана забезпечувати безпеку учасників дорожнього руху, захист їх прав та законних інтересів; виявляти та вживати заходів до попередження і припинення адміністративних правопорушень Правил дорожнього руху, забезпечувати розгляд справ, віднесених до її видавництва; брати участь в охороні громадського порядку та боротьбі із правопорушеннями, в тому числі пов'язаними з використанням транспортних засобів; забезпечувати захист власності учасників дорожнього руху, транспортних засобів і вантажів від протиправних посягань.

Здійснення заходів із регулювання безпеки дорожнього руху уповноваженими підрозділами патрульної служби Національної поліції виражається у таких формах: безпосередньому регулюванні дорожнього руху, у тому числі з використанням технічних засобів та автоматизованих систем; проведенні невідкладних дій на місцях дорожньо-транспортних пригод, вжитті у разі потреби заходів для евакуації людей, наданні їм першої медичної допомоги, а також сприянню транспортуванню пошкоджених транспортних засобів та охороні майна, що залишилося без нагляду; забезпеченні відповідно до своєї

компетенції організації руху транспортних засобів у місцях проведення першочергових аварійно-рятувальних робіт, протокольних, спортивних та інших масових заходів; здійсненні в установленому порядку на автомобільних дорогах у місцях розташування контрольних пунктів перевірки транспортних засобів та їх власників з метою припинення переміщення викраденого транспорту за межі України; разом з відповідними службами Міноборони, дорожніх, комунальних, транспортних та інших підприємств, установ та організацій здійсненні невідкладних заходів щодо організації дорожнього руху на вулицях і дорогах у разі виникнення стихійного лиха, аварій та катастроф, оголошення окремих місцевостей зонами надзвичайної екологічної ситуації, інших надзвичайних подій, а також для евакуації громадян, техніки, підприємств, установ та організацій; контролю укомплектування патрульних автомобілів і приміщень стаціонарних постів медичним майном і медикаментами для надання першої медичної допомоги потерпілим внаслідок дорожньо-транспортних пригод.

Під правомірністю експлуатації транспортного засобу слід розуміти таку експлуатацію транспортного засобу, яка відповідає діючим правилам, нормам та стандартам в сфері безпеки дорожнього руху. Під контролем уповноважених підрозділів (посадових осіб) Національної поліції за дотриманням Правил дорожнього руху його учасниками та за правомірністю експлуатації транспортних засобів на вулично-дорожній слід розуміти діяльність зі спостереження посадовими особами уповноважених підрозділів Національної поліції за дотриманням учасниками дорожнього руху правил і норм у сфері безпеки дорожнього руху під час руху на вулично-дорожній мережі, використання транспортних засобів, перевезенні людей і (або) вантажу, а також дотримання стандартів перевезення встановленого на транспортному засобі спеціального обладнання чи механізмів.

Для виконання цього повноваження відповідні підрозділи Національної поліції (їх посадові особи) зобов'язані здійснювати: державний контроль за діяльністю суб'єктів господарювання, що здійснюють перевірку технічного стану транспортних засобів під час проведення державного технічного огляду; державний контроль за виконанням суб'єктами господарювання заходів по забезпеченню безпеки пасажирських перевезень, а також перевезень вантажів; державний контроль за технічним станом транспортних засобів під час їх експлуатації,

а також за своєчасністю проходження обов'язкового технічного контролю; державний контроль умов та стану безпеки дорожнього руху, визначення і ведення обліку аварійно-небезпечних ділянок доріг, вулиць, місць концентрації дорожньо-транспортних пригод, розроблення пропозицій і вимог щодо вдосконалення організації дорожнього руху та подання їх відповідним органам, суб'єктам господарювання і фізичним особам для виконання, контроль їх дотримання; здійснення державного нагляду за виконанням учасниками дорожнього руху, у тому числі власниками (володільцями) колісних транспортних засобів, а також іншими фізичними і юридичними особами вимог законодавства України, правил, норм та стандартів у сфері безпеки дорожнього руху, які регламентують вимоги щодо організації дорожнього руху, руху великогабаритних та великовагових транспортних засобів, дорожнього перевезення небезпечних вантажів; здійснення в межах своєї компетенції державного контролю за дотриманням вимог нормативно-правових актів, правил, норм і стандартів у сфері безпеки дорожнього руху під час будівництва, реконструкції, ремонту та утримання технічних засобів регулювання дорожнього руху, автомобільних доріг, вулиць, залізничних переїздів, а також за розміщенням, облаштуванням та утриманням у межах відведення автомобільних доріг або червоних ліній міських вулиць і доріг автозаправних станцій, автостоянок, комплексів дорожнього сервісу, інших споруд, перевезеннями пасажирів та вантажів; здійснення державного контролю у межах своєї компетенції за введенням в експлуатацію об'єктів дорожнього сервісу та інженерних споруд автомобільних доріг, вулиць і залізничних переїздів; здійснення державного контролю за організацією вивчення Правил дорожнього руху.

12) здійснює супроводження транспортних засобів у випадках, визначених законом;

Уповноважені підрозділи Національної поліції мають право здійснювати супроводження та ескортування транспортних засобів, які організовуються під час проведення різних масових заходів, для забезпечення безпеки дорожнього руху автомобілів, автобусів, що перевозять дітей, делегації, для забезпечення безпечного та безперебійного проїзду спеціальних автомобілів. При цьому здійснюється звільнення полос руху на автомобільних дорогах від інших транспортних

засобів шляхом використання патрульних автомобілів патрульної служби МВС з увімкненими спеціальними та проблисковими сигналами.

Ескорткування – це передбачене дипломатичним протоколом супроводження автомобілів спеціального призначення мотоциклетним ескортом для охорони та особливої поваги зарубіжним делегаціям, державним та політичним діячам.

Супроводження в установленому порядку небезпечних, негабаритних та великовагових вантажів, що перевозяться транспортними засобами, а також організація супроводження і забезпечення безпечного руху транспортних засобів спеціального призначення, транспортних засобів з організованими групами дітей під час слідування до місць оздоровлення та у зворотному напрямку службовими транспортними засобами уповноважений підрозділів Національної поліції визначаються чинним законодавством України. Супроводження здійснюється службовими транспортними засобами уповноважених підрозділів Національної поліції, які мають спеціальне кольорографічне пофарбування та розпізнавальні знаки, а також обладнані спеціальними світловими і звуковими сигнальними пристроями.

Отримавши завдання на проведення супроводження, уповноважена посадова особа Національної поліції:

1) Вивчає маршрут проходження колони, яка супроводжується, особливості організації дорожнього руху на ньому, дислокацію постів і маршрутів патрулювання, систему зв'язку і взаємодії з ними екіпажів патрульних транспортних засобів, які здійснюють супроводження.

2) Призначає старшого та склад екіпажів супроводження, проводить інструктаж. Екіпаж патрульного транспортного засобу супроводження складається з двох працівників.

3) Організовує перевірку технічного стану транспортних засобів, виділених для супроводження, наявних засобів радіозв'язку, спеціальних світлових і звукових сигнальних пристроїв, про що складає відповідний акт.

Інструктаж водіїв транспортних засобів, які супроводжуються, проводить відповідальний за здійснення супроводження або старший екіпажу супроводження. Під час супроводження одним патрульним транспортним засобом останній повинен рухатися перед колоною автомобілів, яку він супроводжує, на відстані, що забезпечує

безпеку дорожнього руху. При цьому водій патрульного автомобіля супроводження повинен обирати смугу руху, яка б забезпечувала безпеку дорожнього руху під час супроводження, залежно від ширини проїзної частини, швидкості руху та в разі необхідності дати можливість іншим учасникам дорожнього руху безпечно об'їхати колону.

Під час супроводження двома патрульними транспортними засобами один з них рухається так, як зазначено вище, а другий – позаду колони, яка супроводжується, з метою попередження її обгону іншими транспортними засобами на дорогах, що мають одну смугу для руху в даному напрямку, та в інших небезпечних місцях.

Під час супроводження трьома патрульними транспортними засобами один з них (головний) рухається перед колоною автомобілів які він супроводжує, так, як вказано в попередніх випадках; другий (сигнальний) рухається перед головним автомобілем на відстані 200–400 м крайньою лівою смугою, призначеною для руху в цьому напрямку, з метою вжиття заходів щодо забезпечення безпечного й безперешкодного проїзду, оповіщає учасників дорожнього руху про наближення колони транспортних засобів, що супроводжуються, а також інформує екіпаж головного патрульного автомобіля супроводження про умови руху. Третій патрульний транспортний засіб (замікаючий) рухається за колоною.

Швидкість руху під час супроводження встановлює старший екіпажів супроводження з урахуванням характеристик транспортних засобів, які супроводжуються, та забезпечення безпеки дорожнього руху в конкретних дорожніх умовах. Вона не повинна перевищувати меж, установлених правилами дорожнього руху. У разі прийняття рішення відповідальним від Управління державної охорони про збільшення швидкості понад визначені норми екіпажами супроводження вживаються заходи відповідно до вимог нормативно-правових актів України.

Якщо швидкість руху колони, що супроводжується (окрім колони з особами, відносно яких здійснюється державна охорона), менше дозволеної правилами дорожнього руху, а дорожні умови не дозволяють іншим учасникам дорожнього руху здійснити її обгін, старший екіпажів супроводження вживає заходів щодо забезпечення проїзду транспортних засобів, що накопичуються за колоною.

13) видає відповідно до закону дозволу на рух окремих категорій транспортних засобів; у випадках, визначених законом, видає та погоджує дозвільні документи у сфері безпеки дорожнього руху;

Уповноважений підрозділ Національної поліції відповідно до покладених на завдань і згідно із Законами України «Про Національну поліцію», «Про дорожній рух», «Про автомобільний транспорт», «Про перевезення небезпечних вантажів», Постановами Кабінету Міністрів України «Про затвердження Правил державної реєстрації та обліку автомобілів, автобусів, а також самохідних машин, сконструйованих на шасі автомобілів, мотоциклів усіх типів, марок і моделей, причепів, напівпричепів та мотоциколясок» та «Про затвердження Положення про порядок видачі посвідчень водія та допуску громадян до керування транспортними засобами», «Про Правила проїзду великогабаритних та великовагових транспортних засобів автомобільними дорогами, вулицями та залізничними переїздами» та іншими нормативно-правовими актами виконують завдання, а саме здійснюють певну діяльність, пов'язану з видачею дозволів на певні категорії транспортних засобів, на їх рух автомобільними шляхами та інших дозвільних документів у сфері безпеки дорожнього руху.

Дозвіл та рух великогабаритного та великовагового транспортно-го засобу є єдиним уніфікованим документом, який видається уповноваженим підрозділом Національної поліції, після внесення в установлені порядку і розмірі плати за проїзд таких транспортних засобів автомобільними дорогами загального користування, в якому визначаються умови експлуатації транспортних засобів протягом певного часу за встановленим маршрутом і який дає право на проїзд за таких умов. Такі дозволи надають право на участь у дорожньому русі транспортних засобів, вантаж або параметри яких перевищують нормативні. Параметри і перелік для таких транспортних засобів встановлені Правилами дорожнього руху, державними стандартами, угодами про міждержавні перевезення небезпечних вантажів

Крім того, уповноважений підрозділ Національної поліції: проводить державну реєстрацію (перереєстрацію) та облік призначених для експлуатації на вулично-дорожній мережі загального користування транспортних засобів усіх типів;

видає довідки щодо стану безпеки дорожнього руху та обставин дорожньо-транспортних пригод фізичним і юридичним особам,

погоджує проекти конструкцій транспортних засобів у частині дотримання вимог щодо забезпечення безпеки дорожнього руху,

погоджує подані в установленому порядку пропозиції стосовно обладнання засобами організації дорожнього руху місць виконання дорожніх робіт, проекти та схеми організації дорожнього руху, встановлення будь-яких світлових сигналів, дорожніх знаків, нанесення лінії дорожньої розмітки, розміщення огорожувальних пристроїв, зелених насаджень та зовнішнього освітлення доріг, облаштування, реконструкції, ремонту та ліквідації залізничних переїздів, розміщення в смугах відведення автомобільних доріг або червоних ліній міських вулиць і доріг кіосків, павільйонів, рекламоносіїв, пересувних торговельних пунктів і інших споруд, маршрути руху пасажирського транспорту, розміщення посадочних майданчиків, зупинок таксі та інших транспортних засобів, маршрути організованого руху громадян і місця їх збору, порядок проведення спортивних та інших масових заходів, які можуть створити перешкоди дорожньому руху;

веде облік торговельних організацій, підприємств-виробників та суб'єктів підприємницької діяльності всіх форм власності, що реалізують транспортні засоби або номерні агрегати до них, видає їм в установленому порядку бланки довідок-рахунків, актів приймання-передачі транспортних засобів, а також номерні знаки для разових поїздок;

веде облік суб'єктів підприємницької діяльності всіх форм власності, що провадять діяльність з підготовки та перепідготовки водіїв, видає їм в установленому порядку бланки свідоцтв про підготовку водіїв;

14) вживає всіх можливих заходів для надання невідкладної, зокрема домедичної і медичної, допомоги особам, які постраждали внаслідок кримінальних чи адміністративних правопорушень, нещасних випадків, а також особам, які опинилися в ситуації, небезпечній для їхнього життя чи здоров'я;

Резолюцією Парламентської асамблеї Ради Європи «Декларація про поліцію» передбачено:

Ст. 2 При виконанні своїх обов'язків посадові особи підтримання правопорядку поважають і захищають людське гідність і підтримують і захищають права людини по відношенню до всіх осіб.

Ст. 6 Посадові особи з підтримання правопорядку забезпечують повну охорону здоров'я затриманих ними осіб і, зокрема, вживають негайних заходів щодо забезпечення надання медичної допомоги у разі необхідності.

а) «Медична допомога», під якою розуміються послуги, надані будь-яким медичним персоналом, включаючи лікарів-практиків, які мають належне посвідчення, і медичний допоміжний персонал, виявляється в разі необхідності або у відповідь на прохання.

б) Оскільки медичний персонал зазвичай надано діяльності по підтриманню правопорядку, посадові особи по підтриманню правопорядку повинні враховувати внесення цього персоналу, якщо вони рекомендують надання затриманому особі відповідної медичної допомоги через або в консультації з медичним персоналом, не бере участь в діяльності з підтримання правопорядку.

з) Розуміється, що посадові особи по підтриманню правопорядку забезпечують надання медичної допомоги жертвам правопорушень або нещасних випадків, що відбуваються в ході правопорушень.

Кодекс поведінки службовців органів правопорядку ООН від 1979 року визначає, що:

Стаття 6 Службовці органів правопорядку повинні забезпечувати цілковитий захист здоров'я затриманих ними осіб і, зокрема, повинні вживати негайних заходів, щоб забезпечити надання медичної допомоги у разі необхідності

: (а) «Медична допомога», що означає послуги, що надаються будь-яким медичним персоналом, у тому числі сертифікованими лікарями і фельдшерами, повинна бути забезпечена, коли вона необхідна або на вимогу

(б) У той час, як медичний персонал, ймовірно, буде брати участь у діяльності органів правопорядку, службовці органів правопорядку повинні дослухатися до думки такого персоналу, коли вони рекомендують надання особі, яка утримується під вартою, належної медичної допомоги зовнішнім медичним персоналом, не пов'язаним з органами правопорядку, або у співпраці з таким персоналом

(с) Слід розуміти, що службовці органів правопорядку повинні також забезпечити медичну допомогу жертвам правопорушень або нещасних випадків, що стаються під час правопорушення.

15) вживає заходів для визначення осіб, які не здатні через стан здоров'я, вік або інші обставини повідомити інформацію про себе; встановлює особу за невпізнаним трупом;

1. Невпізнаний труп – труп або його частини, які не можуть бути одразу ідентифіковані. В цьому випадку проводиться огляд трупа на місці знахідки за участю судово-медичного експерта, після чого тіло або його фрагменти відправляються в Бюро судово-медичної експертизи для проведення медичного розтину і судово-медичної експертизи з метою встановлення причини смерті. Після чого дані вводяться в оперативну базу ОВС – АРМОП, де вказується дата, час, місце знахідки трупа, та коротка фабула обставин, за яких труп було виявлено. Також інформація про невпізнаний труп вводиться в базу офіційного сайту МВС України.

При виявленні невпізнаного трупа з ознаками насильницької смерті одразу порушується кримінальна справа за ст. 115 Кримінального кодексу України та проводяться оперативно-розшукові заходи, передбачені законом України «Про оперативно-розшукову діяльність» від 18.02. 1992 р.

2. Особи, що не здатні повідомити інформацію про себе – малолітні діти, що через брак речового запасу або відсутність таких знань, не можуть назвати свої дані або дані батьків, а також назвати адресу проживання, або літні особи, що через вікові зміни у свідомості не можуть надати про себе інформацію Також це можуть бути особи, які через свій психічний стан не можуть про себе нічого повідомити.

Інформація про дану особу також вводиться в оперативну базу ОВС – АРМОП, з метою виявлення, чи не значиться дана особа серед зниклих без вісті.

16) забезпечує безпеку взятих під захист осіб на підставах та в порядку, визначених законом;

В статті 5 Європейській конвенція про захист прав людини і основоположних свобод зазначено право на свободу та особисту недоторканність. Кожен має право на свободу та особисту недоторканність. Нікого не може бути позбавлено свободи, крім таких випадків і відповідно до процедури, встановленої законом: а) законне ув'язнення особи після засудження її компетентним судом; б) законний арешт або затримання особи за невиконання законного припису

суду або для забезпечення виконання будь-якого обов'язку, встановленого законом; с) законний арешт або затримання особи, здійснене з метою допровадження її до компетентного судового органу за наявності обґрунтованої підозри у вчиненні нею правопорушення або якщо обґрунтовано вважається необхідним запобігти вчиненню нею правопорушення чи її втечі після його вчинення; d) затримання неповнолітнього на підставі законного рішення з метою застосування наглядових заходів виховного характеру або законне затримання неповнолітнього з метою допровадження його до компетентного органу; e) законне затримання осіб для запобігання поширенню інфекційних захворювань, законне затримання психічнохворих, алкоголіків або наркоманів чи бродяг; f) законний арешт або затримання особи з метою запобігання її недозволеному в'їзду в країну чи особи, щодо якої провадиться процедура депортації або екстрадиції.

Кожен, кого заарештовано, має бути негайно поінформований зрозумілою для нього мовою про підстави його арешту і про будь-яке обвинувачення, висунуте проти нього. Кожен, кого заарештовано або затримано має негайно постати перед суддею чи іншою посадовою особою, якій закон надає право здійснювати судову владу, і йому має бути забезпечено розгляд справи судом упродовж розумного строку або звільнення під час провадження. Таке звільнення може бути обумовлене гарантіями з'явитися на судові засідання. Кожен, кого позбавлено свободи внаслідок арешту або тримання під вартою, має право ініціювати провадження, в ході якого суд без зволікання встановлює законність затримання і приймає рішення про звільнення, якщо затримання є незаконним. Кожен, хто є потерпілим від арешту або затримання, здійсненого всупереч положенням цієї статті, має забезпечене правовою санкцією право на відшкодування.

Більше того, щоб уникнути звинувачень у необґрунтованості затримання, необхідно, за Статтею 5 Європейської конвенції, проводити його добросовісно та на підставах, наведених відповідним органом. Місце й умови тримання під вартою мають бути належними, а його тривалість не повинна бути більшою, ніж об'єктивно необхідно для досягнення поставленої мети. Мають бути належно задокументовані дата, час і місце затримання, ім'я затриманого, підстави затримання та ім'я особи, що здійснила затримання. Відповідно до ч.2 Статті 5 Європейської конвенції, затриманий має бути негайно поінформований

зрозумілою для нього мовою про правові та фактичні підстави його затримання з тим, щоб він, за бажання, міг оскаржити законність затримання в суді, як передбачено ч.4 Статті 5 Європейської конвенції.

Дане повноваження поліції цілком відповідає:

1. Рекомендації № R (97) 13 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо залякування свідків і прав сторони захисту

II. Загальні принципи

1. Слід вжити належних законодавчих і практичних заходів для забезпечення того, щоб свідки давали свої свідчення вільно і без залякування.

2. У випадках, коли це необхідно, слід із повагою до прав захисту в кримінальному провадженні організувати захист свідків та їхніх рідних і близьких, включаючи захист їхніх життів і особисту безпеку до, під час і після судових слухань.

III. Заходи, які мають бути вжиті щодо організованої злочинності

8. При розробці системи заходів боротьби з організованою злочинністю слід запровадити конкретні процесуальні норми стосовно залякування. Такі заходи можуть також застосовуватись у випадках інших серйозних злочинів. Такі норми мають забезпечити необхідну в демократичному суспільстві рівновагу між запобіганням безпорядкам або злочинності та захистом права обвинуваченого на справедливий судовий розгляд.

9. Слід розглянути, окрім інших, доцільність таких заходів (однак із забезпеченням захистові належної можливості спростувати свідчення, які дає свідок): – запис, за допомогою аудіовізуальних засобів, заяв, зроблених свідком під час досудового розслідування; – використання свідчень, даних суду на досудовому етапі в якості свідчень у суді у випадках, коли поява свідків у суді не є можливою або коли така поява може спричинити до великої та реальної загрози життям і безпеці свідків або їхніх рідних і близьких; – розголошення особи свідка на якомога пізньому етапі процесу і/або розголошення лише окремих деталей; – проведення судових слухань повністю або частково за відсутності представників засобів масової інформації та публіки.

10. Коли така можливість передбачена національним законодавством і відповідає йому, збереження анонімності особи, яка може дати свідчення, має бути винятковим заходом. Якщо така особа сама ви-

магала гарантії анонімності та одержала їх від компетентних органів, кримінально-процесуальне законодавство має передбачати процедуру перевірки для забезпечення справедливої рівноваги між потребами кримінального провадження і правами захисту. За допомогою цієї процедури захист має бути у змозі оскаржити стверджувану необхідність анонімності свідка і поставити під сумнів ступінь довіри до свідка та джерело інформації, якою він володіє.

11. Анонімність свідка слід забезпечувати лише у випадках, коли компетентний судовий орган по заслуханні сторін визнає, що: – існує серйозна загроза життю або свободі відповідної особи або, якщо йдеться про правоохоронця, який працює під прикриттям, серйозна загроза можливості його подальшої роботи; і – свідчення міститимуть достатні докази, а особа, яка надасть ці свідчення, здається гідною довіри.

2. Рекомендація Rec (2006) 8 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо допомоги потерпілим від злочинів згідно до якої

1.1. Потерпілий означає фізичну особу, що зазнала шкоди, включаючи фізичні ушкодження або психічні травми, душевні страждання або економічні втрати, спричинені діями або бездіяльністю, які є порушенням норм кримінального права держави-члена. У належних випадках термін «потерпілий» також охоплює найближчих членів сім'ї або утриманців прямо постраждалої особи.

2.2. Держави мають забезпечити рівність у наданні потерпілим засобів, викладених у цій Рекомендації. 2.3. Надання цих послуг та засобів не має залежати від установа особи, що вчинила злочин, її арешту, судового переслідування або засудження.

3. Допомога 3.1. Держави мають визначити та підтримати заходи, спрямовані на послаблення негативних наслідків злочину та гарантувати допомогу потерпілим в усіх напрямках їх реабілітації, в межах їхньої громади, вдома і на робочому місці.

6.1. Держави мають забезпечити потерпілим доступ до інформації, що стосується їхньої справи та є необхідною для захисту їхніх інтересів та прав.

7.2. Держави мають встановити порядок, у якому потерпілі могли б звертатися з позовами про отримання відшкодування від правопорушника в рамках кримінального провадження. Потерпілим слід

також надавати консультації й підтримку в складанні й поданні цих позовів та в виконанні винесених рішень про відшкодування.

Підрозділи Національної поліції, згідно до Законів України «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві» від 23.12.1993р. та «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів» від 23.12.1993р. забезпечують безпеку осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві, тобто осіб, які виявляють, попереджають, припиняють, розкривають або розслідують кримінальні правопорушення, а також беруть участь у судовому розгляді кримінальних проваджень. Крім того, державний захист здійснюється Національною поліцією відносно працівників суду і правоохоронних органів від перешкоджання виконанню покладених на них законом обов'язків по здійсненню наданих прав, а так само від посягань на здоров'я, житло і майно зазначених осіб та їх близьких родичів у зв'язку зі службовою діяльністю цих працівників.

Для забезпечення безпеки взятих під захист осіб, їх близьких родичів, недоторканості житла, а також збереження їх майна з урахуванням конкретних обставин можуть застосовуватися такі заходи

- а) особиста охорона, охорона житла і майна;
- б) видача спеціальних засобів індивідуального захисту і сповіщення про небезпеку, видача зброї;
- в) використання технічних засобів контролю і прослуховування телефонних та інших переговорів, візуальне спостереження;
- г) заміна документів та зміна зовнішності;
- д) зміна місця роботи або навчання;
- е) переселення в інше місце проживання або тимчасове розміщення у місцях, що забезпечують безпеку проживання;
- є) поміщення до дошкільної виховної установи або установи органів соціального захисту населення;
- ж) забезпечення конфіденційності відомостей про особу;
- з) встановлення телефону за місцем проживання

Спеціальні підрозділи національної поліції, здійснюючи заходи безпеки, мають право:

- а) визначати заходи безпеки, засоби та методи їх застосування, в разі необхідності змінювати і доповнювати ці заходи;
- б) вимагати від осіб, взятих під захист, додержання умов здійснення заходів безпеки, а також виконання законних розпоряджень, пов'язаних із застосуванням цих заходів;

в) звертатися до слідчого, прокурора, суду, у провадженні якого знаходиться кримінальне провадження, з клопотанням щодо прийняття рішення про застосування заходів безпеки при провадженні процесуальних дій або про скасування здійснюваних заходів.

Спеціальні підрозділи національної поліції, здійснюючи заходи безпеки, зобов'язані:

а) негайно реагувати на кожен випадок протиправних дій, що став їм відомим, стосовно осіб, взятих під захист;

б) забезпечувати захист життя, здоров'я, житла і майна відповідно до характеру загрози;

в) своєчасно повідомляти осіб, взятих під захист, про зміну або скасування заходів щодо їх безпеки.

Органи, які забезпечують безпеку, повинні дотримувати законності і ставитися з повагою до прав та свобод громадян.

Відомості про заходи безпеки та осіб, взятих під захист, є інформацією з обмеженим доступом.

17) у межах своєї компетенції, визначеної законом, здійснює контроль за дотриманням вимог законів та інших нормативно-правових актів щодо опіки, піклування над дітьми-сиротами та дітьми, позбавленими батьківського піклування, вживає заходів щодо запобігання дитячій бездоглядності, правопорушенням серед дітей, а також соціального патронажу щодо дітей, які відбували покарання у виді позбавлення волі;

Конвенція про права дитини (20 листопада 1989 року) (редакція зі змінами, схваленими резолюцією 50/155 Генеральної Асамблеї ООН від 21 грудня 1995 року). (статті 1 ,3). Для цілей цієї Конвенції дитиною є кожна людська істота до досягнення 18-річного віку, якщо за законом, застосовуваним до даної особи, вона не досягає повноліття раніше. В усіх діях щодо дітей, незалежно від того, здійснюються вони державними чи приватними установами, що займаються питаннями соціального забезпечення, судами, адміністративними чи законодавчими органами, першочергова увага приділяється якнайкращому забезпеченню інтересів дитини.

Держави-учасниці зобов'язуються забезпечити дитині такий захист і піклування, які необхідні для її благополуччя, беручи до уваги права й обов'язки її батьків, опікунів чи інших осіб, які відповідають

за неї за законом, і з цією метою вживають всіх відповідних законодавчих і адміністративних заходів.

Держави-учасниці забезпечують, щоб установи, служби і органи, відповідальні за піклування про дітей або їх захист, відповідали нормам, встановленим компетентними органами, зокрема, в галузі безпеки й охорони здоров'я та з точки зору численності і придатності їх персоналу, а також компетентного нагляду.

В стаття 18 зазначено, що держави-учасниці докладають всіх можливих зусиль до того, щоб забезпечити визнання принципу загальної та однакової відповідальності обох батьків за виховання і розвиток дитини. Батьки або у відповідних випадках законні опікуни несуть основну відповідальність за виховання і розвиток дитини. Найкращі інтереси дитини є предметом їх основного піклування.

З метою гарантування і сприяння здійсненню прав, викладених у цій Конвенції, Держави-учасниці надають батькам і законним опікунам належну допомогу у виконанні ними своїх обов'язків по вихованню дітей та забезпечують розвиток мережі дитячих установ.

Держави-учасниці вживають всіх необхідних заходів для забезпечення того, щоб діти, батьки яких працюють, мали право користуватися призначеними для них службами й установами по догляду за дітьми.

У статті 19 розкривається, що держави-учасниці вживають всіх необхідних законодавчих, адміністративних, соціальних і просвітніх заходів з метою захисту дитини від усіх форм фізичного та психологічного насильства, образи чи зловживань, відсутності піклування чи недбалого і брутального поводження та експлуатації, включаючи сексуальні зловживання, з боку батьків, законних опікунів чи будь-якої іншої особи, яка турбується про дитину.

Такі заходи захисту, у випадку необхідності, включають ефективні процедури для розроблення соціальних програм з метою надання необхідної підтримки дитині й особам, які турбуються про неї, а також здійснення інших форм запобігання, виявлення, повідомлення, передачі на розгляд, розслідування, лікування та інших заходів у зв'язку з випадками жорстокого поводження з дитиною, зазначеними вище, а також, у випадку необхідності, для порушення початку судової процедури.

ст. 34 Конвенції про права дитини ООН, в якій вказується, що Держави-учасниці зобов'язані захищати дитину від усіх форм сексу-

альної експлуатації та сексуальних розбещень. З цією метою щодо попередження насильства над дітьми 9 Держави-учасниці, зокрема, вживають на національному, двосторонньому та багатосторонньому рівнях всіх необхідних заходів щодо запобігання: а) схиланню або примушуванню дитини до будь-якої незаконної сексуальної діяльності; б) використанню дітей з метою експлуатації у проституції або в іншій незаконній сексуальній практиці; с) використанню дітей з метою експлуатації у порнографії та порно- графічних матеріалах;

ст. 37 Конвенції про права дитини ООН, згідно з якою Держави-учасниці забезпечують, щоб: а) жодна дитина не піддавалась катуванням та іншим жорстоким, нелюдським або принижуючим гідність видам поведінки чи покарання. Ні смертна кара, ні довічне тюремне ув'язнення, які не передбачають можливості звільнення, не призначаються за злочини, вчинені особами, молодшими 18 років; б) жодна дитина не була позбавлена волі незаконним або свавільним чином. Арешт, затримання чи тюремне ув'язнення дитини здійснюються згідно з законом та використовуються лише як крайній захід і протягом якомога більш короткого відповідного періоду часу; с) гуманне ставлення до кожної позбавленої волі дитини і повагу до гідності її особи з урахуванням потреб осіб її віку. Зокрема, кожна позбавлена волі дитина має бути відокремлена від дорослих, якщо тільки не вважається, що в найкращих інтересах дитини цього не слід робити, та мати право підтримувати зв'язок зі своєю сім'єю шляхом листування та побачень, за винятком особливих обставин; д) кожна позбавлена волі дитина має право на негайний доступ до правової та іншої відповідної допомоги, а також право оспорювати законність позбавлення її волі перед судом чи іншим компетентним, незалежним і безстороннім органом та право на невідкладне прийняття ними рішень щодо будь-якої такої процесуальної дії; –

ст. 39 Конвенції ООН про права дитини, в якій вказується, що Держави-учасниці вживають всіх необхідних заходів для сприяння фізичному та психологічному відновленню та соціальній інтеграції дитини, яка є жертвою будь-яких видів нехтування, експлуатації чи зловживань, катувань чи будь-яких жорстоких, нелюдських або принижуючих гідність видів поведінки, покарання чи збройних конфліктів. Таке відновлення і реінтеграція мають здійснюватися в умовах, що забезпечують здоров'я, самоповагу і гідність дитини

Рекомендація (2001) Комітету Міністрів державам-учасницям Ради Європи «Про Європейський кодекс поліцейської етики», ухвалена Комітетом міністрів 19 вересня 2001 на 765-му засіданні заступників міністрів (пункт 49) поліцейські розслідування повинні бути об'єктивними і справедливими Вони повинні бути чутливими і гнучкими до особливих потреб осіб, таких як дітей, підлітків, жінок, меншин, включаючи етнічні меншини і вразливих осіб.

Виконуючи це повноваження спеціальні підрозділи Національної поліції керуються у своїй діяльності не тільки Законом України «Про Національну поліцію», а й іншими нормативно-правовими актами, які регулюють основні напрямки їх діяльності у цій сфері, а саме: Законами України: «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей» від 24 січня 1995 року №20/95 ВР; «Про попередження насильства в сім'ї» від 15 листопада 2001 року №2789-ІІ; «Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю» від 21 червня 2001 року №2558-ІІІ; «Про Загальнодержавну програму «Національний план дій щодо реалізації Конвенції ООН про права дитини» на період до 2016 року» від 5 березня 2009 року №1065-VІ, а також Указами Президента України: «Про Концепцію розвитку кримінальної юстиції щодо неповнолітніх в Україні» від 24 травня 2011 року №597/2011; «Про першочергові заходи щодо захисту прав дітей» від 11 липня 2005 року №1086/2005; «Про додаткові заходи із забезпечення гарантій реалізації прав та законних інтересів дітей» від 01.06.2013 №312/2013 та іншими.

Здійснюючи контроль за дотриманням вимог законів та інших нормативно-правових актів щодо опіки, піклування над дітьми-сиротами та дітьми, позбавленими батьківського піклування, уповноважені підрозділи Національної поліції виявляють осіб, що їх замінюють, які ухиляються від виконання передбачених законодавством обов'язків щодо створення належних умов для життя, навчання та виховання дітей, проводили профілактичні бесіди з такими особами щодо належного виконання обов'язків по піклуванню над дітьми-сиротами, особами позбавленими батьківського піклування. Також уповноважені підрозділи Національної поліції зобов'язані виявляти дорослих осіб, які втягують дітей у злочинну діяльність, проституцію, пияцтво, наркоманію та жебрацтво; виявляти осіб, які займаються виготовленням та розповсюдженням порнографічної продукції, ви-

дань, що пропагують насильство, жорстокість, сексуальну розпусту; виявляти, вести облік осіб, які втягують дітей в антигромадську діяльність.

Здійснюючи заходи щодо запобігання дитячій бездоглядності, правопорушенням серед дітей, а також соціального патронажу щодо дітей, які відбували покарання у виді позбавлення волі уповноважені підрозділи Національної поліції зобов'язані: виявляти, припиняти та розкривати кримінальні правопорушення, вчинені дітьми, вживати з цією метою оперативно-розшукових і профілактичних заходів, передбачених чинним законодавством; розглядати у межах своєї компетенції заяви і повідомлення про правопорушення, вчинені дітьми; виявляти причини та умови, що сприяють вчиненню правопорушень дітьми, вживати в межах своєї компетенції заходів до їх усунення; брати участь у правовому вихованні дітей; вести облік правопорушників, що не досягли 18 років, у тому числі звільнених з спеціальних виховних установ, з метою проведення профілактичної роботи, інформувати відповідні служби у справах дітей стосовно цих дітей; повертати до місця постійного проживання, навчання або направляти до спеціальних установ для дітей у термін не більше восьми годин з моменту виявлення дітей, яких було підкинато, або які заблукали, або залишили сім'ю чи навчально-виховні заклади; відвідувати правопорушників, що не досягли 18 років, за місцем їх проживання, навчання, роботи, проводити бесіди з ними, їх батьками (усиновителями) або опікунами (піклувальниками; складати протоколи про адміністративні правопорушення дітей, а також їх батьків (усиновителів) або опікунів (піклувальників), які не виконують обов'язків щодо виховання і навчання дітей, інформувати відповідні служби у справах дітей; повідомляти органи опіки та піклування за місцем перебування дитини про відомий факт залишення його без опіки (піклування) батьків; здійснювати відповідно до законодавства заходи соціального патронажу щодо дітей, які відбували покарання у виді позбавлення волі на певний строк; вести облік правопорушників, що не досягли 18 років, які потребують медичної допомоги, у тому числі звільнених із спеціальних виховних установ, з метою проведення профілактичної роботи, інформувати відповідні служби у справах дітей стосовно цих дітей.

18) вживає заходів для запобігання та припинення насильства в сім'ї.

Правовою основою діяльності уповноважених підрозділів Національної поліції щодо запобігання та припинення насильства у сім'ї є Закон України «Про попередження насильства у сім'ї» від 15.11.2001р., Постанова Кабінету Міністрів України «Порядок розгляду заяв та повідомлень про вчинення насильства у сім'ї або реальну його загрозу» № 616 від 26.04.2003р., а також відомчі нормативно-правові акти.

Під запобіганням та припиненням насильства в сім'ї слід розуміти систему соціальних і спеціальних заходів, спрямованих на усунення причин і умов, які сприяють вчиненню насильства в сім'ї, припинення насильства в сім'ї, яке готується або вже почалося, притягнення до відповідальності осіб, винних у вчиненні насильства в сім'ї, а також медико-соціальна реабілітація жертв насильства в сім'ї.

Заходи щодо запобігання та припинення насильства в сім'ї здійснюють уповноважені підрозділи Національної поліції, які:

виявляють причини і умови, що сприяють проявам насильства в сім'ї, вживають у межах своїх повноважень заходів щодо їх усунення; беруть на профілактичний облік осіб, схильних до вчинення насильства в сім'ї, та проводять виховно-попереджувальну роботу з ними; відвідують сім'ї, члени яких перебувають на профілактичному обліку, за місцем їх проживання і проводять з ними профілактичну роботу;

вносять офіційні попередження членам сім'ї про неприпустимість вчинення насильства в сім'ї;

приймають та розглядають у межах своїх повноважень, визначених законом, заяви і повідомлення про насильство в сім'ї або про реальну загрозу його вчинення;

вживають відповідних заходів щодо припинення насильства в сім'ї, а також дій членів сім'ї, що направлені на виконання реальної загрози вчинення насильства в сім'ї;

повідомляють членів сім'ї, де виникає реальна загроза вчинення насильства в сім'ї або де було вчинено насильство в сім'ї, про права, заходи і послуги, якими вони можуть скористатися;

направляють жертв насильства в сім'ї до спеціалізованих установ для осіб, які вчинили насильство в сім'ї, та жертв такого насильства;

вносять захисні приписи у випадках, передбачених цим Законом; контролюють виконання вимог захисних приписів; направляють осіб, які вчинили насильство в сім'ї, до кризових центрів для проходження корекційної програми;

взаємодіють із центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику з питань попередження насильства в сім'ї, з органами опіки і піклування та спеціалізованими установами для осіб, які вчинили насильство в сім'ї, та жертв такого насильства у питаннях попередження насильства в сім'ї; надають інформацію з питань попередження насильства в сім'ї на запит уповноважених органів;

здійснюють інші повноваження щодо попередження насильства в сім'ї, передбачені законом.

Повноваження уповноважених підрозділів Національної поліції поширюються на випадки, коли жертва насильства в сім'ї або особа, стосовно якої існує реальна загроза вчинення насильства в сім'ї, а також особа, що вчинила насильство в сім'ї, не досягли 18-річного віку.

19) здійснює охорону об'єктів права державної власності у випадках та порядку, визначених законом та іншими нормативно-правовими актами, а також бере участь у здійсненні державної охорони.

Згідно з цим повноваженням відповідні підрозділи Національної поліції здійснюють заходи щодо охорони нерухомих об'єктів та іншого майна, в тому числі вантажів, тимчасового зберігання валютних цінностей, забезпечення особистої безпеки громадян, а також технічного захисту інформації на договірних засадах в порядку, встановленому законодавством

20) здійснює на договірних засадах охорону фізичних осіб та об'єктів права приватної і комунальної власності;

Уповноважені підрозділи Національної поліції, призначені для здійснення на договірній основі охорони власності фізичних та юридичних осіб, забезпечення особистої безпеки фізичних осіб від злочинних посягань, надання спеціальних охоронних послуг, виконують завдання із: .

забезпечення особистої безпеки фізичних осіб;
охорона уповноважених осіб, що перевозять цінні папери;
охорона туристичних груп та делегацій;
охорона екіпажів морських та повітряних суден;
охорона та супроводження вантажів, що перевозяться;
інкасація, охорона грошових знаків і цінних паперів (документів)
при переміщенні їх від власників до установ банків та у зворотному
напрямку, між підприємствами або установами банків, забезпечення
їх схоронності, охорона касирів з грошовою готівкою;
охорона власності юридичних та фізичних осіб за місцем її роз-
міщення;

забезпечення охорони мереж енергопостачання, магістральних
трубопроводів, у т. ч. і газо-, нафто трубопроводів та об'єктів паливно-
енергетичного комплексу;

обстеження об'єктів на предмет знаходження на них радіоактив-
них та вибухових речовин і пристроїв, а також їх локалізація.

За договорами уповноваженими підрозділами Національної по-
ліції відповідно до основних завдань діяльності можуть забезпечува-
ти комплексну охорону об'єктів Замовників та здійснюватися контр-
оль за несенням служби охоронними підрозділами.

**21) здійснює контроль за дотриманням фізичними та юридич-
ними особами спеціальних правил та порядку зберігання і ви-
користання зброї, спеціальних засобів індивідуального захисту
та активної оборони, боєприпасів, вибухових речовин і матеріалів,
інших предметів, матеріалів та речовин, на які поширюється до-
звільна система органів внутрішніх справ.**

Дане повноваження поліції цілком узгоджується із такими між-
народними актами, як:

Загальна декларація прав людини прийнята Генеральною Асамб-
леєю ООН 10 грудня 1948 р

Європейська конвенція про захист прав людини і основоположних
свобод від 01.11.1950 (затверджена членами Ради Європи).

1. Основоположні принципи застосування сили та вогнепальної
зброї службовцями органів правопорядку ООН від 1990 року.

Основними завданнями органів внутрішніх справ у сфері дозвіль-
ної системи є запобігання порушенням порядку виготовлення, при-

дбання, зберігання, обліку, охорони, перевезення та використання вогнепальної зброї, пневматичної зброї калібру понад 4,5 мм та швидкістю польоту кулі понад 100 метрів за секунду (далі – пневматична зброя) і холодної зброї (арбалети, луки з зусиллям натягу тятиви більше ніж 20 кг, мисливські ножі тощо (далі – холодна зброя)), пристроїв вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами не смертельної дії (далі – пристрої), та патрони до них, основних частин зброї бойових припасів до зброї і охолощеної зброї, вибухових матеріалів і речовин, попередження випадків їх втрати, крадіжок, використання не за призначенням та з протиправною метою. Зазначені вище предмети є об'єктами, на які поширюється дозвільна система органів внутрішніх справ.

Основними завданнями Національної поліції у даній сфері визначено контроль за дотриманням фізичними та юридичними особами спеціальних правил та порядку зберігання і використання зброї, спеціальних засобів індивідуального захисту та активної оборони, боєприпасів, вибухових речовин і матеріалів, інших предметів, матеріалів та речовин, на які поширюється дозвільна система органів внутрішніх справ.

22) здійснює у визначеному законом порядку приймання, зберігання та знищення вилученої, добровільно зданої або знайденої вогнепальної, газової, холодної та іншої зброї, боєприпасів, набоїв, вибухових речовин та пристроїв, наркотичних засобів або психотропних речовин;

Порядок приймання, зберігання та знищення вилученої, добровільно зданої або знайденої вогнепальної, газової, холодної та іншої зброї, боєприпасів, набоїв, вибухових речовин та пристроїв регулюється спеціальним правовим актом.

23) здійснює контроль у межах своєї компетенції, визначеної законом, за дотриманням вимог режиму радіаційної безпеки у спеціально визначеній зоні радіоактивного забруднення;

Режим радіаційної безпеки визначений у Законі України «Про правовий режим території, що зазнала радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи». Залежно від рівня забруднен-

ня ґрунтів, ст. 2 Закону України «Про правовий режим території, що зазнала радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи» визначає такі зони радіоактивно забруднених територій:

1) зона відчуження – це територія, з якої проведено евакуацію населення в 1986 році (30 км від епіцентру вибуху);

2) зона безумовного (обов'язкового) відселення (50–60 км від епіцентру вибуху);

3) зона гарантованого добровільного відселення;

4) зона посиленого радіоекологічного контролю.

У зонах відчуження та безумовного (обов'язкового) відселення забезпечується суворий природоохоронний режим, охорона територій, природних, історичних та етнокультурних пам'яток відповідно до чинного законодавства, а також встановлюється особливий порядок в'їзду-виїзду.

Охорону громадського порядку на територіях зон відчуження та безумовного (обов'язкового) відселення, контрольно-пропускний режим при в'їзді та виїзді з таких зон забезпечують спеціалізовані органи Міністерства внутрішніх справ України (Національної поліції).

Крім того, уповноважені працівники органів внутрішніх справ (Національної поліції), згідно зі 255 КУпАП за порушення вимог режиму радіаційної безпеки в спеціально визначеній зоні радіаційного забруднення (ст. 46–1 КУпАП), мають право складати протоколи про адміністративне правопорушення.

24) сприяє забезпеченню відповідно до закону правового режиму воєнного або надзвичайного стану, зони надзвичайної екологічної ситуації у разі їх оголошення на всій території України або в окремі місцевості;

Повноваження поліції під час надзвичайного або воєнного стану регулюються Резолюцією № 690 (1979) Парламентської асамблеї Ради Європи «Декларація про поліцію», згідно з якою:

1) Поліцейський продовжує виконувати свої завдання охорони громадян і майна під час війни і ворожої окупації в інтересах громадянського населення. Тому він не має статусу «учасника військових дій» і до нього не відносяться положення Третьої Женевської конвенції від 12 серпня 1949 року, що стосується поводження з військово-полоненими.

2) Громадянської поліції стосуються положення Четвертої Женевської конвенції від 12 серпня 1949 року, щодо захисту громадянського населення під час війни.

3) Під час окупації поліцейський:

- не бере участь в операціях проти сил опору;
- не бере участь у заходах для використання населення у військових цілях і для охорони військових об'єктів.

4) Якщо поліцейський виходить у відставку під час ворожої окупації, тому що його примушують до виконання незаконних наказів окупаційної влади, що суперечать інтересам громадянського населення перерахованим вище, і тому що він не бачить іншого виходу з положення, він може повернутися в поліцію як тільки окупація закінчилася, не гублячи прав і переваг, якими він користувався б, якби залишався в поліції.

5) Ні під час, ні після окупації до поліцейського не застосовуються карні або дисциплінарні санкції за чесне виконання наказу влади, що вважалася компетентною, якщо виконання цього наказу входить до його звичайних обов'язків.

6) Окупаційні влади не застосовують дисциплінарних або юридичних заходів проти поліції за виконання наказів компетентної влади, відданих до окупації.

При настанні умов згідно із Законом України від 11 травня 2015 року «Про правовий режим воєнного стану», може бути тимчасово введено воєнний стан.

Воєнний стан – це особливий правовий режим, що вводиться в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності та передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки, усунення загрози небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності, а також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень.

За рішенням Ради національної безпеки і оборони України, введеним у дію в установленому порядку указом Президента України, утво-

рені відповідно до законів України військові формування залучаються разом із правоохоронними органами до вирішення завдань, пов'язаних із запровадженням і здійсненням заходів правового режиму воєнного стану, згідно з їх призначенням та специфікою діяльності

Надзвичайний стан – це передбачений Конституцією України особливий правовий режим діяльності державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ і організацій, який тимчасово допускає встановлені Законом України «Про правовий режим надзвичайного стану» обмеження в здійсненні конституційних прав і свобод громадян, а також прав юридичних осіб, покладає на них додаткові обов'язки. Правовий режим надзвичайного стану спрямований на забезпечення безпеки громадян у разі стихійного лиха, аварій і катастроф, епідемій і епізоотій, а також на захист прав і свобод громадян, конституційного ладу при масових порушеннях правопорядку, що створюють загрозу життю і здоров'ю громадян, або при спробі захоплення державної влади чи зміни конституційного ладу України шляхом насильства.

Умови і порядок введення та припинення дії надзвичайного стану визначені Законом України «Про правовий режим надзвичайного стану»

Відповідно до статті 16 Закону України «Про правовий режим надзвичайного стану» на період введення і дії надзвичайного стану органи, що здійснюють управління на відповідній території і наділені надзвичайними повноваженнями, можуть запроваджувати такі заходи:

а) встановлення особливого режиму в'їзду і виїзду, а також обмеження свободи пересування по території, де запроваджено надзвичайний стан;

б) обмеження руху транспортних засобів і їх огляд;

в) посилення охорони громадського порядку та об'єктів, що забезпечують життєдіяльність населення та народного господарства;

г) заборона проведення масових заходів, крім заходів, заборона на проведення яких встановлюється судом;

д) заборона страйків.

У разі введення надзвичайного стану з підстав, передбачених статтею 4 Закону України «Про правовий режим надзвичайного стану», додатково можуть бути вжиті заходи відповідно до ст. ст. 17, 18

Закону України «Про правовий режим надзвичайного стану» та інші заходи, передбачені законодавством.

При введенні режиму воєнного або надзвичайного стану Національна поліція забезпечує охорону громадського порядку виконання посадовими особами і громадянами вимог встановлених цими режимами в межах своєї компетенції; вживає адміністративних заходів до порушників вимог режимів.

У разі введення режимів воєнного або надзвичайного стану, поліцейські Національної поліції можуть виконувати такі завдання:

а) здійснювати патрулювання по охороні громадського порядку на вулицях та в інших громадських місцях;

б) здійснювати перевірку документів і громадян, а в необхідних випадках проведення особистого огляду, огляду речей, транспортних засобів, багажу і вантажів;

в) охороняти об'єкти, що забезпечують життєдіяльність населення та народного господарства;

г) вживати заходів до недопущення проведення заборонених зборів, мітингів, вуличних походів і демонстрацій, а також видовищних, спортивних та інших масових заходів та страйків;

д) надавати допомогу місцевим органам державної влади у проведенні тимчасового виселення людей з місць, небезпечних для проживання;

е) забезпечувати додержання громадянами правил комендантської години та інші.

25) виконує в межах компетенції запити органів правопорядку (правоохоронних органів) інших держав або міжнародних організацій поліції відповідно до закону та міжнародних договорів України.

Відповідно до Конституція України, чинних міжнародних договорів (Європейська конвенція про взаємну допомогу у кримінальних справах 1959 року а також Додатковий протокол 1978 року та Другий Додатковий протокол 2001 року до цієї Конвенції; Європейська конвенція про передачу провадження у кримінальних справах 1972 року; Конвенція про правову допомогу і правові відносини у цивільних, сімейних та кримінальних справах 1993 року та Протокол до Конвенції 1997 рок)у, Закону України «Про міжнародні

договори України» від 29 червня 2004 року, Кримінального процесуального кодексу України 2012 року, нормативно-правових актів МВС України.

Ст. 543 КПК України встановлено порядок розгляду уповноваженим (центральним) органом України запиту іншої держави або міжнародної судової установи про таку допомогу і порядок виконання такого запиту визначаються КПК України і чинними міжнародними договорами України ().

Відповідно до ч. 1 ст. 554 КПК України, уповноважений підрозділ Національної поліції, отримавши запит про міжнародну правову допомогу від Запитуючої Сторони, розглядає його на предмет обґрунтованості і відповідності вимогам законів або міжнародних договорів України.

Запити (доручення) про міжнародну правову допомогу, що надійшли до органів внутрішніх справ України від компетентних органів іноземних держав (як безпосередньо, так і через Генеральну прокуратуру України), розглядаються Головним слідчим управлінням МВС України, на яке покладено функції здійснення контролю за виконанням заходів, викладених у зверненнях, що належить до компетенції слідчих органів внутрішніх справ.

За відсутності обставин, які в силу чинного законодавства України і положень міжнародних Угод роблять надання допомоги неможливим, запити (доручення) направляються до територіальних органів Національної поліції для організації їх виконання.

Якщо виконання запиту (доручення) про міжнародну правову допомогу не належить до компетенції Національної поліції та її структурних підрозділів, цей запит негайно надсилається на адресу компетентної установи України, що є уповноваженою на розгляд та виконання зазначеного запиту, про що повідомляється Запитуюча Сторона в порядку, встановленому відповідним міжнародним договором.

При отриманні запиту (доручення) про міжнародну правову допомогу в кримінальному провадженні уповноважена посадова особа Національної поліції має вжити всіх необхідних заходів для забезпечення швидкого, найбільш повного і якісного його виконання.

Згідно з ч. 2 ст. 558 КПК України запит компетентного органу іноземної держави про міжнародну правову допомогу виконується

упродовж одного місяця з дати його надходження до безпосереднього виконавця, тобто до відповідної посадової особи Національної поліції, яка забезпечує виконання запиту про міжнародну правову допомогу. Якщо Головним слідчим управлінням МВС України встановлено необхідність виконання запиту декількома підрозділами, то строки виконання даного запиту для кожного підрозділу визначаються окремо: з дати його надходження до кожного безпосереднього виконавця.

Відповідно до встановленого ч. 3 ст. 558 КПК України порядку всі матеріали виконання запитів (доручень) про надання міжнародної правової допомоги уповноважені посадові особи Національної поліції мають надавати прокурорам, які здійснюють нагляд за додержанням законів під час проведення досудового розслідування, для перевірки повноти та законності проведених слідчих (розшукових) та інших процесуальних дій. Після перевірки матеріалів прокурорами, такі матеріали направляються до Головного слідчого управління МВС України.

За результатами розгляду запиту компетентного органу іноземної держави про міжнародну правову допомогу уповноважений підрозділ Національної поліції повинен скласти мотивований висновок, у якому зазначаються підстави звернення, обсяг правової допомоги, підстави задоволення або відхилення запиту, підрозділ, на який покладеться обов'язок його виконання та приймає відповідно до ч. 1 ст. 558 КПК України рішення щодо:

- 1) доручення його виконання;
- 2) можливості виконання запиту із застосуванням законодавства іноземної держави;
- 3) відкладення виконання відповідно до ст. 559 КПК України;
- 4) відмови у виконанні запиту з підстав, передбачених ст. 557 КПК України;
- 5) можливості виконання запиту, якщо витрати на таке виконання явно перевищуватимуть завдану кримінальним правопорушенням шкоду або явно не відповідатимуть тяжкості кримінального правопорушення (п. 5 ч. 1 ст. 558 КПК України);
- 6) вчинення інших дій, передбачених міжнародним договором, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України.

Додаткові повноваження поліції

1. Виконання інших (додаткових) повноважень може бути покладене на поліцію виключно законом.

Вимоги, визначені у даній статті, повністю узгоджуються з міжнародними стандартами, визначеними у Кодексі поведінки службовців органів правопорядку (затверджений резолюцією Генеральної Асамблеї ООН № 34/169 від 17 грудня 1979 року); Рекомендації Res (2001) 10 Комітету Міністрів державам-учасницям Ради Європи «Про Європейський кодекс поліцейської етики» (Ухвалена Комітетом міністрів 19 вересня 2001 на 765-му засіданні заступників міністрів); Резолюції Парламентської Асамблеї Ради Європи № 690 (1979) «Про Декларацію про поліцію» згідно до яких виконання інших (додаткових) повноважень може бути покладене на поліцію виключно законом.

Згідно пункту 3 Резолюції Парламентської Асамблеї Ради Європи № 690 (1979) «Про Декларацію про поліцію». Офіцер поліції повинен виконувати свої обов'язки, покладені на нього законом, захищаючи своїх співгромадян і суспільство від насильства, хижих та інших шкідливих дій, визначених законом.

Офіцер поліції повинен діяти чесно, неупереджено та гідно. Зокрема, він повинен утримуватися від будь-яких корупційних дій та рішуче виступати проти них.

Офіцер поліції повинен виконувати накази, належним чином видані його ієрархічно вищим керівником, але він повинен утримуватися від виконання будь-яких наказів, про які він знає або повинен знати, що вони є протиправними.

Згідно рекомендації Res (2001) 10 Комітету Міністрів державам-учасницям Ради Європи «Про Європейський кодекс поліцейської етики» (Ухвалена Комітетом міністрів 19 вересня 2001 на 765-му засіданні заступників міністрів) поліція є публічним органом, створеним згідно із законом. Діяльність поліції завжди повинна проводитися у відповідності з національним правом і міжнародними стандартами, визнаними країною. Законодавство про поліцію повинно бути доступним для громадськості, достатньо зрозумілими

і точним, та, за необхідності, супроводжуватися чіткими підзаконним регулюванням, яке також повинно бути доступними для громадськості і зрозумілим. На персонал поліції повинно поширюватися таке саме законодавство, що й на звичайних громадян, і винятки можуть бути виправдані тільки з причин належної роботи поліції в демократичному суспільстві.

Стаття 25

Повноваження поліції у сфері інформаційно-аналітичного забезпечення

1. Поліція здійснює інформаційно-аналітичну діяльність виключно для реалізації своїх повноважень, визначених цим Законом.

2. Поліція в рамках інформаційно-аналітичної діяльності:

1) формує бази (банки) даних, що входять до єдиної інформаційної системи Міністерства внутрішніх справ України;

2) користується базами (банками) даних Міністерства внутрішніх справ України та інших органів державної влади;

3) здійснює інформаційно-пошукову та інформаційно-аналітичну роботу;

4) здійснює інформаційну взаємодію з іншими органами державної влади України, органами правопорядку іноземних держав та міжнародними організаціями.

3. Поліція може створювати власні бази даних, необхідні для забезпечення щоденної діяльності органів (закладів, установ) поліції у сфері трудових, фінансових, управлінських відносин, відносин документообігу, а також міжвідомчі інформаційно-аналітичні системи, необхідні для виконання покладених на неї повноважень.

4. Діяльність поліції, пов'язана із захистом і обробкою персональних даних, здійснюється на підставах, визначених Конституцією України, Законом України «Про захист персональних даних», іншими законами України.

Повноваження поліції визначено у розділі IV Закону України «Про Національну поліцію» (ст. 23–24) та розділено на основні (перелік вичерпний та станом на час введення в дію Закону складає 25 повноважень) та додаткові, виконання яких може бути покладене на поліцію виключно законом.

З метою реалізації вказаних повноважень утворюється система поліції, яка складається з функціональних та територіальних підсистем. Кожен з утворених підрозділів поліції (кримінальна поліція, патрульна поліція, органи досудового розслідування, поліція охорони, спеціальна поліція, поліція особливого призначення, науково-дослідні установи та установи забезпечення) виключно у межах визначених у положеннях (статутах) про ці підрозділи, з метою забезпечення діяльності керівника підрозділу, а також виконання покладених на підрозділ завдань здійснює інформаційно-аналітичну діяльність.

Керівні принципи інформаційно-аналітичної діяльності поліції та її структурних підрозділів визначено у:

- Резолюції 34/169 Генеральної асамблеї ООН «Кодекс поведінки посадових осіб по підтримці правопорядку»

- Резолюції Парламентської Асамблеї Ради Європи № 690 (1979) «Декларація про поліцію»

- Рекомендаціях Комітету міністрів Ради Європи державам-членам від 09.09.2003 № Rec(2003)14 «Про можливість взаємодії інформаційних систем у сфері правосуддя»

- Рекомендаціях Комітету міністрів Ради Європи державам-членам від 10.07.2003 № Rec(2003)13 «Щодо порядку надання інформації про розгляд кримінальних справ засобом масової інформації»

- Декларації Рада Європи про європейську політику в галузі нових інформаційних технологій 06.05.1999

- Актах інформаційного законодавства України, Державних та галузевих стандартах України з інформаційної діяльності

Інформаційно-аналітична діяльність – науково-інформаційна діяльність, спрямована на аналітико-синтетичне опрацювання документів (ДСТУ 5034:2008. Науково-інформаційна діяльність. Терміни та визначення понять).

Документ – матеріальний носій, що містить інформацію, основними функціями якого є її збереження та передавання у часі та просторі (Закон України «Про інформацію», ст. 1)

Інформація – будь-які відомості та/або дані, які можуть бути збережені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді (Закон України «Про інформацію», ст. 1)

Інформаційно-аналітична продукція – матеріалізовані результати інформаційно-аналітичної діяльності (ДСТУ 5034:2008. Науково-інформаційна діяльність. Терміни та визначення понять)

Інформаційна діяльність – постійне та систематичне збирання та оброблення записаної інформації з метою її зберігання, пошуку, використання чи пересилання, що виконуються якою-небудь особою чи організацією (ДСТУ 2392–94. Інформація та документація. Базові поняття. Терміни та визначення).

Основними видами інформаційної діяльності є створення, збирання, одержання, зберігання, використання, поширення, охорона та захист інформації (Закон України «Про інформацію», ст. 9).

Інформаційно-аналітична робота в поліції реалізує управлінську функцію, є складовою частиною ефективного процесу управління поліцією. Призначення інформаційно-аналітичної роботи полягає у вивченні закономірностей практично всіх процесів і явищ суспільного життя, які тією чи іншою мірою впливають на діяльність поліції та використанні здобутих відомостей і знань для забезпечення ефективності діяльності поліції.

Інформаційно-аналітична робота поліції є цілеспрямованою, творчою, дослідницькою, спеціально організованою діяльністю, що здійснюється на основі методів пізнання й призначена здійснювати збір, накопичення й обробку даних; пошук, аналіз й узагальнення інформації про стан правопорядку та діяльність поліції; отримання нових спеціальних знань щодо підвищення ефективності боротьби з кримінальними правопорушеннями й спрямована на якісне забезпечення управлінської діяльності в поліції на різних рівнях щодо забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку.

Інформаційно-аналітичне забезпечення діяльності поліції являє собою комплекс заходів із збору, опрацювання та використання інформації, необхідної для виконання підрозділами поліції покладених на них функцій та завдань.

Інформаційно-аналітична робота та інформаційно-аналітичне забезпечення є спеціально організованими процесами управління,

невід'ємними складовими частинами управлінської діяльності, функцією усіх ланок системи поліції, що здійснюється постійно. Інформаційно-аналітична робота – це безперервний процес вивчення управлінської та іншої інформації, що складається з етапів: 1) збору, накопичення й обробки даних; 2) пошуку, аналізу й узагальнення інформації; 3) отримання спеціальних знань.

Інформаційно-аналітична робота поліції охоплює вивчення і оцінку безлічі різноманітних явищ і чинників, що визначають у своїй сукупності функціонування поліції. У діяльності поліції багатоплановість цих явищ і чинників позначається поняттям «оперативна обстановка».

Предметом інформаційно-аналітичної роботи центрального органу управління поліції та територіальних (обласних) підрозділів поліції є: оперативна інформація, що поступає з нижчестоящих підрозділів поліції про кримінальні правопорушення (злочини), надзвичайні і інші події, заходи, що приймаються, використовуваних силах і засобах по ліквідації їх наслідків (періодичність – щодня); статистична звітність інформаційних підрозділів про стан злочинності і результати оперативно-службової діяльності поліції (періодичність – щомісячно і наростаючим підсумком); матеріали підрозділів поліції, що характеризують стан злочинності і боротьби з нею, стан підтримання публічної безпеки і порядку, ефективність використання сил і засобів в рішенні правоохоронних завдань (періодичність – щокварталу і в цілому за рік); інформація органів прокуратури, юстиції, інших правоохоронних органів, що характеризує стан і перспективи розвитку кримінальної ситуації (періодичність – у міру вступу); інформація органів державної влади з питань соціально-економічного розвитку регіонів (періодичність – у міру вступу); законодавчі і інші нормативні правові акти у сфері забезпечення публічної безпеки, порядку і боротьби із злочинністю (періодичність – у міру видання).

У структурних (територіальних) підрозділах поліції: інформація про заяви, що поступили, і повідомлення про кримінальні правопорушення (злочини), порушення публічної безпеки і порядку, дорожньо-транспортні події, пожежі, аварії і інші надзвичайні події (періодичність – за добу, тиждень, місяць); узагальнені дані про стан підтримання публічної безпеки і порядку, боротьби із злочинністю в цілому по місту, району або іншій адміністративно-територіальній

одиниці, а також за конкретними населеними пунктами, ділянкам і так далі (періодичність – щомісячно); інформація про найбільш значущі зміни в зовнішньому середовищі функціонування поліції (періодичність – щомісячно); відомості про результати оперативно-службової діяльності, використання сил і засобів (періодичність – за добу, тиждень, місяць); інформація про розгляд звернень і листів громадян, дотримання законності в оперативно-службовій діяльності (періодичність – щокварталу); нормативні правові акти органів місцевого самоврядування з питань охорони правопорядку.

Порядок здійснення інформаційно-аналітичної діяльності структурними підрозділами поліції, організація та функціонування інформаційно-пошукових систем поліції, у тому числі й їх інтеграції до інформаційного середовища правоохоронних органів України, систем міжнародного інформаційного обміну мають бути визначені наказами Міністра внутрішніх справ України (Закон України «Про Національну поліцію», ст. 16, ч.1, п.2, 5).

Ведення баз даних – діяльність, спрямована на оновлювання, підтримування, перебудову структури бази даних, щоб забезпечити її цілісність, збереженість і ефективність (ДСТУ 5034:2008. Науково-інформаційна діяльність. Терміни та визначення понять).

Використання інформації – це задоволення інформаційних потреб громадян, юридичних осіб і держави (Закон України «Про інформацію», ст. 14).

Інформаційні потреби поліції обумовлюються її функціями та обов'язками поліцейських визначених у ч.1 ст. 18 Закону України «Про Національну поліцію».

Інформаційна потреба – необхідність отримання інформації, яка відповідає характеру виконуваних дій або роботи (ДСТУ 2392–94. Інформація та документація. Базові поняття. Терміни та визначення);

– потреба користувача інформації в отриманні будь-яких даних, повідомлень, фактів для розв'язання питань або проблем, пов'язаних з науковою чи практичною діяльністю (ДСТУ 5034:2008. Науково-інформаційна діяльність. Терміни та визначення понять).

База даних – сукупність творів, даних або будь-якої іншої незалежної інформації у довільній формі, у тому числі – електронній, підбір і розташування складових частин якої та її упорядкування є результатом творчої праці, і складові частини якої є доступними

індивідуально і можуть бути знайдені за допомогою спеціальної пошукової системи на основі електронних засобів (комп'ютера) чи інших засобів (Закон України «Про авторське право і суміжні права», ст. 1; Закон України «Про розповсюдження примірників аудіовізуальних творів, фонограм, відеограм, комп'ютерних програм, баз даних», ст. 2);

– іменована сукупність даних, що відображає стан об'єктів та їх відношень у визначеній предметній області (Закон України «Про Національну програму інформатизації», ст. 1);

– сукупність даних, організованих згідно з концептуальним структурним описом характеристик цих даних і зв'язків між відповідними об'єктами даних для підтримання однієї чи кількох предметних сфер (ДСТУ 5034:2008. Науково-інформаційна діяльність. Терміни та визначення понять);

– сукупність даних, організованих згідно з концептуальним структурним описом характеристик цих даних та зв'язків між відповідними об'єктами даних для підтримки однієї або декількох предметних областей (ДСТУ ISO/IEC 2382-17:2005. Інформаційні технології. Словник термінів. Ч. 17. Бази даних (ISO/IEC 2382-17:1999, IDT)).

База даних загального користування – база даних, до якої відкрито доступ усім користувачам (ДСТУ 5034:2008. Науково-інформаційна діяльність. Терміни та визначення понять).

Банк даних – множина файлів або баз даних, поєднаних із системою зберігання, системою оброблення та системою пошуку (ДСТУ ISO 5127:2007. Інформація та документація. Словник термінів).

Більшість баз (банків) даних, якими користується поліція містить інформацію обмеженого доступу. Інформацією з обмеженим доступом є конфіденційна, таємна та службова інформація.

Конфіденційною є інформація про фізичну особу, а також інформація, доступ до якої обмежено фізичною або юридичною особою, крім суб'єктів владних повноважень. Конфіденційна інформація може поширюватися за бажанням (згодою) відповідної особи у визначеному нею порядку відповідно до передбачених нею умов, а також в інших випадках, визначених законом. Відносини, пов'язані з правовим режимом конфіденційної інформації, регулюються законом.

Порядок віднесення інформації до таємної або службової, а також порядок доступу до неї регулюються законами.

До інформації з обмеженим доступом не можуть бути віднесені такі відомості: 1) про стан довкілля, якість харчових продуктів і предметів побуту; 2) про аварії, катастрофи, небезпечні природні явища та інші надзвичайні ситуації, що сталися або можуть статися і загрожують безпеці людей; 3) про стан здоров'я населення, його життєвий рівень, включаючи харчування, одяг, житло, медичне обслуговування та соціальне забезпечення, а також про соціально-демографічні показники, стан правопорядку, освіти і культури населення; 4) про факти порушення прав і свобод людини і громадянина; 5) про незаконні дії органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових та службових осіб; 6) інші відомості, доступ до яких не може бути обмежено відповідно до законів та міжнародних договорів України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України. (Закон України «Про інформацію, ст. 21.)

Будь-яка діяльність зі створення чи користування поліцією базами (банками) даних МВС України має здійснюватися у межах Інтегрованої інформаційно-пошукової системи МВС України (ІПС) – сукупності організаційно-розпорядчих заходів, програмно-технічних та інформаційно-телекомунікаційних засобів, що забезпечують формування та ведення довідково-інформаційних, оперативно-розшукових обліків, авторизований доступ до інформаційних ресурсів ІПС.

Метою створення ІПС було об'єднання існуючих в органах та підрозділах МВС України інформаційних ресурсів в єдиний інформаційно-аналітичний комплекс із використанням сучасних інформаційних технологій, комп'ютерного та телекомунікаційного обладнання для підтримки оперативно-службової діяльності органів і підрозділів внутрішніх справ, суттєвого зміцнення їх спроможності протидії та профілактики злочинності. (Положення про Інтегровану інформаційно-пошукову систему органів внутрішніх справ України затверджене Наказом МВС України від 12.10.2009 №436 п.1.3)

Призначення ІПС – інформаційно-аналітичне та організаційно-технологічне забезпечення службової діяльності структурних підрозділів МВС. (Положення про Інтегровану інформаційно-пошукову систему органів внутрішніх справ України затверджене Наказом МВС України від 12.10.2009 №436 п.2.2)

Відповідно до свого призначення ІПС вирішує такі завдання:

1. автоматизація процесів обліку отриманої інформації, обробки інформаційних запитів, пошук та відбір необхідної інформації;

2. виконання інформаційно-пошукових заходів, проведення аналітичних досліджень;

3. обмін інформацією між інтегрованими банками даних ІПС відповідних рівнів та забезпечення постійного зв'язку між ними, уніфікація технологічних процедур опрацювання документів, збирання, реєстрації, накопичення та обробки інформації, що надходить до кожного з банків даних;

4. постійне формування, оновлення та адміністрування банків даних ІПС, забезпечення достовірності, оперативного доступу та збереження інформаційного ресурсу;

5. формалізація технологічних процесів обробки інформації, визначення типових маршрутних технологічних схем для їх виконання;

6. забезпечення надійного зберігання інформаційних обліків, максимально зручна їх систематизація;

7. забезпечення комплексного захисту інформації та розмежування доступу до інформації, що зберігається в ІПС;

8. автоматизація збирання даних про результати виконання технологічних процесів щодо інформаційних обліків, формування аналітичних і статистичних звітів (довідок);

9. інформаційне забезпечення управлінської діяльності, підготовка аналітично-довідкових матеріалів;

10. наскрізний контроль (підрозділ контролю, керівник, безпосередній виконавець) за своєчасністю і повнотою надання первинних облікових та інформаційно-пошукових документів, проведення аналізу їх повноти, сумісності та об'єктивності. (Положення про Інтегровану інформаційно-пошукову систему органів внутрішніх справ України затверджене Наказом МВС України від 12.10.2009 № 436 п. 2.3)

Суб'єктами правових відносин ІПС є: держатель (власник) ІПС; розпорядник ІПС; користувачі ІПС; адміністратор ІПС; адміністратор безпеки ІПС.

Держателем (власником) ІПС є МВС України.

Розпорядником ІПС є структурний підрозділ МВС України відповідальний за інформаційно-аналітичне забезпечення МВС. Повноваження розпорядника ІПС на регіональному рівні надаються відповідним управлінням (відділам) поліції. Завдання розпорядника – управління ІПС та відповідними складовими системи, контроль за

формуванням та підтриманням в актуальному стані інформаційних ресурсів ІПС, надання користувачам прав доступу до ІПС, ведення їх обліку, вживання заходів щодо розвитку і вдосконалення ІПС.

Користувачі ІПС – працівники поліції, яким розпорядником ІПС відповідно до вимог чинного законодавства надано право доступу до інформації в ІПС.

Адміністратор ІПС – керівник структурного підрозділу МВС України, відповідального за інформаційно-аналітичне забезпечення МВС, відповідальний за експлуатацію ІПС. Повноваження адміністратора ІПС на регіональному рівні надаються керівникові відповідального за експлуатацію регіонального вузла ІПС. Адміністратору ІПС підпорядковуються адміністратори регіональних вузлів ІПС. Адміністратор ІПС відповідає за: цілодобове функціонування ІПС; супроводження типових програмних засобів інформаційних підсистем ІПС, технологічне забезпечення обміну інформаційними ресурсами між ІПС відповідних рівнів; здійснення контролю за формуванням та підтриманням в актуальному стані інформаційних ресурсів ІПС; здійснення контролю за дотриманням правил, процедур, технології обробки інформації користувачами.

Адміністратор безпеки ІПС – керівник підрозділу МВС України, відповідальний за дотримання політики безпеки в ІПС. Повноваження адміністратора безпеки ІПС на регіональному рівні надаються керівникові відповідального за дотримання політики безпеки в регіональному вузлі ІПС. Адміністратору безпеки ІПС підпорядковуються адміністратори безпеки регіональних вузлів ІПС. Адміністратор безпеки ІПС відповідає за: цілодобовий та безперервний захист інформаційних ресурсів ІПС; розмежування доступу до інформаційних ресурсів ІПС, реєстрацію та авторизацію користувачів; забезпечення захисту відомостей інформаційних ресурсів ІПС від блокування, порушення цілісності та несанкціонованого доступу; здійснення контролю за дотриманням правил і процедур обробки інформації користувачами; збереження інформаційних масивів шляхом створення резервного банку даних.

Організаційно-кадрове забезпечення, створення, функціонування та розвиток ІПС здійснюється структурним підрозділом МВС України відповідальним за інформаційно-аналітичне забезпечення МВС, управліннями (відділами) інформаційно-аналітичного забезпечення

та відділами (секторами) інформаційно-аналітичного забезпечення територіальних органів МВС України.

Інформаційне забезпечення базується на цілісності та непроти-річчі інформації в єдиному інформаційному просторі організаційної інфраструктури обліків ІПС, що забезпечується використанням типового програмного забезпечення, єдиної технології обробки та обміну даними, типовою структурою даних та правилами їх інтеграції, уніфікованою системою класифікації, кодування та контролю інформації.

Захист інформаційних ресурсів ІПС здійснюється шляхом створення та забезпечення функціонування комплексної системи захисту інформації (КСЗІ) з підтвердженою відповідністю. Підтвердження відповідності здійснюється за результатами державної експертизи в порядку, визначеному вимогами Положення про державну експертизу в сфері технічного захисту інформації. КСЗІ забезпечує захист інформаційних ресурсів ІПС шляхом упровадження комплексу технічних, криптографічних, організаційних та інших заходів і засобів захисту інформації, спрямованих на недопущення блокування інформації, несанкціонованого ознайомлення з нею та/або її модифікації. Завданням КСЗІ ІПС відповідно до нормативних документів з технічного захисту інформації є забезпечення встановленої політики безпеки та реалізація необхідних організаційних, інженерно-технічних заходів і програмно-технічних засобів захисту, ефективне протистояння ймовірним загрозам інформаційним ресурсам ІПС з надання основних функціональних послуг безпеки: конфіденційності, цілісності, доступності, спостережливості.

ІПС побудована за ієрархічною структурою, що відповідає організаційній побудові МВС та підрозділів поліції:

– перший рівень – центральний вузол (банк даних) ІПС – розташовано в спеціально виділених службових приміщеннях МВС;

– другий рівень – регіональні (обласні) вузли (банки даних) ІПС – розташовано в спеціально виділених службових приміщеннях управлінь (відділів) інформаційно-аналітичного забезпечення територіальних підрозділів поліції;

– третій рівень – територіальний вузол ІПС – розміщений і функціонує безпосередньо в районних відділах (відділеннях) поліції. На територіальному рівні експлуатація ІПС забезпечується

відділами (секторами) інформаційно-аналітичного забезпечення цих підрозділів.

До складу центрального вузла ІПС належать:

1. центральний сервер баз даних, що складається з основного та резервного серверів баз даних центрального банку даних, системи керування базами даних, програмного забезпечення, призначених для зберігання та обробки інформаційних ресурсів, системних журналів реєстрації роботи користувачів, програмних та технічних засобів;

2. центральний сервер обміну інформацією, що складається з основного та резервного технологічних серверів, спеціального програмного забезпечення, призначеного для виконання операцій, що забезпечують обмін інформацією (актуалізацію інформаційних ресурсів) між центральним та регіональними вузлами ІПС;

3. центральний програмно-технічний комплекс архівування інформації, що складається із спеціалізованого сервера, програмного забезпечення та технічно відокремлених пристроїв архівного зберігання інформації, призначених для регламентного архівування (зберігання) інформації, розміщеної на центральному сервері баз даних, та її аварійного відновлення;

4. центральний комутаційний центр, що призначений для виконання централізованої функції комутації та маршрутизації потоків інформації ІПС в єдиній цифровій телекомунікаційній мережі МВС та локальних обчислювальних мережах центральних апаратів МВС, Національної поліції, апаратів територіальних підрозділів поліції. Управління центральним комутаційним центром здійснюється визначеним підрозділом МВС;

5. автоматизоване робоче місце адміністратора центрального вузла ІПС, що є складовою КСЗІ центрального вузла, призначене для моніторингу системних журналів реєстрації роботи програмних та технічних засобів, аналізу порушень у роботі системи, налагодження параметрів, необхідних для забезпечення стабільної роботи програмних та технічних засобів центрального вузла;

6. автоматизоване робоче місце адміністратора безпеки, що є складовою КСЗІ центрального вузла, призначене для реалізації технології надання доступу користувачам до інформації в ІПС відповідно до наданих розпорядником ІПС прав доступу, моніторингу системних журналів реєстрації роботи користувачів та програмних засобів;

7. автоматизоване робоче місце криптографічного захисту, що є складовою КСЗІ центрального та регіональних вузлів системи, призначене для реалізації технології електронного цифрового підпису в ІПС;

8. автоматизовані робочі місця, які забезпечують авторизований доступ користувачів ІПС до інформаційних ресурсів центрального вузла ІПС.

До складу регіонального вузла ІПС належать:

1. регіональний сервер баз даних, що складається з основного та резервного серверів баз даних регіонального банку даних, системи керування базами даних, програмного забезпечення, призначених для зберігання та обробки інформаційних ресурсів, системних журналів реєстрації роботи користувачів, програмних та технічних засобів;

2. регіональний сервер обміну інформацією, що складається з технологічного сервера, спеціального програмного забезпечення, призначеного для виконання операцій, що забезпечують обмін інформацією (актуалізацію інформаційних ресурсів) між регіональним та центральним вузлами ІПС;

3. регіональний програмно-технічний комплекс архівування інформації, що складається із спеціалізованого сервера, програмного забезпечення та технічно відокремлених пристроїв архівного зберігання інформації, призначених для регламентного архівування (зберігання) інформації, розміщеної на регіональному сервері баз даних, та її аварійного відновлення. Регіональний програмно-технічний комплекс архівування інформації може бути реалізований у складі регіонального сервера баз даних, який додатково обладнується технічними пристроями архівування інформації;

4. регіональний комутаційний центр, що призначений для виконання централізованої функції комутації та маршрутизації потоків інформації ІПС у регіональному сегменті єдиної цифрової телекомунікаційної мережі МВС та локальних обчислювальних мережах апаратів територіальних підрозділів поліції. Управління регіональним комутаційним центром здійснюється визначеним підрозділом управління (відділу) інформаційно-аналітичного забезпечення територіального підрозділу поліції;

5. автоматизоване робоче місце адміністратора регіонального вузла ІПС, що є складовою КСЗІ регіонального вузла, призначене

для моніторингу системних журналів реєстрації роботи програмних та технічних засобів, аналізу порушень у роботі системи, налагодження параметрів, необхідних для забезпечення стабільної роботи програмних та технічних засобів регіонального вузла;

6. автоматизоване робоче місце адміністратора безпеки, що є складовою КСЗІ регіонального вузла, призначене для реалізації технології надання доступу користувачам до інформації в ІПС відповідно до наданих розпорядником ІПС прав доступу, моніторингу системних журналів реєстрації роботи користувачів та програмних засобів;

7. автоматизоване робоче місце криптографічного захисту, що є складовою КСЗІ регіонального вузла системи, призначене для реалізації технології електронного цифрового підпису в ІПС;

8. автоматизовані робочі місця, які забезпечують авторизований доступ користувачів ІПС до інформаційних ресурсів регіонального вузла ІПС.

До складу територіального вузла ІПС входять:

1. автоматизовані робочі місця, які забезпечують авторизований доступ користувачів ІПС районних відділів (відділень) територіальних підрозділів поліції до формування та використання інформаційних ресурсів регіонального вузла ІПС;

2. територіальний сервер, що складається з технологічного сервера, спеціального програмного забезпечення, призначеного для виконання технологічних операцій, що забезпечують функціонування, відновлення, архівне збереження автоматизованих робочих місць територіального вузла ІПС.

Обмін інформацією між вузлами та доступ користувачів до ІПС забезпечується між територіально віддаленими структурними підрозділами засобами єдиної цифрової телекомунікаційної мережі МВС та локальних обчислювальних мереж центральних апаратів МВС, Національної поліції, апаратів районних відділів (відділень) територіальних підрозділів поліції.

Перелік видів інформаційно-аналітичної діяльності поліції у межах ІПС є вичерпним.

Порядок формування структурними підрозділами поліції як розпорядником та користувачем баз даних ІПС має бути визначений наказом Міністра внутрішніх справ України (Закон України «Про Національну поліцію», ст. 16, ч.1, п.2, 5).

Власні бази даних створюються поліцією як системи програмно-апаратних засобів, призначених для централізованого накопичення і колективного використання даних щодо об'єктів обліку у сфері трудових, фінансових, управлінських відносин, відносин документо-обігу, а також сукупність даних, які передбачають загальні принципи опису, обробки та збереження даних.

Оснащення поліції технічними та технологічними засобами базується на використанні сучасних інформаційних технологій, засобів комп'ютерної техніки, телекомунікаційного обладнання, загально-системного та прикладного програмного забезпечення й здійснюється у наступному порядку:

1. визначення потреби у засобах інформатизації та вивчення питання щодо можливості їх модернізації для забезпечення виконання необхідних функцій;
2. розроблення техніко-економічного обґрунтування створення або модернізації засобів інформатизації;
3. обґрунтування необхідності використання особистих немайнових та (або) майнових прав інтелектуальної власності на засоби інформатизації;
4. розроблення технічного завдання на створення або модернізацію засобів інформатизації;
5. розроблення технічного та робочого або техноробочого проекту створення чи модернізації засобів інформатизації;
6. проведення навчання фахівців для забезпечення функціонування засобів інформатизації;
7. виконання пусконаладжувальних робіт;
8. проведення випробувань створених або модернізованих засобів інформатизації;
9. введення засобів інформатизації в експлуатацію;
10. виконання робіт з обслуговування засобів інформатизації відповідно до гарантійних зобов'язань;
11. післягарантійне обслуговування засобів інформатизації.

(Перелік обов'язкових етапів робіт під час проектування, впровадження та експлуатації засобів інформатизації затверджений Постановою Кабінету Міністрів України від 4.02.1998 р. № 121)

Створюючи бази даних, що необхідні поліції для забезпечення щоденної діяльності її органів (закладів, установ) у сфері трудових,

фінансових, управлінських відносин, відносин документообігу поліція стає власником інформаційної продукції (цих баз даних) у відповідних відносинах.

Власник інформаційної продукції – фізична чи юридична особа, якій належить право власності на інформаційну продукцію (ДСТУ 5034:2008. Науково-інформаційна діяльність. Терміни та визначення понять).

Власником інформації залишається фізична або юридична особа, якій належить право власності на цю інформацію (Закон України «Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах», ст. 1). У відповідності зі ст. 32 Конституції України не допускається збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди, крім випадків, визначених законом, і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини. Кожний громадянин має право знайомитися в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, установах і організаціях з відомостями про себе, які не є державною або іншою захищеною законом таємницею.

Інформація, що обробляється поліцією в ШПС, є власністю держави і підлягає захисту відповідно до чинного законодавства.

(Положення про Інтегровану інформаційно-пошукову систему органів внутрішніх справ України затверджене Наказом МВС України від 12.10.2009 №436, п.3.3)

Інформаційна взаємодія поліції з іншими правоохоронними органами, судовими органами, органами виконавчої влади та місцевого самоврядування, у тому числі й створення й користування (отримання доступу) до міжвідомчих інформаційно-аналітичних систем здійснюється у порядку встановленому Законами України «Про Кабінет Міністрів України», «Про центральні органи виконавчої влади» для центральних органів виконавчої влади діяльність яких спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України через Міністра внутрішніх справ України.

Порядок інформаційної взаємодії поліції та МВС України має бути визначений наказом Міністра внутрішніх справ України (Закон України «Про Національну поліцію», ст. 16, ч.1, п.2, 5), у тому числі й шляхом поширення на поліцію дії Порядку взаємодії Міністерства внутрішніх справ України з центральними органами виконавчої влади,

діяльність яких спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України через Міністра внутрішніх справ України (Наказ МВС України від 28.03.2013 № 304 «Про затвердження Порядку взаємодії Міністерства внутрішніх справ України з центральними органами виконавчої влади, діяльність яких спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України через Міністра внутрішніх справ України»).

Інформація, отримана від правоохоронних органів іноземних держав на підставі міжнародних договорів України, угод про співробітництво між МВС і відповідними органами іноземних держав у сфері боротьби із злочинністю відноситься до джерел формування поліцією інформаційних ресурсів ІПС у разі забезпечення виконання таких угод у сфері діяльності поліції з боку МВС України (Закон України «Про Національну поліцію», ст. 16, ч. 1, п. 4), (Положення про Інтегровану інформаційно-пошукову систему органів внутрішніх справ України затверджене Наказом МВС України від 12.10.2009 № 436, п. 3.2).

Захист основоположних прав і свобод людини і громадянина, зокрема права на невтручання в особисте життя, у зв'язку з обробкою персональних даних та правові відносини, пов'язані із захистом і обробкою персональних даних регулюються Законом України «Про захист персональних даних».

Персональні дані – відомості чи сукупність відомостей про фізичну особу, яка ідентифікована або може бути конкретно ідентифікована (Закон України «Про захист персональних даних», ст. 2).

Персональні дані мають бути точними, достовірними, у разі необхідності – оновлюватися. Склад та зміст персональних даних мають бути відповідними та ненадмірними стосовно визначеної мети їх обробки. Обсяг персональних даних, які можуть бути включені до бази персональних даних, визначається умовами згоди суб'єкта персональних даних або відповідно до закону (Закон України «Про захист персональних даних», ст. 6).

Об'єктами захисту є персональні дані. Персональні дані можуть бути віднесені до конфіденційної інформації про особу законом або відповідною особою. Не є конфіденційною інформацією персональні дані, що стосуються здійснення особою, яка займає посаду, пов'язану з виконанням функцій держави або органів місцевого самоврядування, посадових або службових повноважень.

Не належить до інформації з обмеженим доступом інформація про отримання у будь-якій формі фізичною особою бюджетних коштів, державного чи комунального майна, крім випадків, передбачених ст. 6 Закону України «Про доступ до публічної інформації». Законом може бути заборонено віднесення інших відомостей, що є персональними даними, до інформації з обмеженим доступом. (Закон України «Про захист персональних даних», ст. 5)

Використання персональних даних передбачає будь-які дії поліції як володільця бази персональних даних щодо обробки цих даних, дії щодо їх захисту, а також дії щодо надання часткового або повного права обробки персональних даних іншим суб'єктам відносин, пов'язаних із персональними даними, що здійснюються за згодою суб'єкта персональних даних чи відповідно до закону.

Використання персональних даних володільцем здійснюється у разі створення ним умов для захисту цих даних. Володільцю забороняється розголошувати відомості стосовно суб'єктів персональних даних, доступ до персональних даних яких надається іншим суб'єктам відносин, пов'язаних з такими даними.

Підставами для обробки персональних даних є: 1) згода суб'єкта персональних даних на обробку його персональних даних; 2) дозвіл на обробку персональних даних, наданий володільцю персональних даних відповідно до закону виключно для здійснення його повноважень; 3) укладення та виконання правочину, стороною якого є суб'єкт персональних даних або який укладено на користь суб'єкта персональних даних чи для здійснення заходів, що передують укладенню правочину на вимогу суб'єкта персональних даних; 4) захист життєво важливих інтересів суб'єкта персональних даних; 5) необхідність виконання обов'язку володільця персональних даних, який передбачений законом; 6) необхідність захисту законних інтересів володільців персональних даних, третіх осіб, крім випадків, коли суб'єкт персональних даних вимагає припинити обробку його персональних даних та потреби захисту персональних даних переважають такий інтерес. (Закон України «Про захист персональних даних», ст. 11)

Згода суб'єкта персональних даних – добровільне волевиявлення фізичної особи (за умови її поінформованості) щодо надання дозволу на обробку її персональних даних відповідно до сформульованої мети їх обробки, висловлене у письмовій чи електронній формі.

Під інформованою згодою на обробку персональних даних варто розуміти добровільне, компетентне прийняття особою рішення про обробку її персональних даних, яке ґрунтується на одержанні нею повної, об'єктивної і всебічної інформації стосовно майбутньої обробки персональних даних.

Для того, щоб зробити свідомий вибір – давати чи не давати згоду на обробку персональних даних – особа до надання згоди повинна мати відповіді на такі питання:

– хто оброблятиме її персональні дані? (назва володільця персональних даних, його адреса, контактні телефони тощо)

– з якою метою оброблятимуться персональні дані? (Мета має бути сформульована чітко та зрозуміло)

– які персональні дані будуть оброблятися? (Конкретний вичерпний перелік персональних даних особи, який планується обробляти)

– які дії з персональними даними передбачатиме їх обробка? (збір, зберігання, передача, оприлюднення, знеособлення тощо)

– хто є розпорядником персональних даних? Які права і повноваження розпорядника щодо обробки персональних даних?

– кому можуть бути передані персональні дані? З якою метою? На яких підставах?

– скільки часу персональні дані будуть зберігатися у володільця?

– на яких умовах особа може відкликати згоду на обробку персональних даних та які наслідки такої дії?

– інші права, визначені ст. 8 Закону «Про захист персональних даних».

Зазначена інформація повинна надаватися володільцем в повному обсязі, в простій та зрозумілій формі до надання суб'єктом персональних даних згоди на обробку своїх персональних даних.

Згода на обробку персональних даних має бути свідомим рішенням особи, яке вона приймає добровільно, без примусу і погроз.

Особа, яка є суб'єктом персональних даних, лише сама може змінити свої персональні дані. Зокрема, лише сама особа може ініціювати процес зміни імені, прізвища, адреси проживання тощо. Жоден володільець чи розпорядник персональних даних не може впливати на персональні дані особи чи змінювати їх на власний розсуд.

Особа, яка надала згоду на обробку своїх персональних даних, може здійснювати контроль за процесом їх обробки. З цією метою

особа може з розумною періодичністю звертатися до володільця, який здійснює таку обробку, та отримувати вказану інформацію.

Всі персональні дані про особу, які обробляються володільцем, повинні відповідати дійсності. В разі виявлення будь-яких неточностей особа, чії персональні дані обробляються, має право звернутися з вимогою внести відповідні зміни до її персональних даних або звернутися зі скаргою до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини чи до суду. Крім цього, особа може в будь-який момент відкликати згоду на обробку своїх персональних даних. В такому випадку володільць повинен припинити обробку, тобто знищити або видалити персональні дані особи, яка відкликала свою згоду.

Згода на обробку персональних даних також повинна бути пропорційною меті обробки. Неприпустимим є отримання згоди особи на обробку непропорційно великої кількості її персональних даних. Тому, навіть якщо особа надала згоду на обробку персональних даних, частина з яких по своїй суті не потрібна для досягнення поставленої мети обробки, така обробка розглядатиметься як непропорційна та становитиме порушення законодавства про захист персональних даних.

Стаття 26

Формування інформаційних ресурсів поліцією

1. Поліція наповнює та підтримує в актуальному стані бази (банки) даних, що входять до єдиної інформаційної системи Міністерства внутрішніх справ України, стосовно:

1) осіб, щодо яких поліцейські здійснюють профілактичну роботу;

2) виявлених кримінальних та адміністративних правопорушень, осіб, які їх учинили, руху кримінальних проваджень; обвинувачених, обвинувальний акт щодо яких направлено до суду;

3) розшуку підозрюваних, обвинувачених (підсудних) осіб, які ухиляються від відбування покарання або вироку суду;

4) розшуку безвісно зниклих;

5) установлення особи невідомих трупів та людей, які не можуть надати про себе будь-яку інформацію у зв'язку з хворобою або неповнолітнім віком;

6) зареєстрованих в органах внутрішніх справ кримінальних або адміністративних правопорушень, подій, які загрожують особистій чи публічній безпеці, надзвичайних ситуацій;

7) осіб, затриманих за підозрою у вчиненні правопорушень (адміністративне затримання, затримання згідно з дорученнями органів правопорядку, затримання осіб органами досудового розслідування, адміністративний арешт, домашній арешт);

8) осіб, які скоїли адміністративні правопорушення, провадження у справах за якими здійснюється поліцією;

9) зареєстрованих кримінальних та адміністративних корупційних правопорушень, осіб, які їх учинили, та результатів розгляду цих правопорушень у судах;

10) іноземців та осіб без громадянства, затриманих поліцією за порушення визначених правил перебування в Україні;

11) викрадених номерних речей, цінностей та іншого майна, які мають характерні ознаки для ідентифікації, або речей, пов'язаних із учиненням правопорушень, відповідно до заяв громадян;

12) викрадених (втрачених) документів за зверненням громадян;

13) знайдених, вилучених предметів і речей, у тому числі заборонених або обмежених в обігу, а також документів з ознаками підробки, які мають індивідуальні (заводські) номери;

14) викрадених транспортних засобів, які розшуковуються у зв'язку з безвісним зникненням особи, виявлених безгосподарних транспортних засобів, а також викрадених, втрачених номерних знаків;

15) виданих дозвільних документів у сфері безпеки дорожнього руху та дозволів на рух окремих категорій транспортних засобів;

16) зброї, що перебуває у володінні та користуванні фізичних і юридичних осіб, яким надано дозвіл на придбання, зберігання, носіння, перевезення зброї;

17) викраденої, втраченої, вилученої, знайденої зброї, а також добровільно зданої зброї із числа тієї, що незаконно зберігалася;

18) бази даних, що формуються в процесі здійснення оперативно-розшукової діяльності відповідно до закону.

2. Під час наповнення баз (банків) даних, визначених у пункті 7 частини першої цієї статті, поліція забезпечує збирання, накопичення мультимедійної інформації (фото, відео-, звукозапис) та біометричних даних (дактилокартки, зразки ДНК).

Наповнення та підтримання в актуальному стані поліцією баз даних, що інтегровані до ІПС має здійснюватись у відповідності до інструкцій МВС України щодо організації функціонування ІПС та порядку заповнення реквізитів електронних карток ІПС та паперових документів обліку, які мають бути затверджені (визначені) наказом Міністра внутрішніх справ України (Закон України «Про Національну поліцію», ст. 16, ч.1, п.2, 5).

Керівні принципи формування поліцією інформаційних ресурсів визначено у:

– Резолюції 34/169 Генеральної асамблеї ООН «Кодекс поведінки посадових осіб по підтримці правопорядку»

– Резолюції Парламентської Асамблеї Ради Європи № 690 (1979) «Декларація про поліцію»

– Рекомендаціях Комітету міністрів Ради Європи державам-членам від 09.09.2003 № Rec(2003)14 «Про можливість взаємодії інформаційних систем у сфері правосуддя»

– Актах інформаційного законодавства України, Державних та галузевих стандартах України з інформаційної діяльності

Інформаційними ресурсами (об'єктами обліку) поліції є об'єктивно поєднаний набір відомостей, що безпосередньо стосується осіб, кримінальних та адміністративних правопорушень, а також інших подій, який накопичується у процесі оперативно-службової діяльності поліції в обсязі, структурі й порядку, що визначаються завданнями, покладеними на поліцію, відповідно до чинного законодавства.

До складу інформаційних ресурсів поліції належать відомості щодо: осіб, яких затримано за підозрою у вчиненні кримінального правопорушення, які обвинувачені у вчиненні кримінального правопорушення, узяті під варту або на яких накладено стягнення у вигляді адміністративного арешту, у тому числі їх фотографії та дактилоскопічні дані; осіб, які переховуються від органів досудового роз-

слідування, слідчого судді, суду або ухиляються від відбування кримінального покарання, пропали безвісти, та в інших випадках, передбачених законами України; осіб, щодо яких здійснюється профілактична робота поліцейськими; осіб, які скоїли адміністративні правопорушення, щодо яких згідно зі статтями 254, 255 Кодексу України про адміністративні правопорушення (КУпАП) складено протоколи про адміністративні правопорушення, а органами (посадовими особами), які розглядали ці справи, було винесено постанови, передбачені статтею 284 КУпАП; осіб, яких було виявлено уповноваженими на те працівниками поліції у сфері протидії корупції за скоєння корупційних правопорушень і рішеннями судів притягнуто до відповідальності за вчинення цих правопорушень; іноземців та осіб без громадянства, які порушили встановлені законодавством правила в'їзду, виїзду, перебування в Україні і транзитного проїзду через її територію, виявлених поліцейськими; зареєстрованих злочинів, адміністративних правопорушень, подій, які загрожують особистій чи громадській безпеці (публічному порядку та безпеці), надзвичайних подій; викрадених речей, документів, цінностей та іншого майна; знайдених, вилучених у громадян і службових осіб предметів і речей, у тому числі заборонених або обмежених в обороті, а також документів з ознаками підробки, які мають індивідуальні (заводські) номери; зброї, що перебуває у користуванні громадян, підприємств, установ, організацій, господарських об'єднань, яким надано відповідно до законодавства дозвіл на її придбання, зберігання, носіння, перевезення, та яка обліковується підрозділами дозвільної системи; викраденої, втраченої, вилученої, знайденої зброї, а також добровільно зданої із числа тієї, що незаконно зберігалася.

(Положення про Інтегровану інформаційно-пошукову систему органів внутрішніх справ України затверджене Наказом МВС України від 12.10.2009 №436, п.3.1)

Джерелами формування інформаційних ресурсів ІПС є: зареєстровані заяви і повідомлення про кримінальні та адміністративні правопорушення, кримінальні провадження; повідомлення поліцейських у разі звернення до них громадян або службових осіб із заявою чи повідомленням про події, які загрожують особистій чи громадській безпеці, або у разі безпосереднього виявлення таких; повідомлення про аварії, пожежі, катастрофи, стихійні лиха та інші надзвичайні

події, які підлягають реєстрації; повідомлення засобів масової інформації, публічні виступи; рішення органів (посадових осіб), виконання яких покладено на поліцію відповідно до чинного законодавства; видані на ім'я особи документи, підписані нею документи, а також відомості про особу, зібрані державними органами влади та органами місцевого і регіонального самоврядування в межах своїх повноважень; інформація, отримана від громадян і посадових осіб, про вчинені кримінальні правопорушення під час проведення слідчих (гласних) розшукових дій; інформація, отримана від правоохоронних органів іноземних держав на підставі міжнародних договорів України, угод про співробітництво між МВС і відповідними органами іноземних держав у сфері боротьби із злочинністю.

(Положення про Інтегровану інформаційно-пошукову систему органів внутрішніх справ України затверджене Наказом МВС України від 12.10.2009 №436, п.3.2)

Перелік баз даних поліції (за інформаційними ресурсами) визначений у п.1–18 ч.1 ст. 26 Закону України «Про Національну поліцію» не є вичерпним та може бути уточнений після визначення наказами Міністра внутрішніх справ України суб'єктів правових відносин ІПС (держателя (власника) ІПС; розпорядників ІПС; користувачів ІПС; адміністратора ІПС; адміністратора безпеки ІПС). (Закон України «Про Національну поліцію», ст. 16, ч.1, п.2, 5).

Мультимедіа – поєднання в межах однієї інтелектуальної системи різних форм подання інформації: текстової, графічної, звукової та рухомих зображень (ДСТУ 2481–94. Інтелектуальні інформаційні технології. Терміни та визначення).

Збирання, накопичення мультимедійної інформації (фото, відео-, звукозапис) та біометричних даних (дактилокартки, зразки ДНК) може розглядатися лише як допоміжний засіб документування та попередження протиправних дій, розкриття правопорушень. Отримані фотозображення мають входити до структури об'єктів обліку ІПС. (Положення про Інтегровану інформаційно-пошукову систему органів внутрішніх справ України затверджене Наказом МВС України від 12.10.2009 №436, п.3.2)

Порядок формування структурними підрозділами поліції як розпорядником чи користувачем баз даних ІПС мультимедійною інформацією має бути визначений наказом Міністра внутрішніх справ України (Закон України «Про Національну поліцію», ст. 16, ч.1, п.2, 5).

Стаття 27**Використання поліцією інформаційних ресурсів**

1. Поліція має безпосередній оперативний доступ до інформації та інформаційних ресурсів інших органів державної влади за обов'язковим дотриманням Закону України «Про захист персональних даних».

2. Інформація про доступ до бази (банку) даних повинна фіксуватися та зберігатися в автоматизованій системі обробки даних, включно з інформацією про поліцейського, який отримав доступ, та про обсяг даних, доступ до яких було отримано.

3. Кожна дія поліцейського щодо отримання інформації з інформаційних ресурсів, передбачених статтями 26, 27 цього Закону, фіксується у спеціальному електронному архіві, ведення якого покладається на службу інформаційних технологій Міністерства внутрішніх справ України.

В електронному архіві фіксуються прізвище, ім'я, по батькові та номер спеціального жетона поліцейського, вид отриманої інформації, реєстр, з якого отримувалася інформація, час отримання інформації та інші дані, необхідні для ідентифікації поліцейського, який отримував інформацію з реєстрів.

МВС України та територіальні підрозділи поліції забезпечують використання інформації, що зберігається в інформаційних підсистемах ІПС, виключно зі службовою метою згідно з чинним законодавством.

Доступ – право, можливість, засоби пошуку, використання або відновлення інформації (ДСТУ 4423–1:2005. Керування документальними процесами. Ч. 1. Основні положення (ISO 15489–1:2001, MOD)).

Керівні принципи забезпечення МВС України використання поліцією та її структурними підрозділами інформаційних ресурсів ІПС визначено у:

– Резолюції 34/169 Генеральної асамблеї ООН «Кодекс поведінки посадових осіб по підтримці правопорядку»

– Резолюції Парламентської Асамблеї Ради Європи № 690 (1979) «Декларація про поліцію»

– Рекомендаціях Комітету міністрів Ради Європи державам-членам від 09.09.2003 № Rec(2003)14 «Про можливість взаємодії інформаційних систем у сфері правосуддя»

– Рекомендаціях Комітету міністрів Ради Європи державам-членам від 10.07.2003 № Rec(2003)13 «Щодо порядку надання інформації про розгляд кримінальних справ засобом масової інформації»

– Декларації Рада Європи про європейську політику в галузі нових інформаційних технологій 06.05.1999

– Актах інформаційного законодавства України, Державних та галузевих стандартах України з інформаційної діяльності

Порядок надання структурним підрозділам поліції безпосереднього оперативного доступу до баз даних ІПС та порядок їх допуску до інформаційного обміну з іншими правоохоронними органами, органами державної влади та місцевого самоврядування має бути визначений наказом Міністра внутрішніх справ України (Закон України «Про Національну поліцію», ст. 16, ч. 1, п. 2, 5).

Строки зберігання інформації в ІПС визначаються відповідно до чинного законодавства. МВС забезпечує реалізацію права кожної особи знайомитися з інформацією про себе, яка зберігається в інформаційних підсистемах ІПС, відповідно до чинного законодавства.

Інформація з інформаційних підсистем ІПС надається у формі витягів безкоштовно на письмову вимогу суду, органів прокуратури, дізнання і слідства, інших органів державної влади (посадових осіб) у зв'язку зі здійсненням ними повноважень, визначених чинним законодавством.

(Положення про Інтегровану інформаційно-пошукову систему органів внутрішніх справ України затверджене Наказом МВС України від 12.10.2009 № 436, п. 7.3–7.5)

Доступ до інформаційних ресурсів ІПС центрального та регіонального рівнів обмежено. Право безпосереднього оперативного доступу до інформаційних обліків ІПС мають лише авторизовані користувачі в рамках їх функціональних обов'язків та наданого їм рівня доступу до відповідних баз даних.

Обробка інформації регіонального вузла здійснюється користувачами з виділених робочих місць, розташованих у структурних під-

розділах (службах) апаратів територіальних підрозділів поліції та їх територіально відокремлених підрозділів, а в базах даних центрального вузла (тільки пошук інформації, виконання запитів) – з виділених робочих місць, розташованих у структурних підрозділах (службах) центрального апарату МВС, апаратів територіальних підрозділів поліції.

Інформаційні ресурси використовуються, відповідно до чинного законодавства для: внесення та отримання відомостей щодо об'єктів обліку у цілодобовому режимі; багаторівневого та інтегрованого пошуку інформації; забезпечення інформаційної взаємодії структурних підрозділів (служб) поліції; підготовки аналітичних матеріалів та звітів керівництву МВС, поліції щодо наявної в ШПС відповідного рівня інформації в необхідному форматі; надання довідкової та статистичної інформації органам державної влади України, правоохоронним органам інших держав.

Інформація з баз даних надається у формі витягів лише за офіційними запитами (письмова вимога, телеграма, телефонограма, шифротелеграма, мотивований лист-запит довільної форми) суду, органів прокуратури, слідства інших регіонів (областей), органів державної влади (посадових осіб), правоохоронних органів інших держав у зв'язку зі здійсненням ними повноважень, визначених чинним законодавством. Направлення офіційних запитів та їх одержання здійснюється: поштою або через спеціально виділених працівників (кур'єрів), які є уповноваженими особами; через спецвідділ (шифром); електронною поштою, факсом, телеграфом; через канцелярію територіального підрозділу поліції.

Запит повинен містити: підстави для звернення; характер і склад інформації, яку бажано отримати; необхідні дані, які потрібні для проведення пошуку (установчі дані осіб, прикмет осіб, опис подій або предметів, інший несуперечливий набір ознак); найменування органу, прізвище та посада працівника, який підготував запит, номер його службового телефону, адреса електронної пошти (за наявності).

Запити, заповнені недбало або з порушеннями вимог чинного законодавства, повертаються ініціатору запиту без виконання із зазначенням причини повернення.

Користувач перед виконанням запиту зобов'язаний внести до ШПС відомості: вид запиту, номер та дату реєстрації запиту, найменування

органу ініціатора запиту, за наявності – прізвище виконавця запиту та його робочий телефон.

Виконання запиту користувачем без унесення зазначених відомостей до ІПС категорично забороняється.

Поліцейські (ініціатори), яким не надано право доступу до баз даних, у зв'язку зі здійсненням ними повноважень, визначених чинним законодавством, надають та отримують необхідну інформацію безпосередньо в структурних підрозділах (службах) поліції, користувачі яких мають відповідний рівень доступу та право обробки інформації у цих базах даних, відповідно до інструкцій МВС України щодо організації функціонування ІПС та порядку заповнення реквізитів електронних карток ІПС та паперових документів обліку, які мають бути затверджені (визначені) наказом Міністра внутрішніх справ України (Закон України «Про Національну поліцію», ст. 16, ч.1, п.2, 5).

Користувач перед виконанням запиту зобов'язаний внести до ІПС відомості стосовно ініціатора запиту: найменування територіального підрозділу поліції та структурного підрозділу (служби) поліції, прізвище та робочий телефон. Виконання запиту (роздруківки) користувачем без унесення зазначених відомостей до ІПС категорично забороняється.

Для користувачів устанавлюються як рівні доступу до інформаційних ресурсів ІПС для пошуку/перегляду інформації, так і рівень для внесення інформації до відповідних баз даних ІПС. Кожен користувач ІПС може мати тільки один рівень доступу для пошуку/перегляду.

Користувачі ІПС поділяються на категорії відповідно до приналежності до підрозділів (служб) територіальних підрозділів поліції та займаних ними посад. Перегляд користувачами відомостей щодо об'єкта обліку в ІПС відбувається з урахуванням наявних у користувачів обмежень на доступ до тієї чи іншої бази даних, а також до інформації, яку було знято з обліку відповідної бази даних або закрито (заблоковано) адміністратором безпеки ІПС. Керівники територіальних підрозділів поліції особисто визначають поліцейських, яким у зв'язку з виконанням ними службових обов'язків необхідно надати доступ до баз даних ІПС з визначенням, кому з користувачів може бути надано те чи інше право на пошук та/або внесення (коригування, зняття з обліку) інформації, використання програм інтегрованого по-

шуку (стикування відомостей відповідних баз даних), доступу до звітів відповідних обліків баз даних ІПС.

Для визначення (встановлення, зміни, припинення) прав доступу користувачу в ІПС відповідного рівня до структурного підрозділу МВС (територіального підрозділу поліції) надсилається заявка (лист), завізована особисто начальником територіального підрозділу поліції (керівником поліції відповідного рівня) чи особою, яка виконує його обов'язки, та зареєстрована в канцелярії територіального підрозділу поліції за встановленою формою. Відповідальність за визначення користувачам – поліцейським прав доступу до ІПС покладається на начальника територіального підрозділу поліції (керівника поліції відповідного рівня).

З працівниками, яких має бути включено до переліку користувачів ІПС, у підрозділах інформаційних технологій, обов'язково мають бути проведені заняття з вивчення вимог інструкцій МВС України щодо організації функціонування ІПС та порядку заповнення реквізитів електронних карток ІПС та паперових документів обліку, які мають бути затверджені (визначені) наказом Міністра внутрішніх справ України (Закон України «Про Національну поліцію», ст. 16, ч. 1, п. 2, 5), про що робляться відповідні відмітки у заявці. Погоджені керівником структурного підрозділу МВС, відповідального за інформаційно-аналітичне забезпечення заявки повертаються до територіального підрозділу поліції та приєднуються до справи-накопичувача, і тільки на підставі яких розпорядженням керівника територіального підрозділу поліції надається вказаним в заявках поліцейським право доступу до ІПС.

При наданні прав доступу структурний підрозділ МВС, відповідальний за інформаційно-аналітичне забезпечення має право вносити зміни, у межах переліку баз даних чи рекомендованих рівнів доступу.

Відомості стосовно користувача, наданого йому рівня доступу до ІПС, номер та дата заявки вносяться адміністратором безпеки ІПС відповідного рівня до електронного журналу обліку користувачів.

Загальні відомості по структурним підрозділам (службам) поліції стосовно користувачів ІПС центрального рівня ведуться адміністратором безпеки ІПС у центральному апараті МВС, а регіонального – у територіальних підрозділах поліції.

Доступ користувача до ІПС припиняється у разі: звільнення поліцейського; переведення поліцейського до іншого структурного підрозділу (служби) поліції або іншого територіального підрозділу поліції; внесення змін до функціональних обов'язків поліцейського, який не потребує в подальшому доступу до інформаційних ресурсів ІПС.

У цих випадках до структурного підрозділу МВС, відповідального за інформаційно-аналітичне забезпечення письмово або каналами «електронної пошти» надсилається лист (повідомлення) за підписом керівника територіального підрозділу поліції чи особи, яка виконує його обов'язки, про потребу відключення цього користувача від ІПС.

Доступ користувача до ІПС припиняється автоматично: якщо з часу останнього сеансу роботи користувача з ІПС минуло більше 3 місяців; виявлення працівниками інформаційної служби факту передавання користувачем своїх персональних атрибутів іншим особам, у тому числі підлеглим працівникам (керівникам) підрозділу (служби) поліції; виявлення грубих порушень користувачем вимог, викладених у інструкціях МВС України щодо організації функціонування ІПС та порядку заповнення реквізитів електронних карток ІПС та паперових документів обліку, які мають бути затверджені (визначені) наказом Міністра внутрішніх справ України (Закон України «Про Національну поліцію», ст. 16, ч.1, п.2, 5) Інструкції; не проходження звірки користувачем.

У цих випадках адміністратор безпеки ІПС до з'ясування обставин, забороняє користувачу доступ до ІПС, повідомляє про виявлений факт керівництву інформаційної служби та письмово або каналами «електронної пошти» – керівника територіального підрозділу поліції користувача.

Факт внесення, обробки, отримання інформації, виконання запиту користувачем стосовно об'єкта обліку ІПС фіксується в системному журналі реєстрації роботи користувачів ІПС. До системного журналу реєстрації роботи користувачів ІПС центрального вузла в обов'язковому порядку вносяться відомості системних журналів реєстрації роботи користувачів ІПС регіональних вузлів.

(Положення про Інтегровану інформаційно-пошукову систему органів внутрішніх справ України затверджене Наказом МВС України від 12.10.2009 №436, п.7.2)

У всіх випадках при обробці інформації (виконанні запитів) до системних журналів реєстрації роботи користувачів та спеціальних програмних засобів ІПС уносяться (автоматично) ім'я користувача поліцейського, дата і час обробки інформації (виконання запиту, унесення, коригування, зняття з обліку інформації), надані відомості для виконання пошуку, унесення або коригування (визначаються адміністратором ІПС центрального вузла), а також унесені користувачем відомості щодо ініціатора запиту.

У кожній роздруковці, яка містить відомості щодо об'єкта обліку ІПС, обов'язково вказуються: ім'я користувача, відомості щодо ініціатора запиту, дата та час обробки інформації (друкується у відповідній частині сторінки автоматично).

Стаття 28

Відповідальність за протиправне використання інформаційних ресурсів

1. Поліція вживає всіх заходів для недопущення будь-яких порушень прав і свобод людини, пов'язаних з обробкою інформації.

2. Поліцейські несуть персональну дисциплінарну, адміністративну та кримінальну відповідальність за вчинені ними діяння, що призвели до порушень прав і свобод людини, пов'язаних з обробкою інформації.

3. Міністерство внутрішніх справ України у межах компетенції здійснює контроль за дотриманням вимог законів та інших нормативно-правових актів під час формування та користування поліцейськими інформаційними базами (банками) даних у порядку, визначеному у статтях 26, 27 цього Закону.

Кожен має право на інформацію, що передбачає можливість вільного одержання, використання, поширення, зберігання та захисту інформації, необхідної для реалізації своїх прав, свобод і законних інтересів. Реалізація права на інформацію не повинна порушувати громадські, політичні, економічні, соціальні, духовні, екологічні та

інші права, свободи і законні інтереси інших громадян, права та інтереси юридичних осіб. (Закон України «Про інформацію», ст. 5)

Інформація не може бути використана для закликів до повалення конституційного ладу, порушення територіальної цілісності України, пропаганди війни, насильства, жорстокості, розпалювання міжетнічної, расової, релігійної ворожнечі, вчинення терористичних актів, посягання на права і свободи людини (Закон України «Про інформацію», ст. 28).

Дотримання права людини на інформацію під час інформаційно-аналітичної діяльності поліції забезпечується як встановленням відповідальності за порушення законодавства про інформацію (Закон України «Про інформацію», ст. 6), так і обов'язком суворого дотримання поліцейськими, які отримали доступ до інформаційних ресурсів ІПС встановлених регламентів, а також персоналізацією відповідальності за порушення вимог інструкцій МВС України щодо організації функціонування ІПС та порядку заповнення реквізитів електронних карток ІПС та паперових документів обліку, які мають бути затверджені (визначені) наказом Міністра внутрішніх справ України (Закон України «Про Національну поліцію», ст. 16, ч.1, п.2, 5).

Загальні засади контролю за дотриманням вимог законів та інших нормативно-правових актів під час формування та користування поліцейськими інформаційними базами (банками) даних у порядку, визначеному у статтях 26, 27 Закону України «Про Національну поліцію» викладено у :

- Резолюції 34/169 Генеральної асамблеї ООН «Кодекс поведінки посадових осіб по підтримці правопорядку»

- Резолюції Парламентської Асамблеї Ради Європи № 690 (1979) «Декларація про поліцію»

- Рекомендаціях Комітету міністрів Ради Європи державам-членам від 09.09.2003 № Rec(2003)14 «Про можливість взаємодії інформаційних систем у сфері правосуддя»

- Рекомендаціях Комітету міністрів Ради Європи державам-членам від 10.07.2003 № Rec(2003)13 «Щодо порядку надання інформації про розгляд кримінальних справ засобом масової інформації»

- Декларації Рада Європи про європейську політику в галузі нових інформаційних технологій 06.05.1999

- Кодексі України про адміністративні правопорушення

- Кримінальному кодексі України

Інформація, що обробляється поліцейськими в ІПС, є власністю держави і підлягає захисту відповідно до чинного законодавства. (Положення про Інтегровану інформаційно-пошукову систему органів внутрішніх справ України затверджене Наказом МВС України від 12.10.2009 №436, п.3.3).

Використання інформаційних ресурсів ІПС допускається виключно зі службовою метою. При цьому ініціатор запиту, який отримав інформацію, несе персональну відповідальність за її використання, згідно з чинним законодавством. Порушення ним законодавства України про інформацію тягне за собою дисциплінарну, цивільно-правову, адміністративну або кримінальну відповідальність згідно із законами України.

Поліцейським – користувачам ІПС категорично забороняється:

- здійснювати неавторизований доступ до ІПС;
- передавати свої персональні атрибути іншим особам, у тому числі підлеглим працівникам (керівникам) підрозділу (служби) поліції;
- здійснювати доступ до ІПС під атрибутами інших користувачів;
- залучати до роботи з ІПС осіб, які не мають прав доступу до неї;
- вилучати або змінювати автоматично сформовану інформацію про користувача, ініціатора запиту, дату та час обробки інформації в будь-яких текстових редакторах;
- незаконно блокувати, змінювати, знімати з обліку або знищувати інформацію, що зберігається в ІПС, уносити завідомо неправдиві або неповні відомості до ІПС;
- використовувати інформацію, отриману з ІПС, з приватною або будь-якою іншою, не пов'язаною з виконанням функціональних обов'язків, метою. Користувачі зобов'язані використовувати інформацію ІПС виключно у рамках чинного законодавства;
- виконувати запити на отримання інформації, які завідомо надають значний беззмістовний набір даних;
- сканування мережі, тестування та пошук способів порушення або подолання систем контролю доступу до технічних і програмних засобів ІПС, а також будь-які спроби внесення змін до програмного забезпечення ІПС;
- по закінченню робочого дня (чергової доби) залишати незавершеним сеанс роботи у ІПС.

РОЗДІЛ V

ПОЛІЦЕЙСЬКІ ЗАХОДИ

Стаття 29

Вимоги до поліцейського заходу

1. Поліцейський захід – це дія або комплекс дій превентивного або примусового характеру, що обмежує певні права і свободи людини та застосовується поліцейськими відповідно до закону для забезпечення виконання покладених на поліцію повноважень.

2. Поліцейський захід застосовується виключно для виконання повноважень поліції. Обраний поліцейський захід має бути законним, необхідним, пропорційним та ефективним.

3. Обраний поліцейський захід є законним, якщо він визначений законом. Поліцейському заборонено застосовувати будь-які інші заходи, ніж визначені законами України.

4. Обраний поліцейський захід є необхідним, якщо для виконання повноважень поліції неможливо застосувати інший захід або його застосування буде неефективним, а також якщо такий захід заподіє найменшу шкоду як адресату заходу, так і іншим особам.

5. Застосований поліцейський захід є пропорційним, якщо шкода, заподіяна охоронюваним законом правам і свободам людини або інтересам суспільства чи держави, не перевищує блага, для захисту якого він застосований, або створеної загрози заподіяння шкоди.

6. Обраний поліцейський захід є ефективним, якщо його застосування забезпечує виконання повноважень поліції.

7. Поліцейський захід припиняється, якщо досягнуто мети його застосування, якщо неможливість досягнення мети заходу є очевидною або якщо немає необхідності у подальшому застосуванні такого заходу.

Коментована стаття стосується права поліцейського на застосування окремих дій або комплексу дій, що спрямовані на попереджен-

ня, припинення правопорушень, притягнення винних осіб до відповідальності. За своїм характером, зазначені дії можуть тимчасово обмежувати окремі права та свободи людини, що завжди повинно бути передбачено законом. Визначені дії (поліцейські заходи) застосовуються поліцейськими для забезпечення виконання покладених на поліцію повноважень.

Право застосування поліцейських заходів передбачено такими міжнародними нормативно-правовими актами як: Рекомендація (2001) Комітету Міністрів державам-учасницям Ради Європи «Про Європейський кодекс поліцейської етики», ухвалена Комітетом міністрів 19 вересня 2001 на 765-му засіданні заступників міністрів, Кодекс поведінки посадових осіб з підтримання правопорядку від 17 грудня 1979 р., Резолюція Парламентської Асамблеї Ради Європи № 690 (1979) «Про Декларацію про поліцію».

Так, Кодекс поведінки службовців органів правопорядку (затверджений резолюцією Генеральної Асамблеї ООН № 34/169 від 17 грудня 1979 року) (стаття 3) визначає що всі службовці органів правопорядку можуть застосовувати силу тільки у разі суворой необхідності і в обсязі, необхідному для виконання їх обов'язків.

В свою чергу, Рекомендації Res (2001) 10 Комітету Міністрів державам-учасницям Ради Європи «Про Європейський кодекс поліцейської етики» (Ухвалена Комітетом міністрів 19 вересня 2001 на 765-му засіданні заступників міністрів) (п. 20) організація поліції повинна містити ефективні заходи для забезпечення чесності та належного виконання своїх обов'язків службовцями поліції, зокрема, щоб гарантувати повагу до основоположних прав і свобод особи, закріплених, зокрема, в Європейській конвенції з прав людини.

Резолюція Парламентської Асамблеї Ради Європи № 690 (1979) «Про Декларацію про поліцію» (п. 12, 13) – при виконанні своїх обов'язків, офіцер поліції зобов'язаний використовувати всю необхідну рішучість для досягнення мети, яка передбачена або дозволена законодавством, але ніколи не повинен використовувати більше сили, ніж це є розумним. Офіцери поліції повинні отримувати зрозумілі та чіткі розпорядження щодо способу та обставин, за яких вони повинні застосовувати зброю.

Резолюція 34/169 Генеральної асамблеї ООН «Кодекс поведінки посадових осіб по підтримці правопорядку» ст. 3 Посадові особи при

підтримці правопорядку можуть застосовувати силу тільки у випадках крайньої необхідності і в тій мірі, в якій це вимагається для виконання їх обов'язків.

Вище зазначені документи визначають основні цілі поліцейської діяльності у демократичному суспільстві, в основі якого лежить верховенство права.

Поліцейський захід є однією з ключових складових функцій поліцейського, яка полягає в тому, що поліцейський має право застосовувати до особи дії або комплекс дій превентивного чи примусового характеру.

Примусові поліцейські заходи: 1) фізичний вплив – застосування будь-якої фізичної сили, а також спеціальних прийомів боротьби з метою припинення протиправних дій правопорушників; 2) застосування спеціальних засобів (спеціальними засобами є сукупність пристроїв, приладів і предметів, спеціально виготовлених, конструктивно призначених і технічно придатних для захисту людей від ураження різними предметами, тимчасового ураження людини); 3) застосування вогнепальної зброї.

Поліцейські заходи можуть бути застосовані для виконання наступних повноважень поліції: здійснення превентивної та профілактичної діяльності, спрямованої на запобігання вчиненню правопорушень; виявлення причин та умов, що сприяють вчиненню кримінальних та адміністративних правопорушень, вживає у межах своєї компетенції заходів для їх усунення; вживання заходів з метою виявлення кримінальних, адміністративних правопорушень; припиняє виявлені кримінальні та адміністративні правопорушення; вживання заходів, спрямованих на усунення загроз життю та здоров'ю фізичних осіб і публічній безпеці, що виникли внаслідок учинення кримінального, адміністративного правопорушення; здійснення досудового розслідування кримінальних правопорушень у межах визначеної підслідності; розшукування осіб, які переховуються від органів досудового розслідування, слідчого судді, суду, ухиляються від виконання кримінального покарання, пропали безвісти, та інших осіб у випадках, визначених законом; у випадках, визначених законом, здійснення провадження у справах про адміністративні правопорушення, приймання рішення про застосування адміністративних стягнень та забезпечує їх виконання; доставлення у випадках і порядку,

визначених законом, затриманих осіб, підозрюваних у вчиненні кримінального правопорушення, та осіб, які вчинили адміністративне правопорушення; вживання заходів для забезпечення публічної безпеки і порядку на вулицях, площах, у парках, скверах, на стадіонах, вокзалах, в аеропортах, морських та річкових портах, інших публічних місцях; регулювання дорожній рух та здійснює контроль за дотриманням Правил дорожнього руху його учасниками та за правомірністю експлуатації транспортних засобів на вулично-дорожній мережі; здійснення супроводження транспортних засобів у випадках, визначених законом; вживання заходів для визначення осіб, які не здатні через стан здоров'я, вік або інші обставини повідомити інформацію про себе; встановлює особу за невпізнаним трупом; вживання заходів для запобігання та припинення насильства в сім'ї; здійснення охорони об'єктів права державної власності у випадках та порядку, визначених законом та іншими нормативно-правовими актами, а також бере участь у здійсненні державної охорони; здійснення на договірних засадах охорону фізичних осіб та об'єктів права приватної і комунальної власності; здійснення контролю за дотриманням фізичними та юридичними особами спеціальних правил та порядку зберігання і використання зброї, спеціальних засобів індивідуального захисту та активної оборони, боєприпасів, вибухових речовин і матеріалів, інших предметів, матеріалів та речовин, на які поширюється дозвільна система органів внутрішніх справ; здійснення контролю у межах своєї компетенції, визначеної законом, за дотриманням вимог режиму радіаційної безпеки у спеціально визначеній зоні радіоактивного забруднення; сприяння забезпеченню відповідно до закону правового режиму воєнного або надзвичайного стану, зони надзвичайної екологічної ситуації у разі їх оголошення на всій території України або в окремій місцевості.

Застосування поліцейського заходу має превентивно-примусовий характер, що обмежують особисту свободу та застосовуються з метою запобігання подальшого порушення закону.

Відповідно до ч. 2 ст. 19 Конституції України органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України. Таким чином, реалізація застосування поліцейських заходів повинно

здійснюватися на правомірних засадах, в межах нормативно-правових актів, маючи ефективний спосіб реалізації. Поліцейському заборонено застосовувати будь-які інші заходи, ніж визначені законами України.

Необхідність застосування кожного поліцейського заходи визначається окремо поліцейським, з огляду на ситуацію, що склалась та з урахуванням особливостей його реалізації. Необхідність застосування поліцейського заходу повинна бути обумовлена без альтернативністю досягнення поставленої мети тобто коли іншим шляхом неможливо виконати поставлені перед поліцією завдання або саме цей, обраний поліцейський захід потягне за собою завдання найменшої шкоди правопорушнику та іншим особам, в тому числі поліцейському.

Пропорційність застосування поліцейського заходу є необхідною складовою діяльності поліцейського щодо охорони правопорядку. Зміст пропорційності поліцейського заходу включає в собі правило за яким, шкода що завдається правам та свободам людини, інтересам суспільства або держави, не повинна перевищувати те позитивне благо, для захисту якого даний поліцейський захід застосовується.

Так наприклад, Резолюція Парламентської Асамблеї Ради Європи № 690 (1979) «Про Декларацію про поліцію» (п. 12, 13) закріпила, що при виконанні своїх обов'язків, офіцер поліції зобов'язаний використовувати всю необхідну рішучість для досягнення мети, яка передбачена або дозволена законодавством, але ніколи не повинен використовувати більше сили, ніж це є розумним.

Ефективність обраного поліцейського заходу є необхідною умовою його застосування. Ефективність визначається можливістю досягнення поставленої мети за допомогою застосованого поліцейського заходу, що забезпечує виконання повноважень та функцій поліцейського.

Межа застосування поліцейського заходу обумовлена кінцевим результатом. Застосування поліцейського заходу повинно бути припинено поліцейським у випадках: якщо було досягнуто бажаний результат, якщо очевидним є неможливість досягнути бажаний результат за допомогою обраного поліцейського заходу або якщо відпала необхідність його застосування.

Стаття 30**Види поліцейських заходів**

1. Поліція для виконання покладених на неї завдань вживає заходів реагування на правопорушення, визначені Кодексом України про адміністративні правопорушення та Кримінальним процесуальним кодексом України, на підставі та в порядку, визначених законом.

2. Поліція для охорони прав і свобод людини, запобігання загрозам публічній безпеці і порядку або припинення їх порушення також застосовує в межах своєї компетенції поліцейські превентивні заходи та заходи примусу, визначені цим Законом.

3. Поліція для виконання покладених на неї завдань може застосовувати інші заходи, визначені окремими законами.

4. Якщо поліцейського неможливо ідентифікувати за зовнішніми ознаками, він зобов'язаний пред'явити особі документ, що посвідчує його повноваження.

Коментуєма стаття визначає види поліцейських заходів, що застосовуються працівниками поліції для виконання покладених на них завдань. Одними із основних міжнародно-правових актів, які визначають заходи реагування поліції на правопорушення є Кодекс поведінки службовців органів правопорядку (затверджений резолюцією Генеральної Асамблеї ООН № 34/169 від 17 грудня 1979 року), Резолюція Парламентської Асамблеї Ради Європи № 690 (1979) «Про Декларацію про поліцію», Кодекс поведінки службовців органів правопорядку (затверджений резолюцією Генеральної Асамблеї ООН № 34/169 від 17 грудня 1979 року) (стаття 3) службовці органів правопорядку можуть застосовувати силу тільки у разі суворой необхідності і в обсязі, необхідному для виконання їх обов'язків.

Правовою основою застосування поліцейських заходів органами поліції є: Закон України «Про Національну поліцію», Кодекс України про адміністративні правопорушення, Кримінальний процесуальний Кодекс України, Наказ МВС України від 06.11.2015 № 1376 «Про затвердження Інструкції з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення в органах поліції», Наказ МВС України від 07.11.2015

№ 1395 «Про затвердження Інструкції з оформлення поліцейськими матеріалів про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані не в автоматичному режимі», Наказ МВС України від 22.10.2012 № 940 «Про організацію реагування на повідомлення про кримінальні правопорушення, інші події, та забезпечення оперативного інформування в органах і підрозділах внутрішніх справ України», Наказ МВС України від 06.11.2015 № 1377 «Про затвердження Інструкції про порядок ведення єдиного обліку в органах поліції заяв і повідомлень про вчинені кримінальні правопорушення та інші події» тощо.

До поліцейських заходів реагування на адміністративні правопорушення слід відносити: доставлення правопорушника (ст. 259 КУпАП), адміністративне затримання (ст. 260–263 КУпАП), особистий огляд, огляд речей (ст. 264 КУпАП) і вилучення речей та документів (ст. 265 КУпАП), у тому числі посвідчення водія (ст. 265–1), тимчасове затримання транспортного засобу (ст. 265–2 КУпАП), відсторонення водіїв від керування транспортними засобами, річковими і маломірними суднами та огляд на стан алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння, а також щодо перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують їх увагу та швидкість реакції (ст. 266 КУпАП), привід особи, що притягається до адміністративної відповідальності (ч. 2 ст. 268 КУпАП), складання протоколу про адміністративне правопорушення (ст. 255 КУпАП), винесення постанови в справі про адміністративне правопорушення (ст. 283, 284 КУпАП) тощо.

До поліцейських заходів реагування на кримінальні правопорушення слід віднести: запобіжні заходи та заходи, пов'язані із затриманням особи (параграфи 1–2 Глави 18 «Запобіжні заходи, затримання особи» КПК України), заходи, пов'язані з проведенням слідчих (розшукових) дій (Глава 20 КПК України), негласних слідчих (розшукових) дій (Глава 21 КПК України), заходи, які з кримінальним провадженням відносно окремої категорії осіб (Глава 37 КПК України).

Так наприклад, доставлення порушника до органу поліції (ст. 259 КУпАП) здійснюється з метою: складення протоколу про адміністративне правопорушення в разі неможливості скласти його на місці вчинення правопорушення, якщо складення протоколу є обов'язковим;

відсутності у порушника документів, що посвідчують особу, і відсутності свідків, які б могли повідомити необхідні дані про нього (при вчиненні порушень правил користування засобами транспорту, правил щодо охорони порядку і безпеки руху, правил спрямованих на забезпечення схоронності вантажів на транспорті, правил пожежної безпеки, санітарних норм на транспорті).

Доставлення порушника має бути проведено в можливо короткий строк. Перебування доставленої особи у штабі громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону чи громадському пункті з охорони громадського порядку, приміщенні виконавчого органу сільської, селищної ради не може тривати більш як одну годину, якщо не встановлено інше.

Поліція для виконання покладених на неї завдань вживає заходів реагування на правопорушення, крім іншого складає протоколи про адміністративні правопорушення та виносить постанови в справах про адміністративні правопорушення.

Відповідно до ч. 2 коментуємої статті всі поліцейські заходи поділяються на дві основні групи: превентивні поліцейські заходи та примусові поліцейські заходи.

Заходи першої групи застосовуються переважно з метою попередження та недопущення вчинення громадянами правопорушень та включають в себе: перевірку документів особи; опитування особи; поверхневу перевірку та огляд; зупинення транспортного засобу; вимогу залишити місце і обмеження доступу до визначеної території; обмеження пересування особи, транспортного засобу або фактичного володіння річчю; проникнення до житла чи іншого володіння особи; перевірку дотримання вимог дозвільної системи органів внутрішніх справ; застосування технічних приладів і технічних засобів, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису, засобів фото- і кінозйомки, відеозапису; перевірку дотримання обмежень, установлених законом стосовно осіб, які перебувають під адміністративним наглядом, та інших категорій осіб; поліцейське піклування.

Поліцейські заходи другої групи (примусові) застосовуються з метою припинення правопорушень, подолання спротиву правопорушника, його затримання, захисту від нападу тощо. До даної групи відносяться: фізичний вплив (сила); застосування спеціальних засобів; застосування вогнепальної зброї.

Поліція для виконання покладених на неї завдань може застосовувати інші заходи, визначені окремими законами, наприклад Законами України «Про правовий режим надзвичайного стану» від 16.03.2000р., «Про правовий режим воєнного стану» від 12.05.2015р., «Про правовий режим території, що зазнала радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи» від 27.02.1991р. та інші.

До документу, що посвідчує поліцейського відповідні повноваження є службове посвідчення. Згідно частини 2 статті 17 Закону України «Про національну поліцію» поліцейський має службове посвідчення та спеціальний жетон. Зразки та порядок видання службових посвідчень та спеціальних жетонів затверджує Міністр внутрішніх справ України.

Так, відповідно частини 3 статті 18 Закону України «Про національну поліцію» звертаючись до особи, або у разі звернення особи до поліцейського, поліцейський зобов'язаний назвати своє прізвище, посаду, спеціальне звання та пред'явити на її вимогу службове посвідчення, надавши можливість ознайомитися з викладеною в ньому інформацією, не випускаючи його з рук.

Стаття 31

Превентивні поліцейські заходи

- 1. Поліція може застосовувати такі превентивні заходи:**
 - 1) перевірка документів особи;**
 - 2) опитування особи;**
 - 3) поверхнева перевірка і огляд;**
 - 4) зупинення транспортного засобу;**
 - 5) вимога залишити місце і обмеження доступу до визначеної території;**
 - 6) обмеження пересування особи, транспортного засобу або фактичного володіння річчю;**
 - 7) проникнення до житла чи іншого володіння особи;**
 - 8) перевірка дотримання вимог дозвільної системи органів внутрішніх справ;**

9) застосування технічних приладів і технічних засобів, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису, засобів фото- і кінозйомки, відеозапису;

10) перевірка дотримання обмежень, установлених законом стосовно осіб, які перебувають під адміністративним наглядом, та інших категорій осіб;

11) поліцейське піклування.

2. Під час проведення превентивних поліцейських заходів поліція зобов'язана повідомити особі про причини застосування до неї превентивних заходів, а також довести до її відома нормативно-правові акти, на підставі яких застосовуються такі заходи.

Коментуєма стаття торкається застосування поліцією превентивних поліцейських заходів, що спрямовані переважно на попередження вчинення правопорушень та припинення протиправних дій особи. Всі ці дії так чи інакше пов'язані з тимчасовим обмеженням окремих прав та свобод особи, що пов'язане з виконанням поліцейськими своїх повноважень.

Можливість застосування органами поліції різних поліцейських заходів, в тому числі й превентивного характеру, передбачена низкою міжнародно-правових актів, серед яких можна виокремити: Європейську Конвенцію про захист прав людини і основоположних свобод від 01.11.1950 (затверджена членами Ради Європи), Основоволожні принципи застосування сили та вогнепальної зброї службовцями органів правопорядку ООН від 1990 року, Кодекс поведінки посадових осіб з підтримання правопорядку від 17 грудня 1979 р., Резолюцію Парламентської Асамблеї Ради Європи № 690 (1979) «Про Декларацію про поліцію», Кодекс поведінки посадових осіб із підтримання правопорядку (1978) тощо.

Превентивні поліцейські заходи мають різні форми та підстави застосування. Так, підставами перевірки документів у особи є: 1) особа володіє зовнішніми ознаками, схожими на зовнішні ознаки особи, яка перебуває в розшуку, або безвісно зниклої особи; 2) існує достатньо підстав вважати, що особа вчинила або має намір вчинити правопорушення; 3) особа перебуває на території чи об'єкті із спеціальним режимом або в місці здійснення спеціального поліцейського контролю; 4) в особи є зброя, боєприпаси, наркотичні засоби та інші речі,

обіг яких обмежений або заборонений, або для зберігання, використання чи перевезення яких потрібен дозвіл, якщо встановити такі права іншим чином неможливо; 5) особа перебуває в місці вчинення правопорушення або дорожньо-транспортної пригоди, іншої надзвичайної події; 6) зовнішні ознаки особи чи транспортного засобу або дії особи дають достатні підстави вважати, що особа причетна до вчинення правопорушення, транспортний засіб може бути знаряддям чи об'єктом вчинення правопорушення.

Причинами застосування превентивного заходу «Опитування особи» є існування достатніх підстав вважати, що вона володіє інформацією, необхідною для виконання поліцейських повноважень.

Підставами застосування превентивного заходу «Поверхнева перевірка» є: 1) якщо існує достатньо підстав вважати, що в транспортному засобі знаходиться правопорушник або особа, свобода якої обмежується в незаконний спосіб; 2) якщо існує достатньо підстав вважати, що в транспортному засобі знаходиться річ, обіг якої заборонено чи обмежено або яка становить загрозу життю чи здоров'ю такої особи або інших осіб; 3) якщо існує достатньо підстав вважати, що річ або транспортний засіб є знаряддям вчинення правопорушення та/або знаходиться в тому місці, де може бути скоєно кримінальне правопорушення, для запобігання якого необхідно провести поверхневу перевірку.

Підставами застосування превентивного заходу «Зупинення транспортного засобу» є: 1) якщо водій порушив правила дорожнього руху; 2) якщо є очевидні ознаки, що свідчать про технічну несправність транспортного засобу; 3) якщо є інформація, що свідчить про причетність водія або пасажирів транспортного засобу до вчинення дорожньо-транспортної пригоди, кримінального чи адміністративного правопорушення, або якщо є інформація, що свідчить про те, що транспортний засіб чи вантаж можуть бути об'єктом чи знаряддям учинення дорожньо-транспортної пригоди, кримінального чи адміністративного правопорушення; 4) якщо транспортний засіб перебуває в розшуку; 5) якщо необхідно здійснити опитування водія чи пасажирів про обставини вчинення дорожньо-транспортної пригоди, кримінального чи адміністративного правопорушення, свідками якого вони є або могли бути; 6) якщо необхідно залучити водія транспортного засобу до надання допомоги іншим учасникам дорожнього руху або

поліцейським або як свідка під час оформлення протоколів про адміністративні правопорушення чи матеріалів дорожньо-транспортних пригод; 7) якщо уповноважений орган державної влади прийняв рішення про обмеження чи заборону руху; 8) якщо спосіб закріплення вантажу на транспортному засобі створює небезпеку для інших учасників дорожнього руху; 9) порушення порядку визначення і використання на транспортному засобі спеціальних світлових або звукових сигнальних пристроїв.

Підставами застосування превентивного заходу «Вимога залишити місце і обмеження доступу на визначену територію» є: 1) якщо це необхідно для забезпечення публічної безпеки і порядку; 2) якщо це необхідно для забезпечення охорони життя і здоров'я людей; 3) якщо це необхідно для забезпечення збереження та фіксації слідів правопорушення.

Підставами застосування превентивного заходу «Проникнення до житла чи іншого володіння особи» є: рятування життя людей та цінного майна під час надзвичайних ситуацій; безпосереднє переслідуванням осіб, підозрюваних у вчиненні злочину; припинення злочину, що загрожує життю осіб, які знаходяться в житлі або іншому володінні.

Застосування превентивного заходу «Перевірка дотримання вимог дозвільної системи органів внутрішніх справ» здійснюється з метою: запобігання порушення правил поведження з об'єктами, предметами, матеріалами на які поширюються дозвільна система; порушення правил використання об'єктами, предметами, матеріалами на які поширюються дозвільна система, якщо є загроза громадській безпеці.

Застосування превентивного заходу як «Застосування технічних приладів та технічних засобів, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису, чи засобів фото- і кінозйомки, відеозапису» здійснюється з метою попередження, виявлення або фіксування правопорушення, охорони громадської безпеки та власності, забезпечення безпеки осіб; забезпечення дотримання правил дорожнього руху.

Під час застосування поліцейським заходів превентивного характеру необхідно обов'язково повідомити особі, якій вони адресовані, про причини та нормативно-правові підстави їх застосування, з посиланням на конкретну норму законодавства.

Стаття 32

Перевірка документів особи

1. Поліцейський має право вимагати в особи пред'явлення нею документів, що посвідчують особу, та/або документів, що підтверджують відповідне право особи, у таких випадках:

1) якщо особа володіє зовнішніми ознаками, схожими на зовнішні ознаки особи, яка перебуває в розшуку, або безвісно зниклої особи;

2) якщо існує достатньо підстав вважати, що особа вчинила або має намір вчинити правопорушення;

3) якщо особа перебуває на території чи об'єкті із спеціальним режимом або в місці здійснення спеціального поліцейського контролю;

4) якщо в особі є зброя, боєприпаси, наркотичні засоби та інші речі, обіг яких обмежений або заборонений, або для зберігання, використання чи перевезення яких потрібен дозвіл, якщо встановити такі права іншим чином неможливо;

5) якщо особа перебуває в місці вчинення правопорушення або дорожньо-транспортної пригоди, іншої надзвичайної події;

6) якщо зовнішні ознаки особи чи транспортного засобу або дії особи дають достатні підстави вважати, що особа причетна до вчинення правопорушення, транспортний засіб може бути знаряддям чи об'єктом вчинення правопорушення.

Перевірка документів відноситься до найбільш поширених в світі поліцейських заходів превентивного характеру. За своїм змістом процедура перевірки документів включає в собі дії поліцейського спрямовані на дослідження паспортних та інших документів, що посвідчують особу громадянина України, іноземця та особу без громадянства, а рівно документів, що підтверджують відповідне право даної особи, у випадку підозри даних осіб у вчиненні правопорушення або якщо вони є потерпілими, свідками скоєного правопорушення. Перевірка документів здійснюється з метою встановлення особи, дійсності документа, приналежності відповідній особі та підтвердження відповідного права особи.

Виходячи зі змісту ст.32 Закону України «Про Національну поліцію», слід розрізняти три види права поліції на перевірку документів:

- право на перевірку у громадян документів, які засвідчують їх особу, в разі підозри у вчиненні правопорушення;
- право на перевірку у громадян документів, що є свідками правопорушення або потерпілими від правопорушення;
- право на перевірку у громадян документів, що перебувають на території чи об'єкті із спеціальним режимом або в місці здійснення спеціального поліцейського контролю з метою встановлення їх дійсності та приналежності відповідній особі.

У першому випадку підставою для перевірки документів є підозра поліцейського, що конкретний громадянин вчинив правопорушення (адміністративне правопорушення, кримінальний проступок або злочин), при цьому ця підозра має ґрунтуватись на цілком конкретних фактах (протиправна поведінка особи; якщо потерпілий або свідки вказали на особу, як таку, що вчинила правопорушення; наявність відповідної оперативної інформації, що особа вчинила або має намір вчинити правопорушення, тощо).

У другому випадку підставою для перевірки документів є:

- звернення особи, яка перебуває в місці вчинення правопорушення або дорожньо-транспортної пригоди, іншої надзвичайної події, із заявою або повідомленням про кримінальне правопорушення або іншу подію, і не є потерпілим (ст.60 КПК України);
- звернення особи, перебуває в місці вчинення правопорушення або дорожньо-транспортної пригоди, іншої надзвичайної події, із заявою або повідомленням про кримінальне правопорушення або іншу подію, якій завдано моральної, фізичної або майнової шкоди – потерпілий (ст.55 КПК України);
- особа, якій відомі або можуть бути відомі обставини, що підлягають доказуванню під час кримінального провадження про вчинення правопорушення або дорожньо-транспортної пригоди, іншої надзвичайної події і яка перебуває на місці вчинення правопорушення – свідок (ст.65 КПК України).

У третьому випадку підставою для перевірки документів є:

- особа перебуває на території чи об'єкті із спеціальним режимом або в місці здійснення спеціального поліцейського контролю.

До території із спеціальним режимом слід віднести прикордонний режим (Постанова Кабінету Міністрів України № 1147 від 27.07.1998р. «Про прикордонний режим») яким встановлюється система режимних заходів у прикордонній смузі та контрольованому прикордонному районі, які регламентують відповідно до законодавства правила в'їзду, тимчасового перебування, проживання, пересування громадян України та інших осіб, провадження робіт, обліку та тримання на пристанях, причалах і в пунктах базування самохідних та несамохідних суден, їх плавання та пересування у внутрішніх водах України.

Право перевіряти відповідні документи надається всім працівникам поліції. Для здійснення перевірки документів не вимагається складання якогось спеціального документа чи отримання санкції.

Стаття 33

Опитування особи

1. Поліцейський може опитати особу, якщо існує достатньо підстав вважати, що вона володіє інформацією, необхідною для виконання поліцейських повноважень.

Для опитування поліцейський може запросити особу до поліцейського приміщення.

2. Надання особою інформації є добровільним. Особа може відмовитися від надання інформації. Проведення опитування неповнолітніх допускається тільки за участю батьків (одного з них), іншого законного представника або педагога.

3. Перед проведенням опитування особи поліцейський роз'яснює їй підстави та мету застосування поліцейського заходу, якщо це не перешкодить виконанню поліцією повноважень, покладених на неї цим Законом.

Наявність в нормативно-правовому акті положень, які регулюють діяльність поліцейського при опитуванні особи, свідчить про відповідність діяльності Національної поліції до європейських стандартів, з урахуванням принципів демократії та гуманізму.

Так ст. 49 Європейського кодексу поліцейської етики встановлює, що поліцейські розслідування повинні бути об'єктивними і справедливими. Вони повинні бути чутливими і гнучкими до особливих потреб осіб, таких як дітей, підлітків, жінок, меншин, включаючи етнічні меншини і вразливих осіб.

Згідно положень статті 33 Конституції України, кожній особі на території України гарантується свобода пересування. Тому особа має право відмовитись від запрошення на проведення опитування в поліцейському приміщенні.

Під опитуванням розуміється поліцейський захід збору інформації, шляхом звернення з питаннями до особи, тобто безпосереднього спілкування та фіксування відповіді опитуваного.

Підставами для проведення опитування особи є наявність відомостей про те, що особі відомі обставини, які мають значення для виконання поліцейських повноважень та їх можна отримати шляхом проведення опитування. Обсяг достатності інформації поліцейський визначає на власний розсуд з урахуванням конкретної ситуації.

Під час спілкування з опитуваною особою поліцейський повинен демонструвати тактовність, етичність, чуйність, ввічливість. За необхідності повинен запропонувати особі гарантії безпеки, захисту та в необхідних випадках забезпечити конфіденційність спілкування.

Завданням поліцейського під час опитування особи є подолання психологічних бар'єрів, які можливо, виникають на початковому етапі спілкування, пропозиції, щодо надання інформації в процесі опитування.

Опитувана особа, має право відмовитися від надання інформації, якщо реалізація права на інформацію порушує громадські, політичні, економічні, соціальні, духовні, екологічні та інші права, свободи і законні інтереси інших громадян, права та інтереси юридичних осіб.

Проведення опитування неповнолітніх допускається тільки за участю батьків (одного з них), усиновлювачів, опікунів чи піклувальників, інших близьких родичів чи членів сім'ї, а також представників органів опіки й піклування, установ і організацій, під опікою чи піклуванням яких перебуває неповнолітній, педагога або психолога. Це, зокрема, визначає особливості підготовки й проведення опитування неповнолітньої особи віком від 14 до 18 років або малолітньої особи віком до 14 років. Вік особи встановлюється в загальному порядку за

відповідними документами, а в разі їх відсутності – іншим шляхом, зокрема, шляхом призначення судово-медичної або комплексної судової медичної та психологічної експертизи.

Запрошення осіб для проведення опитування неповнолітньої особи не обмежується лише їх присутністю, а й передбачає виконання ними певних обов'язків та надає таким особам певні права, як, наприклад, право ставити опитуваним особам запитання або висловлювати заперечення проти окремих зі заданих неповнолітньому запитань.

Перед проведенням опитування особа має право вимагати пояснення з якою ціллю проводиться опитування. Проте виключення становлять обставини за яких роз'яснення причин опитування перешкоджає реалізації повноважень поліції. В таких випадках роз'яснення не надається.

Стаття 34

Поверхнева перевірка

1. Поверхнева перевірка як превентивний поліцейський захід є здійсненням візуального огляду особи, проведенням по поверхні вбрання особи рукою, спеціальним приладом або засобом, візуальним оглядом речі або транспортного засобу.

2. Поліцейський для здійснення поверхневої перевірки особи може зупиняти осіб та/або оглядати їх, якщо існує достатньо підстав вважати, що особа має при собі річ, обіг якої заборонено чи обмежено або яка становить загрозу життю чи здоров'ю такої особи або інших осіб.

3. Поверхнева перевірка здійснюється поліцейським відповідної статі. У невідкладних випадках поверхневу перевірку може здійснити будь-який поліцейський лише з використанням спеціального приладу або засобу.

4. Поліцейський може здійснювати поверхневу перевірку речі або транспортного засобу:

1) якщо існує достатньо підстав вважати, що в транспортному засобі знаходиться правопорушник або особа, свобода якої обмежується в незаконний спосіб;

2) якщо існує достатньо підстав вважати, що в транспортному засобі знаходиться річ, обіг якої заборонено чи обмежено або яка становить загрозу життю чи здоров'ю такої особи або інших осіб;

3) якщо існує достатньо підстав вважати, що річ або транспортний засіб є знаряддям вчинення правопорушення та/або знаходиться в тому місці, де може бути скоєно кримінальне правопорушення, для запобігання якого необхідно провести поверхневу перевірку.

5. Поверхнева перевірка речі або транспортного засобу здійснюється шляхом візуального огляду речі та/або транспортного засобу або візуального огляду салону та багажника транспортного засобу. Поліцейський при здійсненні поверхневої перевірки має право вимагати відкрити кришку багажника та/або двері салону.

6. Під час поверхневої перевірки речі або транспортного засобу особа повинна самостійно показати поліцейському вміст особистих речей чи транспортного засобу.

7. При виявленні в ході поверхневої перевірки будь-яких слідів правопорушення поліцейський забезпечує їх схоронність та огляд відповідно до вимог статті 237 Кримінального процесуального кодексу України.

Поверхнева перевірка особи, речі або транспортного засобу належать до превентивних поліцейських заходів, що спрямовані на запобігання або виявлення протиправних діянь, забезпечення публічного порядку та безпеки.

Поверхнева перевірка особи, речі або транспортного засобу може передувати особистому огляду і огляду речей, передбаченого ст. 264 КУпАП України, ст. 237 КПК України.

Поверхнева перевірка є попереджувальною мірою, спрямованою на забезпечення особистої безпеки поліцейського, що становить перед собою ціль вилучення зброї та інших предметів у особи, які можуть бути використані ним для нападу на поліцейського та інших громадян.

Поверхнева перевірки не потребує отримання санкції для її проведення та складання протоколу.

Виділяють три типи поверхневої перевірки: поверхнева перевірка фізичної особи (громадянина), поверхнева перевірка речі та поверхнева перевірка транспортного засобу.

За своїм змістом поверхнева перевірка фізичної особи полягає виключно у візуальному огляді особи, а так само проведені по поверхні одягу особи рукою або спеціальним технічним приладом (засобом), як наприклад металошукачем тощо.

В свою чергу поверхнева перевірка речі включає в собі дії спрямовані на візуальний огляд даної речі та її змісту, наприклад сумка та те, що в ній знаходиться. При чому, під час поверхневої перевірки речі особа зобов'язана самостійно показати поліцейському вміст особистих речей.

Поверхнева перевірка поліцейським транспортного засобу, обмежена його візуальним оглядом або візуальним оглядом салону та багажника транспортного засобу. Під час проведення поверхневої перевірки працівник поліції вправі вимагати від особи відкрити кришку багажника та/або двері салону транспортного засобу.

Поверхнева перевірка повинна проводитися тільки в зв'язку:

- з підозрою особи в скоєнні правопорушення;
- якщо існує достатньо підстав вважати, що особа має при собі річ, обіг якої заборонено чи обмежено або яка становить загрозу життю чи здоров'ю такої особи або інших осіб;
- якщо існує достатньо підстав вважати, що в транспортному засобі знаходиться річ, обіг якої заборонено чи обмежено або яка становить загрозу життю чи здоров'ю такої особи або інших осіб;
- якщо існує достатньо підстав вважати, що річ або транспортний засіб є знаряддям вчинення правопорушення та/або знаходиться в тому місці, де може бути скоєно кримінальне правопорушення.

Здійснювати поверхневу перевірку можуть тільки співробітники Національної поліції та інші особи уповноважені на те законом. Поверхнева перевірка особи здійснюється поліцейським відповідної статі. У невідкладних випадках поверхневу перевірку може здійснити будь-який поліцейський лише з використанням спеціального приладу або засобу.

Поверхневій перевірці має передувати пропозиція особі, яка вчинила правопорушення, або має при собі річ, обіг якої заборонено чи обмежено або яка становить загрозу життю чи здоров'ю такої особи або інших осіб пред'явити документи, що засвідчують його особу, а також самостійно показати поліцейському вміст особистих речей чи транспортного засобу.

При виявленні в ході поверхневої перевірки будь-яких слідів правопорушення поліцейський забезпечує їх схоронність та огляд відповідно до вимог статті 237 КПК (Огляд).

Стаття 35

Зупинення транспортного засобу

1. Поліцейський може зупиняти транспортні засоби у разі:
 - 1) якщо водій порушив Правила дорожнього руху;
 - 2) якщо є очевидні ознаки, що свідчать про технічну несправність транспортного засобу;
 - 3) якщо є інформація, що свідчить про причетність водія або пасажирів транспортного засобу до вчинення дорожньо-транспортної пригоди, кримінального чи адміністративного правопорушення, або якщо є інформація, що свідчить про те, що транспортний засіб чи вантаж можуть бути об'єктом чи знаряддям учинення дорожньо-транспортної пригоди, кримінального чи адміністративного правопорушення;
 - 4) якщо транспортний засіб перебуває в розшуку;
 - 5) якщо необхідно здійснити опитування водія чи пасажирів про обставини вчинення дорожньо-транспортної пригоди, кримінального чи адміністративного правопорушення, свідками якого вони є або могли бути;
 - 6) якщо необхідно залучити водія транспортного засобу до надання допомоги іншим учасникам дорожнього руху або поліцейським або як свідка під час оформлення протоколів про адміністративні правопорушення чи матеріалів дорожньо-транспортних пригод;
 - 7) якщо уповноважений орган державної влади прийняв рішення про обмеження чи заборону руху;
 - 8) якщо спосіб закріплення вантажу на транспортному засобі створює небезпеку для інших учасників дорожнього руху;
 - 9) порушення порядку визначення і використання на транспортному засобі спеціальних світлових або звукових сигнальних пристроїв.

2. Поліцейський зобов'язаний поінформувати водія про конкретну причину зупинення ним транспортного засобу з детальним описом підстави зупинки, визначеної у цій статті.

Транспортний засіб є джерелом підвищеної небезпеки, що потребує упорядкування суспільних відносин в сфері безпеки дорожнього руху шляхом розроблення норм національного законодавства, що визначають правила дорожнього руху, а також компетенцію суб'єктів, уповноважених здійснювати контроль за дотриманням таких правил. Коментована стаття в цілому відповідає нормам міжнародного права, а саме Конвенції про дорожній рух, яка визначає загальні засади правил руху транспортних засобів, їх зупинки, а також сигнали осіб, уповноважених регулювати дорожній рух.

Відповідно до п. 5 розділу А. Етика Резолюції Парламентської Асамблеї Ради Європи № 690 (1979) «Про Декларацію про поліцію» офіцер поліції повинен протидіяти порушенням права. Якщо негайна або непоправна і серйозна шкода буде завдана, у випадку настання порушення, він повинен прикласти всі свої сили, щоб ужити негайних заходів.

В той же час, зупинку транспортного засобу слід розцінювати як обмеження свободи громадянина на певний час, тому дії працівника Національної поліції повинні бути чітко регламентовані та відповідати міжнародним стандартам. Відповідно до п. 54 Європейського кодексу поліцейської етики обмеження свободи осіб має бути настільки обмеженою, наскільки це можливо, і проводиться з урахуванням гідності, уразливості і особистих потреб кожного затриманого.

Коментована стаття надає вичерпний перелік підстав для зупинення транспортного засобу поліцейським.

Перша підстава для зупинення транспортного засобу поліцейським є порушення Правил дорожнього руху, що затвердженні Постановою Кабінету Міністрів України від 10.10.2001 № 1306. До найбільш поширених порушень правил дорожнього руху, які поліцейський виявляє під час патрулювання є порушення швидкісного режиму, проїзд на заборонений сигнал світлофора, порушення вимог дорожніх знаків та дорожньої розмітки, а також керування транспортним засобом в стані

алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або під впливом лікарських препаратів, що знижують їх увагу та швидкість реакції.

Друга підстава насправді охоплюється першою, оскільки експлуатації транспортного засобу з технічними несправностями є ніщо іншим, як порушення Правил дорожнього руху. Вочевидь, законодавець вирішив виділити це порушення окремим пунктом через його особливу значущість.

До очевидних ознак, які свідчать про технічну несправність транспортного засобу слід віднести ті, які можна виявити візуально на значній відстані. До них слід віднести: порушення герметичності гідравлічного тормозного приладу, несправність чи невідповідність вимогам конструкції транспортного засобу зовнішніх світлових приладів, порушення регулювання фар, не працюють склоочисники, пошкодження та невідповідність вимогам правил дорожнього руху шин, підвищена димність вихлопних газів, відсутність передбачених конструкцією стекол, дзеркал заднього виду, відсутній передбачений конструкцією бампер, чи задні захисні пристрої та бризговики, на мотоциклі відсутні передбачені конструкцією дуги безпеки, на мотоциклах та мопедах відсутні передбачені конструкцією підніжки, на сидлі – поперечні рукоятки для пасажира та інші несправності та невідповідності стандартам та конструкціям з якими, відповідно до правил дорожнього руху забороняється експлуатація та подальший рух транспортних засобів.

Технічні несправності з якими забороняється експлуатація транспортних засобів визначена в п. 31.4 Правил дорожнього руху. При виникненні таких несправностей водій повинен вжити заходів для їх усунення, а якщо це зробити неможливо – рухатися якомога коротшим шляхом до місця стоянки або ремонту, дотримуючись запобіжних заходів з увімкненням аварійної світової сигналізації. Технічні несправності з якими забороняється рух транспортних засобів визначені в п. 31.6 Правил дорожнього руху.

В разі виявлення факту експлуатації транспортного засобу з технічними несправностями, поліцейський складає протокол за відповідною частиною статті 121 КУпАП, а також вживає заходів передбачених статтею 265–2 КУпАП.

Інформація, що свідчить про причетність водія або пасажирів транспортного засобу до вчинення дорожньо-транспортної при-

годи, кримінального чи адміністративного правопорушення, або що свідчить про те, що транспортний засіб чи вантаж можуть бути об'єктом чи знаряддям учинення дорожньо-транспортної пригоди, кримінального чи адміністративного правопорушення може надійти до поліцейського від чергового, пересічних громадян або поліцейський самостійно може виявити таку інформацію шляхом перевірки транспортного засобу, його водія та пасажирів за наявними обліками.

Четверта підстава для зупинення поліцейським – це перебування транспортного засобу в розшуку. Це може бути конкретний транспортний засіб, яким незаконно заволоділи чи на який накладено арешт про що внесено до відповідних обліків або орієнтування на транспортний засіб з певними ознаками (наприклад, легковий автомобіль іноземного виробництва червоного кольору, який 01.01.2015 на перехресті вул. Карла Маркса та Артема здійснив наїзд на пішохода, з місця пригоди зник).

П'яту та шосту підставу встановлено законодавцем для полегшення роботи поліцейського при оформленні матеріалів дорожньо-транспортної пригоди, а також при провадженні в справах про адміністративні правопорушення чи на місці вчинення злочину. При цьому поліцейський наділений правом зупинити транспортний засіб та опитати водія чи пасажирів, які є або могли бути свідками відповідної події. Або якщо необхідно залучити водія транспортного засобу до надання допомоги іншим учасникам дорожнього руху або поліцейським або як свідка під час оформлення протоколів про адміністративні правопорушення чи матеріалів дорожньо-транспортних пригод. Як свідок у справі про адміністративне правопорушення відповідно до статті 272 КУпАП може бути викликана кожна особа, про яку є дані, що їй відомі які-небудь обставини, що підлягають установленню по даній справі.

Уповноважений орган державної влади до яких віднесено центральні чи місцеві органи виконавчої влади або виконавчі комітети міських, районних, районних у місті, сільських та селищних виконкомів може прийняти рішення про тимчасове обмеження руху транспортних засобів на певній ділянці вулично-шляхової мережі у зв'язку з проведенням ремонтних робіт, масових заходів чи з інших поважних причин. В цьому разі поліцейський може використати сьому підставу

коментованої статті, зупинити транспортний засіб та надати водієві відповідні роз'яснення.

Восьму підставу поліцейський може використати якщо спосіб закріплення вантажу на транспортному засобі створює небезпеку для інших учасників дорожнього руху. Цей факт поліцейський може виявити візуально безпосередньо під час патрулювання чи отримати відповідну інформацію з іншого джерела. При цьому повинні бути достатні підстави вважати, що вантаж, закріплений на транспортному засобі може створити небезпеку для інших учасників дорожнього руху.

Остання підстава для зупинення транспортного засобу як і перші дві є порушенням правил дорожнього руху, а саме порушення порядку визначення і використання на транспортному засобі спеціальних світлових або звукових сигнальних пристроїв, тобто вчинення правопорушення, передбаченого статтею 122–5 КУпАП. Під спеціальним звуковим сигнальним пристроєм слід розуміти звуковий пристрій, що має змінну основну частоту (за винятком охоронної сигналізації) та який дозволяється встановлювати тільки на оперативні транспортні засоби. При цьому, поліцейський складає протокол про адміністративне правопорушення передбачене відповідною статтею, демонтує вказаний спеціальний пристрій, а в разі неможливості це здійснити, тимчасово затримує транспортний засіб відповідно до статті 265–2 КУпАП.

Поліцейський здійснює зупинення транспортного засобу: гучно-мовцем; з використанням світлових сигналів (маячків); жестами (у виняткових випадках). У будь-якому разі дії патрульного повинні бути зрозумілі для учасників дорожнього руху, а вимога про зупинення завчасною та такою, що не змушує водія здійснювати різкі маневри.

Після зупинки транспортного засобу, поліцейський, з урахуванням вимог особистої безпеки, зобов'язаний підійти до водія, представитись (назвати своє прізвище, ім'я, по-батькові, спеціальне звання та посаду), повідомити його про причину зупинки, послатись на підстави для зупинки транспортного засобу, що визначені в ч. 1 коментованої статті.

Зупинення транспортного засобу здійснюється на максимально короткий період часу.

Стаття 36

Вимога залишити місце і обмеження доступу на визначену територію

1. Поліцейський уповноважений вимагати від особи (осіб) залишити визначене місце на певний строк або заборонити чи обмежити особам доступ до визначеної території або об'єктів, якщо це необхідно для забезпечення публічної безпеки і порядку, охорони життя і здоров'я людей, для збереження та фіксації слідів правопорушення.

2. Поліцейський може обмежувати або забороняти рух транспорту і пішоходів на окремих ділянках вулиць і автомобільних доріг у разі затримання осіб відповідно до закону, під час аварій, інших надзвичайних ситуацій, якщо це необхідно для забезпечення публічної безпеки і порядку, охорони життя і здоров'я людей.

Коментуєма стаття визначає право працівника поліції обмежувати доступ особи на визначену територію, та встановлює інші обмеження, які має право застосовувати поліція.

Європейська конвенція про захист прав людини і основоположних свобод зазначено право на свободу та особисту недоторканність. Кожен має право на свободу та особисту недоторканність. Нікого не може бути позбавлено свободи, крім таких випадків і відповідно до процедури, встановленої законом.

При виконанні покладених на поліцію завдань, для забезпечення публічної безпеки і правопорядку, охорони життя та здоров'я громадян, для збереження та фіксації слідів правопорушення, працівник поліції має право вимагати від особи або групи осіб залишити визначене поліцейським місце події. При чому, поліцейський особисто встановлює часовий термін на який особа повинна залишити визначене місце.

У виняткових випадках, якщо того вимагають обставини (збереження слідів кримінального правопорушення тощо), поліцейський має право тимчасово обмежити чи навпаки повністю заборонити доступ громадян до визначеної поліцейським території або відповідних об'єктів. Підставами для цього визначено необхідність забезпе-

чення публічної безпеки і порядку, охорони життя і здоров'я людей, збереження та фіксації слідів правопорушення.

Крім того, працівники поліції мають право обмежувати чи забороняти рух транспортних засобів і пішоходів. Обмеження застосовуються щодо окремих ділянок вулиць в населених пунктах чи автомобільних доріг. Підставами для обмеження руху транспортних засобів і пішоходів є затримання осіб, що вчинили правопорушення, аварії та інші надзвичайні ситуації, якщо застосування даних обмежень руху необхідно для забезпечення поліцією публічної безпеки і порядку, охорони життя і здоров'я людей.

Аварія – небезпечна подія техногенного характеру, що спричинила ураження, травмування населення або створює на окремій території чи території суб'єкта господарювання загрозу життю або здоров'ю населення та призводить до руйнування будівель, споруд, обладнання і транспортних засобів, порушення виробничого або транспортного процесу чи спричиняє наднормативні, аварійні викиди забруднюючих речовин та інший шкідливий вплив на навколишнє природне середовище;

Надзвичайна ситуація – обстановка на окремій території чи суб'єкті господарювання на ній або водному об'єкті, яка характеризується порушенням нормальних умов життєдіяльності населення, спричинена катастрофою, аварією, пожежею, стихійним лихом, епідемією, епізоотією, епіфітотією, застосуванням засобів ураження або іншою небезпечною подією, що призвела (може призвести) до виникнення загрози життю або здоров'ю населення, великої кількості загиблих і постраждалих, завдання значних матеріальних збитків, а також до неможливості проживання населення на такій території чи об'єкті, провадження на ній господарської діяльності.

Разом з тим, під час спроби будь-якої особи зафіксувати фото (відео) персональні данні зі службового документу (протокол, паспорт правопорушника, посвідчення водія) працівник поліції має право:

1) попередити особу про кримінальну відповідальність за ст. 182 КК України «Порушення недоторканості приватного життя»;

2) у випадку коли особа продовжує фото, відео фіксацію документа – наполегливо, неодноразово (3 більше разів) повторити свої вимоги;

3) якщо особа не реагує – повідомити йому про можливе затримання і доставлення за підозрою про вчинення злочину (ст. 182 КК «Порушення недоторканості приватного життя»).

4) у зв'язку з тим, що злочин, передбачений ст. 182 КК України є справою приватного обвинувачення, згідно зі ст. 477 КПК України, поліцейському слід повідомити особу (правопорушник, свідок), чії данні намагаються незаконно зібрати, про необхідність написання офіційної заяви про кримінальне правопорушення.

5) відібрати заяву про кримінальне правопорушення, передбачене ст. 182 КК України і повідомити в у відділення поліції.

6) у випадку подальшого перешкоджання особою діяльності поліцейського, повідомити його про можливе затримання згідно ст. 208 КПК.

Спроба будь-якої особи, під час розслідування кримінального правопорушення та проведення слідчо-оперативних заходів, огляду місця вчиненого кримінального правопорушення, зафіксувати фото (відео) персональні данні зі службового документу (протокол, паспорт правопорушника, посвідчення водія), обставини кримінального правопорушення тощо можна кваліфікувати як перешкоджання нормальній діяльності правоохоронних органів в частині забезпечення таємниці слідства та конфіденційності іншої інформації, пов'язаної з виявленням та розкриттям злочинів і розслідуванням кримінальних проваджень, за що передбачена кримінальна відповідальність за ст. 387 КК України («Розголошення даних оперативно-розшукової діяльності, досудового розслідування»). Попередження про обов'язок не розголошувати дані досудового слідства чи оперативно – розшукової діяльності має бути належним чином процесуальне оформлене, тобто працівник поліції може письмово попередити особу про можливі наслідки своєї діяльності.

Якщо особа будь-яким чином заважає поліцейському виконувати службові обов'язки (знімає на відео таким чином, що обмежує рух поліцейського, унеможливає складання необхідних документів, ображає словесно або вчиняє непристойні рухи тілом чи кінцівками тіла, кладе руки на плечі, на інші частини тіла поліцейського, спрямовує в обличчя засоби відео фіксації).

Такі дії кваліфікуються як посягання на авторитет органів державної влади (Національна поліція), а тому реагування на них поліцейським є обов'язковим. Працівник поліції має право:

1) наполегливо, неодноразово (3 більше разів) повторити свої вимоги особі про припинення вчинення таких дій;

2) якщо особа не реагує – повідомити йому про можливе затримання і доставлення за підозрою про вчинення адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 185 КУпАП.

3) у випадку продовження вчинення правопорушення додатково вимагати його припинення, ще раз повідомити про можливість застосування сили, з метою затримання, і у випадку не реагування на ці вимоги поліцейського – затримати і доставити, з повідомленням керівництву. При затриманні може застосувати спеціальні засоби (кайданки) чи фізичну силу.

4) у випадку будь-якого фізичного контакту особу з поліцейським (поштовх, обхват руками за певні частини тіла, намагання закрити засоби відео фіксації напарника поліцейського) повідомити особу про можливу кримінальну відповідальність за ст. 342 КК України або 345 КК України).

Якщо особа перебуває на проїжджій частині, заважає руху автотранспорту чи пішоходів, працівник поліції має право:

1) наполегливо, неодноразово (3 більше разів) повторити свої вимоги особі про припинення вчинення таких дій ;

2) якщо особа не реагує – повідомити йому про можливе затримання і доставлення за підозрою про вчинення адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 185 КУпАП.

3) у випадку продовження вчинення правопорушення додатково вимагати його припинення, ще раз повідомити про можливість застосування сили, з метою затримання, і у випадку не реагування на ці вимоги поліцейського – затримати і доставити, з повідомленням керівництва. При затриманні може застосувати спеціальні засоби (кайданки) чи фізичну силу.

4) у випадку будь-якого фізичного контакту особу з поліцейським (поштовх, обхват руками за певні частини тіла, намагання закрити засоби відео фіксації напарника поліцейського) повідомити особу про можливу кримінальну відповідальність за ст. 342 КК України або 345 КК України).

Стаття 37

Обмеження пересування особи чи транспортного засобу або фактичного володіння річчю

1. Поліція уповноважена затримувати особу на підставах, у порядку та на строки, визначені Конституцією України, Кримінальним процесуальним кодексом України та Кодексом України про адміністративні правопорушення, а також іншими законами України.

2. Відлік часу утримання затриманої фізичної особи в спеціально відведених для цього приміщеннях рахується з моменту її фактичного затримання.

3. У випадках, визначених частиною другою цієї статті, поліцейські повинні негайно викликати медичних працівників до місця фактичного знаходження таких осіб, а також, за можливості, поінформувати членів сім'ї.

4. Поліцейський може тимчасово обмежити фактичне володіння річчю або пересування транспортного засобу для запобігання небезпеці, якщо є достатні підстави вважати, що річ або транспортний засіб можуть бути використані особою з метою посягання на своє життя і здоров'я або на життя чи здоров'я іншої людини, або пошкодження чужої речі. На вимогу особи поліцейський зобов'язаний повідомити про причини застосування ним відповідних заходів.

Обмеження фактичного володіння річчю здійснюється на підставах та в порядку, визначених Кримінальним процесуальним кодексом України та Кодексом України про адміністративні правопорушення.

5. Обмеження фактичного володіння річчю здійснюється шляхом вилучення речі в її фактичного володільця, обмеження її перенесення або перевезення.

Поліцейський зобов'язаний у письмовій формі повідомити свого керівника про тимчасове обмеження фактичного володіння річчю особи, а також зобов'язаний скласти протокол про здій-

снення тимчасового обмеження фактичного володіння річчю та вручити протокол цій особі.

6. Тимчасове обмеження пересування особи та перенесення або перевезення речі негайно припиняється, якщо немає необхідності здійснювати такий захід.

Коментована стаття Закону відповідає основним міжнародним нормативно-правовим актам стосовно основних принципів дотримання прав і свобод людини, а саме: Загальній декларації прав людини ООН; Декларація, Міжнародний документ від 10.12.1948, Рекомендаціям (2001) Комітету Міністрів державам-учасницям Ради Європи «Про Європейський кодекс поліцейської етики», ухвалена Комітетом міністрів 19 вересня 2001 на 765-му засіданні заступників міністрів, Кодекс поведінки службовців органів правопорядку (затвердженого резолюцією Генеральної Асамблеї ООН № 34/169 від 17 грудня 1979 року).

Так, відповідно до ст. 9 Загальної декларації прав людини від 10.12.1948 року ніхто не може бути підданий свавільному арешту, затриманню чи вигнанню. Ст. 17 цього ж міжнародного документу визначає, що кожна людина має право володіти майном як одноособово, так і спільно з іншими. Ніхто не може бути безпідставно позбавлений свого майна.

В ст. 5 Європейській конвенції про захист прав людини і основоположних свобод зазначено право на свободу та особисту недоторканність. Кожен має право на свободу та особисту недоторканність. Нікого не може бути позбавлено свободи, крім таких випадків і відповідно до процедури, встановленої законом: а) законне ув'язнення особи після засудження її компетентним судом; б) законний арешт або затримання особи за невиконання законного припису суду або для забезпечення виконання будь-якого обов'язку, встановленого законом; с) законний арешт або затримання особи, здійснене з метою допровадження її до компетентного судового органу за наявності обґрунтованої підозри у вчиненні нею правопорушення або якщо обґрунтовано вважається необхідним запобігти вчиненню нею правопорушення чи її втечі після його вчинення; d) затримання неповнолітнього на підставі законного рішення з метою застосування наглядових заходів виховного характеру або законне затримання не-

повнолітнього з метою допровадження його до компетентного органу; е) законне затримання осіб для запобігання поширенню інфекційних захворювань, законне затримання психічнохворих, алкоголіків або наркоманів чи бродяг; ф) законний арешт або затримання особи з метою запобігання її недозволеному в'їзду в країну чи особи, щодо якої провадиться процедура депортації або екстрадиції.

Кожен, кого заарештовано, має бути негайно поінформований зрозумілою для нього мовою про підстави його арешту і про будь-яке обвинувачення, висунуте проти нього. Кожен, кого заарештовано або затримано має негайно постати перед суддею чи іншою посадовою особою, якій закон надає право здійснювати судову владу, і йому має бути забезпечено розгляд справи судом упродовж розумного строку або звільнення під час провадження. Таке звільнення може бути обумовлене гарантіями з'явитися на судові засідання. Кожен, кого позбавлено свободи внаслідок арешту або тримання під вартою, має право ініціювати провадження, в ході якого суд без зволікання встановлює законність затримання і приймає рішення про звільнення, якщо затримання є незаконним. Кожен, хто є потерпілим від арешту або затримання, здійсненого всупереч положенням цієї статті, має забезпечене правовою санкцією право на відшкодування.

Більше того, щоб уникнути звинувачень у необґрунтованості затримання, необхідно, за ст. 5 Європейській конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, проводити його добросовісно та на підставах, наведених відповідним органом. Місце й умови тримання під вартою мають бути належними, а його тривалість не повинна бути більшою, ніж об'єктивно необхідно для досягнення поставленої мети. Мають бути належно задокументовані дата, час і місце затримання, ім'я затриманого, підстави затримання та ім'я особи, що здійснила затримання. Відповідно до ч. 2 ст. 5 Європейській конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, затриманий має бути негайно поінформований зрозумілою для нього мовою про правові та фактичні підстави його затримання з тим, щоб він, за бажання, міг оскаржити законність затримання в суді, як передбачено ч. 4 ст. 5 зазначеної Конвенції.

Оскільки обмеження пересування особи чи транспортного засобу порушує основоположне право людини на свободу пересування, дії поліцейського повинні бути чітко регламентовані та ґрунтуватись на

принципах міжнародного права. Європейський кодекс поліцейської етики в розділі V визначає керівні принципи діяльності / втручання в окремі ситуації, в тому числі і щодо арешту / обмеження свободи поліцією:

– обмеження свободи осіб має бути настільки обмеженою, наскільки це можливо, і проводитися з урахуванням гідності, уразливості і особистих потреб кожного затриманого. Повинен вестися систематичний облік затримання щодо кожного затриманого.

– поліція повинна, наскільки це можливо згідно з національним правом, негайно інформувати осіб, чия свобода була обмежена, про причини обмеження їх свободи і про будь-яке обвинувачення проти них, а також негайно інформувати таких осіб про процедуру, що стосується їх справи.

– поліція повинна забезпечувати безпеку, здоров'я, гігієну та належне харчування людей протягом періоду тримання їх під вартою. Поліцейські камери повинні мати розумний розмір, достатнє освітлення і вентиляцію, і бути обладнані відповідними засобами для відпочинку.

– особи, чия свобода була обмежена поліцією, повинні мати право на повідомлення про обмеження їх свободи третім особам на їх вибір, на доступ до правової допомоги та на медичне обстеження у лікаря за їх вибором, коли це можливо.

– поліція повинна, по можливості, відокремлювати осіб, чия свобода обмежена за підозрою у вчиненні кримінального правопорушення, від осіб, чия свобода була обмежена з інших причин. Зазвичай має проводитися розділення чоловіків та жінок, а також дорослих та неповнолітніх.

Кодекс поведінки службовців органів правопорядку (затверджений резолюцією Генеральної Асамблеї ООН № 34/169 від 17 грудня 1979 року) встановлює виконання обов'язків поліцією щодо затриманих осіб чи взятих під варту:

– службовці органів правопорядку, в їх відносинах із затриманими особами або взятими під варту, не повинні застосовувати силу, крім випадків, коли це суворо необхідно для підтримки безпеки і порядку в установі, або коли їх особиста безпека є під загрозою;

– службовці органів правопорядку, в їх відносинах із затриманими особами або взятими під варту, не повинні застосовувати вогне-

пальну зброю за винятком випадків самозахисту або захисту інших осіб від безпосередньої загрози смерті або серйозного поранення, або коли це суворо необхідно для запобігання втечі затриманої особи або взятої під варту і становить небезпеку, про яку йдеться в принципі 9.

– вищевикладені принципи мають застосовуватися без шкоди для прав, обов'язків і відповідальності службовців в'язниць, викладених у Мінімальних стандартних правилах поводження з ув'язненими, особливо в правилах 33, 34 і 54.

Також, відповідно до статті 6 вказаного міжнародного правового документу посадові особи з підтримання правопорядку забезпечують повну охорону здоров'я затриманих ними осіб і, зокрема, приймають негайних заходів щодо забезпечення надання медичної допомоги у разі необхідності.

Стаття 37 Закону України «Про Національну поліцію» включила в себе загальні засади здійснення затримання особи за вчинення адміністративного правопорушення чи злочину, вилучення речей та документів в адміністративному порядку чи в порядку передбаченому статтею 237 КПК України, а також тимчасове затримання транспортного засобу.

Частина перша коментованої статті є бланкетною, оскільки щодо визначення підстав, порядку та строків затримання особи відсилає до Основного закону України, а також Кримінального процесуального кодексу та Кодексу України про адміністративні правопорушення. Основні засади на яких повинно ґрунтуватись матеріальні та процесуальні норми обмеження пересування особи або фактичного володіння річчю закріплені в статтях 29, 80, 126 та інших Конституції України, що визначають основоположні права людини.

Затримання особи може бути в адміністративному порядку та в порядку передбаченому нормами Кримінального процесуального кодексу. Адміністративне затримання особи регламентується статтями 260–263 КУпАП. Підставами адміністративного затримання є припинення адміністративного правопорушення, коли вичерпано інші заходи впливу, встановлення особи, складення протоколу про адміністративне правопорушення у разі неможливості складення його на місці вчинення правопорушення, якщо складення протоколу про адміністративне правопорушення є обов'язковим, забезпечення своєчасного і правильного розгляду справ та виконання постанов по справах про адміністративні правопорушення.

Види правопорушень, за які органи внутрішніх справ уповноважені здійснювати адміністративне затримання визначені в частині 1 статті 262 КУпАП. Строки адміністративного правопорушення визначені в статті 263 КУпАП. Загальний строк адміністративного затримання складає 3 години, а за правопорушення пов'язані з незаконним обігом наркотичних засобів та психотропних речовин (для встановлення особи правопорушника, проведення медичного огляду, з'ясування обставин придбання вилучених наркотичних засобів і психотропних речовин та проведення їх дослідження) до трьох діб, з обов'язковим повідомленням про це прокурора протягом 24-х годин.

Про адміністративне затримання складається протокол, зміст якого визначений в статті 261 КУпАП. Додатком №4 до Інструкції з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення в органах поліції, затвердженої наказом МВС України № 1376 від 06.11.2015 встановлено форму протоколу про адміністративне затримання та його технічний опис (додаток 5).

Про місце перебування особи, затриманої за вчинення адміністративного правопорушення, негайно повідомляються її родичі, а на її прохання також власник відповідного підприємства, установи, організації або уповноважений ним орган.

Статтею 207 КПК України передбачено, що кожен має право затримати особу без ухвали слідчого судді, крім осіб, зазначених у ст. 482 КПК України у таких випадках: 1) при вчиненні або замаху на вчинення кримінального правопорушення; 2) безпосередньо після вчинення кримінального правопорушення чи під час безперервного переслідування особи, яка підозрюється у його вчиненні.

Підстави та порядок здійснення затримання уповноваженою службовою особою за вчинення кримінального правопорушення визначені в статті 208 КПК України, відповідно до якої без ухвали слідчого судді, суду можливе затримання особи, підозрюваної у вчиненні злочину, за який передбачене покарання у виді позбавлення волі лише у випадках:

1) якщо цю особу застали під час вчинення злочину або замаху на його вчинення; 2) якщо безпосередньо після вчинення злочину очевидець, в тому числі потерпілий, або сукупність очевидних ознак на тілі, одязі чи місці події вказують на те, що саме ця особа щойно вчинила злочин; 3) якщо є обґрунтовані підстави вважати, що можли-

ва втеча з метою ухилення від кримінальної відповідальності особи, підозрюваної у вчиненні тяжкого або особливо тяжкого корупційного злочину, віднесеного законом до підслідності Національного антикорупційного бюро України.

Уповноважена службова особа має право без ухвали слідчого судді, суду затримати особу, підозрювану у вчиненні злочину, за який передбачене основне покарання у виді штрафу в розмірі понад три тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, виключно у випадку, якщо підозрюваний не виконав обов'язки, покладені на нього при обранні запобіжного заходу, або не виконав у встановленому порядку вимог щодо внесення коштів як застави та надання документа, що це підтверджує.

Уповноважена службова особа, що здійснила затримання особи, повинна негайно повідомити затриманому зрозумілою для нього мовою підстави затримання та у вчиненні якого злочину він підозрюється, а також роз'яснити право мати захисника, отримувати медичну допомогу, давати пояснення, показання або не говорити нічого з приводу підозри проти нього, негайно повідомити інших осіб про його затримання і місце перебування відповідно до положень статті 213 КПК України, вимагати перевірку обґрунтованості затримання та інші процесуальні права, передбачені КПК України.

Згідно зі ст.213 КПК України уповноважена службова особа, що здійснила затримання, зобов'язана надати затриманій особі можливість негайно повідомити про своє затримання та місце перебування близьких родичів, членів сім'ї чи інших осіб за вибором цієї особи. Якщо уповноважена службова особа, що здійснила затримання, має підстави для обґрунтованої підозри, що при повідомленні про затримання ця особа може зашкодити досудовому розслідуванню, вона може здійснити таке повідомлення самостійно, проте без порушення вимоги щодо його негайності. У разі затримання неповнолітньої особи уповноважена службова особа, що здійснила затримання, зобов'язана негайно повідомити про це його батьків або усиновителів, опікунів, піклувальників, орган опіки та піклування.

Про затримання особи, підозрюваної у вчиненні злочину, складається протокол, в якому, зазначаються відомості про: місце, дата та назва процесуального заходу; особу, яка проводить затримання (прізвище, ім'я та по-батькові), інформацію про всіх осіб, які присутні під час проведен-

ня затримання ((прізвище, імена по батькові, дата народження та місце проживання); місце, дата і точний час (година і хвилини) затримання відповідно до положень статті 209 КПК України; підстави затримання; результати особистого обшуку; клопотання, заяви чи скарги затриманого, якщо такі надходили; повний перелік процесуальних прав та обов'язків затриманого. Протокол про затримання підписується особою, яка його склала, і затриманим. Копія протоколу негайно під розпис вручається затриманому, а також надсилається прокурору.

Відповідно до положень п. 3, 5 ч. 1 ст. 14 ЗУ «Про безоплатну правову допомогу» особи які затримані в адміністративному порядку чи на підставі кримінально-процесуального кодексу України є суб'єктами права на безоплатну вторинну правову допомогу, що передбачає надання їм адвоката за рахунок коштів Державного бюджету України.

Частина друга коментованої статті визначає, що відлік часу утримання затриманої фізичної особи в спеціально відведених для цього приміщеннях рахується з моменту її фактичного затримання, тобто з моменту фактичного обмеження права особи на свободу пересування. Дана норма конкретизує статтю 263 КУпАП, яка визначає строки адміністративного затримання, але не визначає з якого моменту рахується час адміністративного затримання.

Момент затримання за вчинення кримінального правопорушення визначений в статті 209 КПК України – особа є затриманою з моменту, коли вона силою або через підкорення наказу змушена залишатися поряд із уповноваженою службовою особою чи в приміщенні, визначеному уповноваженою службовою особою.

Особливості затримання окремої категорії осіб визначаються главою 37 КПК України, а саме:

- затримання судді до ухвалення обвинувального вироку судом не може бути здійснено без згоди Верховної Ради України;
- затримання народного депутата України чи огляд його особистих речей і багажу, транспорту, жилого чи службового приміщення допускаються лише у разі, якщо Верховною Радою України надано згоду на притягнення його до кримінальної відповідальності, якщо іншими способами одержати інформацію неможливо.

Затримання співробітника кадрового складу розвідувального органу України при виконанні ним своїх службових обов'язків

і пов'язані з цим особистий обшук та огляд його речей застосовуються тільки в присутності офіційних представників цього органу.

Частина 3 коментованої статті зобов'язує поліцейського забезпечити надання затриманій особі медичної допомоги шляхом негайного виклику медичних працівників до місця фактичного знаходження таких осіб, а також, за можливості, поінформувати членів сім'ї затриманого.

Медичний працівник необхідний для надання медичної допомоги затриманій особі вразі необхідності, коли, наприклад, затриманій особі завдано фізичної школи внаслідок застосування заходів фізичної сили, спеціальних засобів чи вогнепальної зброї або необхідності проведення освідчування особи та фіксації слідів тілесних ушкоджень.

П. 12 Інструкції з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення в органах поліції, затвердженої наказом МВС України № 1376 від 06.11.2015 визначено, що у разі якщо затриманий потребує медичної допомоги, посадова особа органу поліції викликає швидку медичну допомогу. У протоколи про адміністративне правопорушення зазначаються час надання медичної допомоги, номер бригади швидкої медичної допомоги, прізвище та ініціали лікаря, до якого закладу охорони здоров'я направлено затриманого.

Закон визначає, що інформація про затримання особи по можливості передається членам сім'ї. Слід зазначити, що частина друга статті 261 КУпАП та частини 3 статті 12 КПК визначає, що така інформація передається негайно. Виходячи з цього, поліцейський при затриманні особи повинен вжити всіх відповідних заходів для негайного передання інформації про затримання особи членам його сім'ї, про що робиться відмітка в протоколі про затримання особи.

Частина четверта та п'ята коментованої статті визначають право поліцейського за необхідності тимчасово обмежити фактичне володіння річчю або пересування транспортного засобу для запобігання небезпеці, якщо є достатні підстави вважати, що річ або транспортний засіб можуть бути використані особою з метою посягання на своє життя і здоров'я або на життя чи здоров'я іншої людини, або пошкодження чужої речі.

У контексті тимчасового обмеження володіння річчю мова йде про заходи забезпечення провадження в справах про адміністративні

правопорушення: вилучення речей та документів, тимчасове вилучення посвідчення водія, ліцензійної катки на транспортний засіб, тимчасове затримання транспортного засобу, відсторонення від керування транспортними засобами у порядку передбаченому статтями 265, 265–1, 265–3, 265–2 та 266 КУпАП відповідно, а крім зазначеного про процедуру також вилучення речей і документів в порядку передбаченому статтею 237 КПК України.

Обмеження фактичного володіння річчю здійснюється шляхом вилучення речі в її фактичного володільця. При цьому, про вилучення речей і документів складається окремий протокол або робиться відповідний запис у протоколі про адміністративне правопорушення, протоколі про адміністративне затримання, вразі якщо вилучення відбувається в межах притягнення особи до адміністративної відповідальності. В кримінально-процесуальному порядку про вилучені речі та документи вказується в протоколі огляду. Копія вказаних документів вручається особі, в якій вилучаються речі чи документи.

Вилучені речі і документи зберігаються до розгляду справи про адміністративне правопорушення у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України за погодженням із Державною судовою адміністрацією України, а після розгляду справи, залежно від результатів її розгляду, їх у встановленому порядку конфіскують, або повертають володільцеві, або знищують, а при оплатному вилученні речей – реалізують.

Вилучені орден, медаль, нагрудний знак до почесного звання СРСР, почесного звання Української РСР, Почесної Грамоти і Грамоти Президії Верховної Ради Української РСР, почесного звання України, відзнаки Президента України, нагородна зброя, після розгляду справи підлягають поверненню їх законному володільцеві, а якщо він невідомий, надсилаються відповідно до Адміністрації Президента України. Вилучені самогон та інші міцні спиртні напої домашнього вироблення, апарати для їх вироблення після розгляду справи підлягають знищенню поліцейськими.

Про тимчасове обмеження фактичного володіння річчю особи поліцейський рапортом доводить до відома свого керівника.

Тимчасове обмеження пересування особи та перенесення або перевезення речі повинні бути доцільними, тобто відповідати своїй меті. Вказані заходи негайно припиняються, якщо вони досягли сво-

єї мети або очевидно, що вони не можуть досягнути своєї мети або немає необхідності в їх подальшому застосуванні.

Стаття 38

Проникнення до житла чи іншого володіння особи

1. Поліція може проникнути до житла чи іншого володіння особи без вмотивованого рішення суду лише в невідкладних випадках, пов'язаних із:

1) рятуванням життя людей та цінного майна під час надзвичайних ситуацій;

2) безпосереднім переслідуванням осіб, підозрюваних у вчиненні злочину;

3) припиненням злочину, що загрожує життю осіб, які знаходяться в житлі або іншому володінні.

2. Проникнення поліцейського до житла чи іншого володіння особи не може обмежувати її права користуватися власним майном.

3. Про застосування вказаного поліцейського заходу обов'язково складається протокол.

Коментована стаття Закону відповідає основним міжнародним нормативно-правовим актам стосовно основних принципів дотримання прав і свобод людини. Так, відповідно до статті 12 Загальної декларації прав людини від 10.12.1948 ніхто не може зазнавати безпідставного втручання у його особисте і сімейне життя, безпідставного посягання на недоторканність його житла, тайну його кореспонденції або на його честь і репутацію. Кожна людина має право на захист закону від такого втручання або таких посягань.

Стаття 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод Рада Європи від 04.11.1950 визначає, що кожен має право на повагу до свого приватного і сімейного життя, до свого житла і кореспонденції. Органи державної влади не можуть втручатись у здійснення цього права, за винятком випадків, коли втручання здійсню-

ється згідно із законом і є необхідним у демократичному суспільстві в інтересах національної та громадської безпеки чи економічного добробуту країни, для запобігання заворушенням чи злочинам, для захисту здоров'я чи моралі або для захисту прав і свобод інших осіб.

Під житлом особи розуміється будь-яке приміщення, яке знаходиться у постійному чи тимчасовому володінні особи, незалежно від його призначення і правового статусу, та пристосоване для постійного або тимчасового проживання в ньому фізичних осіб, а також всі складові частини такого приміщення. Не є житлом приміщення, спеціально призначені для утримання осіб, права яких обмежені за законом. Під іншим володінням особи розуміються транспортний засіб, земельна ділянка, гараж, інші будівлі чи приміщення побутового, службового, господарського, виробничого та іншого призначення тощо, які знаходяться у володінні особи (ч.2 ст.233 КПК України).

Відповідно до статті 30 Конституції України кожному гарантується недоторканість житла чи іншого володіння особи. Не допускається проникнення до житла чи до іншого володіння особи, проведення в них огляду чи обшуку інакше як за вмотивованим рішенням суду. У невідкладних випадках, пов'язаних із врятуванням життя людей та майна чи з безпосереднім переслідуванням осіб, які підозрюються у вчиненні злочину, можливий інший, встановлений законом, порядок проникнення до житла чи до іншого володіння особи, проведення в них огляду та обшуку. Ось цей інший порядок і визначений коментованою статтею Закону, а також статтею 233 КПК України, яка окрім передбачених в коментованій статті підстав визначає ще одну – добровільну згоду власника.

Після проникнення до житла чи іншого володіння особи без вмотивованого рішення суду слідчий за погодженням із прокурором зобов'язаний невідкладно після здійснення таких дій звернутися з клопотанням про проведення обшуку до слідчого судді. Слідчий суддя розглядає таке клопотання згідно з вимогами статті 234 КПК України, перевіряючи, крім іншого, чи дійсно були наявні підстави для проникнення до житла чи іншого володіння особи без ухвали слідчого судді. Якщо прокурор відмовиться погодити клопотання слідчого про обшук або слідчий суддя відмовить у задоволенні клопотання про обшук, встановлені внаслідок такого обшуку докази

є недопустимими, а отримана інформація підлягає знищенню в порядку, передбаченому статтею 255 КПК України.

До надзвичайної ситуації, що може загрожувати життю людей та цінному майну можна віднести пожежу, затоплення, пошкодження житла чи іншого володіння особи внаслідок природних стихій тощо.

Безпосереднє переслідування осіб, підозрюваних у вчиненні злочину означає, що поліцейський виявив факт вчинення злочину особою чи встановив особу, яка знаходиться в розшуку за вчинення злочину та розпочав переслідувати дану особу.

Поліцейський також може проникнути до житла чи іншого володіння особи без вмотивованого рішення суду для припинення злочину, що загрожує життю осіб, які знаходяться в житлі або іншому володінні. При цьому, повинна бути очевидна інформація про вчинення такого злочину, що загрожує життю осіб, які знаходяться в житлі або іншому володінні.

При проникненні до житла чи іншого володіння особи поліцейський не може будь-яким чином обмежувати її право користування власним майном.

Про випадок проникнення до житла чи іншого володіння без вмотивованого рішення суду в обов'язковому порядку складається відповідний протокол.

Буквальне тлумачення такої норми закону дає достатні повноваження будь-якому поліцейському або припинити злочин, або затримати злочинця. Разом з тим, положення КПК України свідчать про абсолютне протилежне. Ч. 3 ст. 233 Проникнення до житла чи іншого володіння особи:

Слідчий, прокурор має право до постановлення ухвали слідчого судді увійти до житла чи іншого володіння особи лише у невідкладних випадках, пов'язаних із врятуванням життя людей та майна чи з безпосереднім переслідуванням осіб, які підозрюються у вчиненні злочину. У такому випадку прокурор, слідчий за погодженням із прокурором зобов'язаний невідкладно після здійснення таких дій звернутися з клопотанням про проведення обшуку до слідчого судді.

Ось у цьому і полягає колізія: два закони по різному регулюють відносини у сфері дозволеного порушення недоторканності житла. На практиці наділені правом поліцейські, які щоденно затримують злочинців, фактично позбавлені законної можливості затримати лю-

дину, яка сховалася від переслідування у певному приміщенні, або можливості припинити певний злочин (крики по допомогу з-за закритих дверей квартири чи будинку). На сьогоднішній день у жодному нормативно-правовому акті не визначені процедурні питання, пов'язані зі складанням протоколу про проникнення до житла (якою посадовою особою повинен складатися протокол, його зміст, порядок обліку та термінів зберігання органами поліції тощо). За аналогією закону, повинні застосовуватися положення КПК щодо протоколів, проте суб'єктний склад його обмежений лише слідчим Національної поліції, а не будь-яким поліцейським.

Поліцейський, який не є слідчим, переслідуючи злочинця, наче б то має право проникнути до його житла, у випадку переховування там останнього. Таке право гарантоване одним законом, проте заборонене іншим. Конституційний принцип презумпції невинуватості гласить, що всі сумніви у кримінальному провадженні трактуються на користь особи, яка підозрюється у вчиненні злочину. У зв'язку цим розглядуване затримання злочинця у перспективі може бути визнаним незаконним із відомими всім наслідками (хоча у ст. 162 КК України йдеться про незаконне проникнення до житла).

Поліція (крім слідчих, які безпосередньо переслідували злочинця), на даний час не має права проникати до житла чи іншого володіння особи без вмотивованого рішення суду. По-перше, переслідуючи, головне наздогнати та затримати. По-друге, у випадку переховування злочинця у певному приміщенні, слід забезпечити його охорону, викликати слідчо-оперативну групу, керівник якої має прибути на місце події із відповідним рішенням суду.

Єдине можливе проникнення до житла у цьому випадку для будь-якого поліцейського – це на підставі п. 3 ч. 1 ст. 38 закону України «Про національну поліцію»: припинення злочину, що загрожує життю осіб, які знаходяться в житлі або іншому володінні. Тут в тому числі слід керуватися правилами крайнього необхідності як обставини, що виключає злочинність діяння (ст. 39 КК України), оскільки шкода, яка може бути заподіяна власнику житла, буде явно меншою – врятоване життя або здоров'я особи, яка кликала про допомогу. Після такого проникнення працівник поліції повинен викликати слідчо-оперативну групу. Тільки слідчий, приїхавши на місце події, крім протоколу його огляду, має скласти протокол про проникнення до житла з дотриманням вимог КПК України.

Стаття 39

Перевірка дотримання вимог дозвільної системи органів внутрішніх справ

1. Поліція в порядку, визначеному Міністерством внутрішніх справ України, може оглядати за участю адміністрації (керівництва) юридичних осіб, фізичних осіб (у тому числі фізичних осіб – підприємців) чи їх уповноважених представників приміщення, де знаходяться зброя, спеціальні засоби, боєприпаси, вибухові речовини та матеріали, інші предмети, матеріали і речовини, щодо зберігання і використання яких визначено спеціальні правила або порядок та на які поширюється дозвільна система органів внутрішніх справ, а також безпосередньо оглядати місця їх зберігання з метою перевірки дотримання правил поведження з ними та правил їх використання.

2. Поліція може оглядати зброю, спеціальні засоби, боєприпаси, що знаходяться у фізичних та юридичних осіб, інші предмети, матеріали і речовини, щодо зберігання та використання яких визначено спеціальні правила чи порядок та на які поширюється дозвільна система органів внутрішніх справ, з метою перевірки дотримання правил поведження з ними та правил їх використання.

3. Поліція відповідно до порядку, визначеного Міністерством внутрішніх справ України, вилучає зброю, спеціальні засоби, боєприпаси, вибухові речовини та матеріали, інші предмети, матеріали і речовини, щодо зберігання і використання яких визначено спеціальні правила чи порядок та на які поширюється дозвільна система органів внутрішніх справ, а також опечатує і закриває об'єкти, де вони зберігаються чи використовуються (у тому числі стрілецькі тири, стрільбища невійськового призначення, мисливські стенди, підприємства і майстерні з виготовлення та ремонту зброї, спеціальних засобів, боєприпасів, магазини, у яких здійснюється їх продаж, піротехнічні майстерні, пункти вивчення матеріальної частини зброї, спеціальних засобів, правил поведження з ними та їх застосування) у випадку виявлення порушення правил поведження з ними та правил їх ви-

користання, що загрожують громадській безпеці, до усунення таких порушень.

4. Поліція інформує відповідний орган Міністерства внутрішніх справ України в одноденний строк про кожен факт виявленого порушення правил зберігання і використання зброї, спеціальних засобів, боєприпасів, вибухових речовин та матеріалів, інших предметів, матеріалів і речовин, щодо зберігання і використання яких визначено спеціальні правила чи порядок та на які поширюється дозвільна система органів внутрішніх справ.

Коментована стаття передбачає повноваження поліції щодо перевірки дотримання вимог дозвільної системи.

Дозвільна система – це особливий порядок виготовлення, придбання, зберігання, перевезення, обліку і використання спеціально визначених предметів, матеріалів і речовин, а також відкриття та функціонування окремих підприємств, майстерень і лабораторій з метою охорони інтересів держави та безпеки громадян

Призначення дозвільної системи: попередження порушень правил придбання, зберігання, обліку, перевезення, використання та знищення предметів і речовин, на які встановлений особливий режим користування; попередження використання підконтрольних об'єктів і предметів не за призначенням і зі злочинних цілях; викрадення, втрат і загублення предметів і речовин, на які встановлена дозвільна система; застосування до порушників порядку і правил дозвільної системи передбачених законом заходів адміністративно-правового впливу; здійснення взаємодії з іншими відомствами у сфері наведення належного порядку на об'єктах дозвільної системи.

До предметів, матеріалів і речовин, підприємств, майстерень і лабораторій, на які поширюється дозвільна система, належать: вогнепальна зброя (нарізна воєнних зразків, несучасна стрілецька, спортивна, навчальна, охолощена, мисливська нарізна і гладкоствольна), бойові припаси до неї, холодна зброя, (арбалети, мисливські ножі тощо), пневматична зброя калібру понад 4,5 міліметра і швидкістю польоту кулі понад 100 метрів за секунду, пристрої вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами несмертельної дії, та зазначені патрони, вибухові мате-

ріали і речовини, сильнодіючі отруйні речовини I–II класу безпечності, збудники інфекційних захворювань I–II групи патогенності і токсини, сховища, склади і бази, де вони зберігаються, стрілецькі тири і стрільбища, мисливсько-спортивні стенди, а також підприємства і майстерні по виготовленню і ремонту вогнепальної та холодної зброї, піротехнічні майстерні, пункти вивчення матеріальної частини зброї, спеціальних засобів, правил поводження з ними та їх застосування, магазини, в яких здійснюється продаж зброї та бойових припасів до неї, організації, що займаються збутом сильнодіючих отруйних речовин, і лабораторії, що проводять аналізи цих засобів і речовин, працюють із збудниками інфекційних захворювань I–II групи патогенності і токсинами).

Працівники поліції мають право оглядати приміщення, де знаходяться зброя, спеціальні засоби, боєприпаси, вибухові речовини та матеріали, інші предмети, матеріали і речовини, щодо зберігання і використання яких визначено спеціальні правила або порядок та на які поширюється дозвільна система органів внутрішніх справ, а також безпосередньо оглядати місця їх зберігання з метою перевірки дотримання правил поводження з ними та правил їх використання.

До проведення зазначеного огляду залучається адміністрація (керівництво) юридичних осіб, фізичних осіб (у тому числі фізичних осіб – підприємців) чи їх уповноважених представники.

Порядок проведення такого огляду визначається окремим наказом МВС України.

З метою перевірки дотримання правил поводження з предметами дозвільної системи, що знаходяться у фізичних та юридичних осіб та відносно яких законодавством визначені спеціальні правила чи порядок, працівники поліції мають право оглядати зброю, спеціальні засоби, боєприпаси, інші предмети, матеріали і речовини.

У випадку виявлення порушення правил поводження з предметами та об'єктами щодо зберігання і використання яких визначено спеціальні правила чи порядок та на які поширюється дозвільна система органів внутрішніх справ, що загрожують громадській безпеці, працівники поліції мають право вилучати зброю, спеціальні засоби, боєприпаси, вибухові речовини та матеріали, інші предмети, матеріали і речовини, на які поширюються правила та вимоги дозвільної системи, а також опечатує і закриває

об'єкти, де вони зберігаються чи використовуються (у тому числі стрілецькі тири, стрільбища невійськового призначення, мисливські стени, підприємства і майстерні з виготовлення та ремонту зброї, спеціальних засобів, боєприпасів, магазини, у яких здійснюється їх продаж, піротехнічні майстерні, пункти вивчення матеріальної частини зброї, спеціальних засобів, правил поводження з ними та їх застосування) до усунення виявлених в ході проведеного огляду таких порушень.

Про кожен факт виявленого порушення правил зберігання, використання зброї, спеціальних засобів, боєприпасів, вибухових речовин та матеріалів, інших предметів, матеріалів і речовин, щодо зберігання і використання яких визначено спеціальні правила чи порядок та на які поширюється дозвільна система, поліція інформує відповідний орган Міністерства внутрішніх справ України для вжиття заходів реагування на виявлення порушення.

Стаття 40

Застосування технічних приладів та технічних засобів, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису, чи засобів фото- і кінозйомки, відеозапису

1. Поліція для забезпечення публічної безпеки і порядку може закріплювати на форменому одязі, службових транспортних засобах, монтувати/розміщувати по зовнішньому периметру доріг і будівель автоматичну фото- і відеотехніку, а також використовувати інформацію, отриману із автоматичної фото- і відеотехніки, що знаходиться в чужому володінні, з метою:

1) попередження, виявлення або фіксування правопорушення, охорони громадської безпеки та власності, забезпечення безпеки осіб;

2) забезпечення дотримання правил дорожнього руху.

2. Інформація про змонтовану/розміщену автоматичну фототехніку і відеотехніку повинна бути розміщена на видному місці.

Відповідно до статті 251 КУпАП доказами в справі про адміністративне правопорушення, є будь-які фактичні дані, на основі яких у визначеному законом порядку орган (посадова особа) встановлює наявність чи відсутність адміністративного правопорушення, винність даної особи в його вчиненні та інші обставини, що мають значення для правильного вирішення справи. Ці дані встановлюються в тому числі показаннями технічних приладів та технічних засобів, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису, у тому числі тими, що використовуються особою, яка притягається до адміністративної відповідальності, або свідками, а також працюючими в автоматичному режимі, чи засобів фото- і кінозйомки, відеозапису, у тому числі тими, що використовуються особою, яка притягається до адміністративної відповідальності, або свідками, а також працюючими в автоматичному режимі, які використовуються при нагляді за виконанням правил, норм і стандартів, що стосуються забезпечення безпеки дорожнього руху.

До автоматичної фото- і відеотехніки відносяться технічні засоби фото- і кінозйомки, відеозапису технічні засоби, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису та працюють в автоматичному режимі, тобто можуть фіксувати правопорушення без участі поліцейського чи будь-якої іншої особи.

Порядок притягнення до відповідальності за адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані в автоматичному режимі (за допомогою технічних засобів, що дають змогу здійснювати фотозйомку або відеозапис та функціонують згідно із законодавством про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах) визначено в статті 14–2 КУпАП.

Інформація про змонтовану/розміщену автоматичну фототехніку і відеотехніку повинна бути розміщена на видному місці. Про змонтовану чи розміщену автоматичну фототехніку і відеотехніку повинна бути розміщена інформація на видному місці. Це може бути інформаційний «Увага здійснюється відеозапис». Така інформація має стримуючий попереджувальний характер на потенційних порушників.

Стаття 41**Поліцейське піклування**

1. Поліцейське піклування може здійснюватися щодо:

1) неповнолітньої особи віком до 16 років, яка залишилася без догляду;

2) особи, яка підозрюється у втечі з психіатричного закладу чи спеціалізованого лікувального закладу, де вона утримувалася на підставі судового рішення;

3) особи, яка має ознаки вираженого психічного розладу і створює реальну небезпеку оточуючим або собі;

4) особи, яка перебуває у публічному місці і внаслідок сп'яніння втратила здатність самостійно пересуватися чи створює реальну небезпеку оточуючим або собі.

Поліцейське піклування має наслідком щодо:

1) осіб, зазначених у пункті 1 частини першої цієї статті, – передання батькам або усиновителям, опікунам, піклувальникам, органам опіки та піклування;

2) осіб, зазначених у пунктах 2, 3 частини першої цієї статті, – передання відповідному закладу;

3) осіб, зазначених у пункті 4 частини першої цієї статті, – передання у спеціальний лікувальний заклад чи до місця проживання.

2. Поліцейський зобов'язаний негайно повідомити особі зрозумілою для неї мовою підставу застосування поліцейського заходу, а також роз'яснити право отримувати медичну допомогу, давати пояснення, оскаржувати дії поліцейського, негайно повідомити інших осіб про її місце перебування.

Повідомлення про права і їх роз'яснення поліцейським може не проводитися у випадку, коли є достатні підстави вважати, що особа не може усвідомлювати свої дії і керувати ними.

3. Поліцейський уповноважений вилучити у особи зброю чи інші предмети, якими особа може завдати шкоди оточуючим чи собі, незалежно від того, чи заборонені вони в обігу.

Поліцейському заборонено здійснювати обшук особи, щодо якої здійснюється поліцейське піклування.

4. Про застосування поліцейського піклування складається протокол, в якому зазначаються: місце, дата і точний час (година і хвилини) застосування поліцейського заходу; підстави застосування; опис вилученої зброї чи інших предметів; клопотання, заяви чи скарги особи, якщо такі надходили, наявність чи відсутність видимих тілесних ушкоджень.

Протокол підписується поліцейським і особою. Копія протоколу негайно під розпис вручається особі. Протокол може не надаватися особі для підписання, а його копія – вручатися особі у випадку, коли є достатні підстави вважати, що вона не може усвідомлювати свої дії і керувати ними. У такому випадку протокол надається особі чи органу, передбаченому абзацом другим частини першої цієї статті.

5. Про кожне застосування поліцейського заходу поліцейський одразу повідомляє за допомогою технічних засобів відповідального поліцейського в підрозділі поліції.

У разі наявності достатніх підстав вважати, що передання особи тривало довше, ніж це необхідно, відповідальний поліцейський в підрозділі поліції зобов'язаний провести перевірку для вирішення питання про відповідальність винуватих у цьому осіб.

6. Поліцейський зобов'язаний надати особі можливість негайно повідомити про своє місце перебування близьких родичів, членів сім'ї чи інших осіб за вибором цієї особи.

Поліцейський зобов'язаний негайно повідомити батьків або усиновителів, опікунів, піклувальників, орган опіки та піклування про місце перебування неповнолітньої особи.

Міжнародні стандарти з прав людини визначають обов'язки поліції щодо їх забезпечення, надання допомоги особі, яка опинилася в складних життєвих ситуаціях, в безпорадному стані тощо.

Виходячи зі змісту ст. ст. 2, 41 Закону України «Про Національну поліцію» поліцейське піклування – це надання в межах, визначених законом, послуг з допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги.

Аналіз статті 41 дозволяє зробити наступні висновки про сутність поліцейського піклування:

1. Поліцейське піклування може здійснюватися щодо:

– *неповнолітньої особи віком до 16 років, яка залишилася без догляду;*

В законодавстві України немає єдиного тлумачення терміну – неповнолітньої особи. Так, в ст. 31 Цивільного кодексу України – фізична особа, яка не досягла чотирнадцяти років вважається малолітньою особою, а в ст. 32 ЦК – фізична особа у віці від чотирнадцяти до вісімнадцяти років вважається неповнолітньою особою. В ЗУ «Про охорону дитинства» від 26.04.2001 р. є термін – дитина, т. б. особа віком до 18 років (повноліття), якщо згідно з законом, застосовуванням до неї, вона не набуває прав повнолітньої раніше. Правове положення вказаної категорії громадян – це їх вікової характеристики (недолік життєвого досвіду, невміння правильно оцінювати деякі явища, передбачати наслідки своїх вчинків і т. д.).

Підсумовуючи викладена можна дійти висновку, що неповнолітні особи та діти – це тотожні поняття.

До неповнолітньої особи віком до 16 років, яка залишилася без догляду, яка потребує поліцейського піклування можна віднести:

1) дітей-сиріт (дітей, в якій померли чи загинули батьки);
2) дітей, позбавлених батьківського піклування (діти, які залишилися без піклування батьків у зв'язку з: позбавленням їх батьківських прав, відібранням у батьків без позбавлення батьківських прав, визнанням батьків безвісно відсутніми або недієздатними, оголошенням їх померлими, відбуванням покарання в місцях позбавлення волі та перебуванням їх під вартою на час слідства, розшуком їх органами внутрішніх справ, пов'язаним з ухиленням від сплати аліментів та відсутністю відомостей про їх місцезнаходження, тривалою хворобою батьків, яка перешкоджає їм виконувати свої батьківські обов'язки, а також підкинуті діти, діти, батьки яких невідомі, діти, від яких відмовились батьки, та безпритульні діти);

3) дітей – інвалідів (дитина зі стійким розладом функцій організму, спричиненим захворюванням, травмою або вродженими вадами розумового чи фізичного розвитку, що зумовлюють обмеження її нормальної життєдіяльності та необхідність додаткової соціальної допомоги і захисту);

4) дітей – біженців (дитина, яка не є громадянином України і внаслідок обґрунтованих побоювань стати жертвою переслідувань за

ознаками раси, віросповідання, національності, громадянства (підданства), належності до певної соціальної групи або політичних переконань перебуває за межами країни своєї громадянської належності та не може користуватися захистом цієї країни або не бажає користуватися цим захистом внаслідок таких побоювань, або, не маючи громадянства (підданства) і перебуваючи за межами країни свого попереднього постійного проживання, не може чи не бажає повернутися до неї внаслідок зазначених побоювань);

5) дітей, які потребують додаткового захисту (дитина, яка не є біженцем відповідно до Конвенції про статус біженців 1951 року і Протоколу щодо статусу біженців 1967 року та ЗУ «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту», але потребує захисту, оскільки вона була змушена прибути в Україну або залишитися в Україні внаслідок виникнення загрози її життю, безпеці чи свободі в країні походження, через побоювання застосування щодо неї смертної кари або виконання вироку про смертну кару чи тортур, нелюдського або такого, що принижує гідність, поводження чи покарання);

б) дітей, які потребують тимчасового захисту (діти, які є іноземцями та особами без громадянства, які постійно проживають на території країни, що має спільний кордон з Україною, які масово вимушені шукати захисту в Україні внаслідок зовнішньої агресії, іноземної окупації, громадянської війни, зіткнень на етнічній основі, природних чи техногенних катастроф або інших подій, що порушують громадський порядок у певній частині або на всій території країни походження).

Наслідком поліцейського піклування щодо неповнолітніх осіб віком до 16 років, які залишилися без догляду є їх передання батькам або усиновителям, опікунам, піклувальникам, органам опіки та піклування.

Працівник поліції має право затримувати і тримати в спеціально відведених для цього приміщеннях дітей, які залишилися без опіки та піклування, – на період до передачі їх законним представникам або влаштування в установленому порядку, але не більше трьох годин з моменту її затримання, а також доставляти до органів внутрішніх справ на строк до трьох годин, які вчинили адміністративне правопорушення, але не досягли віку, з якого настає адміністративна від-

повідальність, для встановлення особи, обставин вчинення правопорушення та передачі їх батькам чи особам, які їх замінюють, або у притулок для дітей служб у справах дітей.

– *особи, яка підозрюється у втечі з психіатричного закладу чи спеціалізованого лікувального закладу, де вона утримувалася на підставі судового рішення.*

За втечу із спеціалізованого лікувального закладу передбачена кримінальна відповідальність за ст. 394 Кримінального кодексу України. Відповідальність за ст. 394 КК можлива лише за умови, якщо лікування у спеціалізованому медичному закладі здійснюється за рішенням суду (статті 92–96 КК) у примусовому порядку.

Згідно диспозиції вказаної статті відповідальність настає у особи за втечу із спеціалізованого лікувального закладу, а також за втечу по дорозі до нього і передбачає арешт на строк до шести місяців або позбавленням волі на строк до двох років.

Психіатричний заклад – це психоневрологічний, наркологічний чи інший спеціалізований заклад, центр, відділення, тощо всіх форм власності, діяльність яких пов'язана з наданням психіатричної допомоги (ст. 1 ЗУ «Про психіатричну допомогу» від 22.02.2000 р.).

Спеціалізований лікувальний заклад – це заклад, діяльність якого пов'язана з наданням медичної допомоги особам, що зловживають спиртними напоями та наркотичними засобами. У спеціалізованому лікувальному закладі перебувають особи, щодо яких застосовано: 1) примусові заходи медичного характеру або 2) примусове лікування.

Наслідком поліцейського піклування щодо особи, яка підозрюється у втечі з психіатричного закладу чи спеціалізованого лікувального закладу, де вона утримувалася на підставі судового рішення є їх повернення до відповідного закладу.

– *особи, яка має ознаки вираженого психічного розладу і створює реальну небезпеку оточуючим або собі.*

До типових ознак психічних розладів фахівці відносять порушення мислення, поведінки, або настрої, які не вкладаються в існуючі норми культури і переконань. В основному, такі симптоми мають відношення до пригнобленого стану людини, і є серйозною перешкодою до виконання різних функцій. При наявності психічного розладу у хворого з'являються ознаки, які не можуть залишитися непоміченими оточуючими людьми чи його близькими.

Дані прояви включають в себе ряд поведінкових симптомів до яких відноситься агресивна поведінка, зловживання різними психоактивними речовинами. Також існують перцептивні симптоми, коли пацієнт упевнений, що може бачити або чути те, що недоступно іншим. Кожному окремому психічного розладу типові свої ранні ознаки.

Під реальною небезпекою оточуючим чи собі можна розуміти настання реальних суспільно небезпечних наслідків, що можуть привести до поранення або загибелі громадян чи особи з ознаками вираженого психічного розладу, пошкодження або знищення майна та інше.

Згідно п. 4 ст. 18 Закону України «Про Національну поліцію» – поліцейський зобов'язаний надавати невідкладну, зокрема домедичну і медичну, допомогу особам, які постраждали внаслідок правопорушень, нещасних випадків, а також особам, які опинилися в безпорадному стані або стані, небезпечному для їхнього життя чи здоров'я.

Наслідком поліцейського піклування щодо особи, яка має ознаки вираженого психічного розладу і створює реальну небезпеку оточуючим або собі, є його направлення до відповідного медичного, психіатричного або спеціального лікувального закладу.

- *особи, яка перебуває у публічному місці і внаслідок сп'яніння втратила здатність самотійно пересуватися чи створює реальну небезпеку оточуючим або собі.*

Під публічним місцем слід розуміти частину (частини) будь-якої будівлі, споруди, яка доступна або відкрита для населення вільно, чи за запрошенням, або за плату, постійно, періодично або час від часу, в тому числі під'їзди, а також підземні переходи, стадіони.

Особа втратила здатність самотійно пересуватися – через сп'яніння особа повністю чи значною мірою втратила орієнтування (безцільно стоїть чи безцільно пересувається з місця на місце, у неї порушена координація рухів, звідси – нестійкість, хитка хода); п'яний повністю безпорадний (у непритомному стані).

Наслідком поліцейського піклування щодо особи, яка перебуває у публічному місці і внаслідок сп'яніння втратила здатність самотійно пересуватися чи створює реальну небезпеку оточуючим або собі є передання його у спеціальний лікувальний заклад чи доставлення до місця проживання.

При застосуванні поліцейського піклування працівник поліції зобов'язаний негайно повідомити особі підставу його застосування, а також роз'яснити право отримувати медичну допомогу, давати пояснення, оскаржувати дії поліцейського, а також негайно повідомити інших осіб про місце її перебування. Вказане повідомлення та роз'яснення повинно бути зроблено на зрозумілій для особи мові. Як виняток з цього, дозволяється не проводити зазначене вище повідомлення про права особи і їх роз'яснення у випадку, коли є достатні підстави вважати, що особа не може усвідомлювати свої дії і керувати ними.

Осіб, які знаходяться в громадських місцях у стані сп'яніння, з травмами, в непритомному стані, симптомами гострих чи інших захворювань внутрішніх органів, гострого отруєння сурогатами алкоголю, наркотичного сп'яніння, після епілептичного припадку, з інфекційними захворюваннями, жінок з явними ознаками вагітності, а також в інших випадках важкого стану таких осіб, нарядом на місце негайно викликається швидка медична допомога для вирішення питання щодо їх госпіталізації в медичні заклади охорони здоров'я. Забороняється доставляти на мотоциклах осіб у стані сп'яніння, а також іншими транспортними засобами, що не призначені для перевезення людей.

У випадку якщо особа, щодо якої поліцейським застосовується поліцейське піклування, має при собі зброю або інші предмети, якими вона може завдати шкоду собі чи оточуючим та незалежно від того, чи заборонені вони в обігу, працівник поліції з метою усунення можливості завдання шкоди, зобов'язаний їх вилучити.

Поліцейському заборонено здійснювати обшук особи, щодо якої здійснюється поліцейське піклування, а для забезпечення особистої безпеки необхідно застосовувати поверхневу перевірку. При виявленні в ході поверхневої перевірки будь-яких слідів правопорушення поліцейський забезпечує їх схоронність та огляд відповідно до вимог статті 237 КПК.

Про застосування поліцейського піклування поліцейським складається протокол. В ньому обов'язково зазначаються: місце, дата і точний час (година і хвилини) застосування поліцейського заходу; підстави застосування; опис вилученої зброї чи інших предметів; клопотання, заяви чи скарги особи, якщо такі надходили, наявність чи відсутність видимих тілесних ушкоджень.

Зазначений протокол повинен бути підписано поліцейським, що застосував процедуру поліцейського піклування та особою, щодо якої її застосовано. Копія протоколу негайно під розпис вручається даній особі.

У випадках, коли є достатні підстави вважати, що особа щодо якої застосовано поліцейське піклування не може належним чином усвідомлювати свої дії і керувати ними (наприклад в наслідок слабоумства, хронічної психічної хвороби або хворобливого стану тощо) протокол про застосування поліцейського піклування може не надаватися особі для підписання та вручатись його копія. У такому випадку протокол надається до психіатричного закладу чи спеціалізованого лікувального закладу.

За допомогою відповідних технічних засобів поліцейський, що застосував поліцейське піклування, повідомляє відповідального працівника поліції в підрозділі поліції про кожне застосування поліцейського заходу.

У разі зволікання з процедурою передання особи, щодо якої застосовано поліцейське піклування, відповідальний працівник поліції в підрозділі поліції зобов'язаний провести службову перевірку для вирішення питання про відповідальність винуватих у цьому осіб.

Поліцейський, що застосував поліцейське піклування, зобов'язаний надати особі, щодо якої воно застосовано, можливість негайно повідомити про своє місце перебування близьких родичів, членів сім'ї чи інших осіб за вибором цієї особи.

У випадку застосування поліцейського піклування до неповнолітніх осіб, поліцейський зобов'язаний негайно повідомити про їх місце перебування батьків або усиновителів, опікунів, піклувальників, орган опіки та піклування.

п. 2 ч. 5 ст. 41 Закону встановлено, у разі наявності достатніх підстав вважати, що передання особи, щодо якої застосовано процедуру поліцейського піклування, тривало довше, ніж це необхідно, відповідальний поліцейський в підрозділі поліції зобов'язаний провести перевірку для вирішення питання про відповідальність винуватих у цьому осіб.

Комплексний аналіз змісту поліцейського піклування, дозволяє зробити висновок про наявність в ньому окремих складових звуження змісту та обсягу одного з основних та фундаментальних прав

людини – права на свободу пересування, свободу та особисту недоторканість.

В Україні панує принцип верховенства права, що певним чином впливає на діяльність органів державної влади, зокрема на діяльність працівників національної поліції (ст. 6 ЗУ «Про національну поліцію»).

Верховенство права вимагає від держави його втілення у правотворчу та правозастосовну діяльність, зокрема у закони, які за своїм змістом мають бути проникнуті передусім ідеями соціальної справедливості, свободи, рівності тощо.

Враховуючі відсутність серед підстав застосування до особи процедури поліцейського піклування обов'язкового критерію протиправності діяння (вчинення правопорушення), в контексті системного аналізу положень Європейської конвенції про захист прав людини та основоположних свобод (1950 р.), Конституції України, ЗУ «Про національну поліцію», положень Кодексу України про адміністративні правопорушення, рішення Конституційного суду України №10рп/2011 від 11.10.2011 тощо, можна зробити висновок, що оптимальний термін тривання процедури поліцейського піклування не повинен перевищувати трьох годин.

Стаття 42

Поліцейські заходи примусу

1. Поліція під час виконання повноважень, визначених цим Законом, уповноважена застосовувати такі заходи примусу:

- 1) фізичний вплив (сила);**
- 2) застосування спеціальних засобів;**
- 3) застосування вогнепальної зброї.**

2. Фізичним впливом є застосування будь-якої фізичної сили, а також спеціальних прийомів боротьби з метою припинення протиправних дій правопорушників.

3. Спеціальні засоби як поліцейські заходи примусу – це сукупність пристроїв, приладів і предметів, спеціально виготовлених, конструктивно призначених і технічно придатних для за-

хисту людей від ураження різними предметами (у тому числі від зброї), тимчасового (відворотного) ураження людини (правопо-рушника, супротивника), пригнічення чи обмеження волі люди-ни (психологічної чи фізичної) шляхом здійснення впливу на неї чи предмети, що її оточують, з чітким регулюванням підстав і правил застосування таких засобів та службових тварин.

4. Для виконання своїх повноважень поліцейські можуть ви-користовувати такі спеціальні засоби:

- 1) гумові та пластикові кийки;
- 2) електрошокові пристрої контактної та контактано-дистан-ційної дії;
- 3) засоби обмеження рухомості (кайданки, сітки для зв'язування тощо);
- 4) засоби, споряджені речовинами сльозогінної та дратівної дії;
- 5) засоби примусової зупинки транспорту;
- 6) спеціальні маркувальні та фарбувальні засоби;
- 7) службові собаки та службові коні;
- 8) пристрої, гранати та боєприпаси світлозвукової дії;
- 9) засоби акустичного та мікрохвильового впливу;
- 10) пристрої, гранати, боєприпаси та малогабаритні підривні пристрої для руйнування перешкод і примусового відчинення приміщень;
- 11) пристрої для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снаряда-ми несмертельної дії;
- 12) засоби, споряджені безпечними димоутворюючими пре-паратами;
- 13) водомети, бронемашини та інші спеціальні транспортні засоби.

5. Поліцейський за жодних обставин не може застосовувати заходи примусу, не визначені цим Законом.

6. Не є заходом примусу використання поліцейським засобів індивідуального захисту (шоломів, бронезилетів та іншого спе-ціального екіпірування).

7. Поліцейський зобов'язаний негайно зупинити застосування певного виду заходу примусу в момент досягнення очікуваного результату.

8. Норми забезпечення підрозділів поліції спеціальними засобами та вогнепальною зброєю встановлюються Міністром внутрішніх справ України.

Керівні принципи застосування поліцією заходів примусу визначено у:

– Резолюції 34/169 Генеральної асамблеї ООН «Кодекс поведінки посадових осіб по підтримці правопорядку»

– Резолюції Парламентської Асамблеї Ради Європи № 690 (1979) «Декларація про поліцію»

Метою застосування поліцейськими примусових заходів є забезпечення подолання спротиву проведенню превентивного поліцейського заходу, відновлення публічного порядку та безпеки, локалізація негативних наслідків, у тому числі збереження місця події у первинному, незміненому стані, забезпечення фіксації та збирання речових доказів на місці події у передбачений у законі спосіб, а також затримання особи правопорушника, його доставляння до територіального підрозділу поліції.

Якщо поліцейський вважає, що мета застосування примусового заходу ним досягнута, а порушений порядок проведення превентивного поліцейського заходу відновлено він повинен припинити застосування цього примусового заходу та повернутися до виконання превентивного поліцейського заходу.

У межах заходів реагування на правопорушення, визначених Кодексом України про адміністративні правопорушення та Кримінальним процесуальним кодексом України, заходи примусу застосовуються поліцією з метою забезпечення особистої безпеки поліцейського, безпеки оточуючих, порушника.

Наслідком застосування примусу може бути затримання правопорушника у встановлений у законі спосіб, припинення правопорушення, встановлення особи правопорушника, забезпечення складання протоколу про адміністративне правопорушення в разі неможливості складення його на місці правопорушення, якщо складення протоколу є обов'язковим тощо.

Для аргументації адміністративного затримання встановлюються стандарти, прийняті Європейським судом з прав людини щодо затримання осіб, яке застосовується в межах кримінального провадження

ня. Зокрема, відповідно до прецедентів, установлених Європейським судом з прав людини, під час адміністративного затримання людина має права, передбачені ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод:

1) затриманий має право на розгляд його справи судом протягом розумного строку, з дотриманням принципу відкритості та справедливості;

2) затриманий не вважається правопорушником доки суд не встановить факт вчинення ним правопорушення;

3) затриманому повинні негайно і детально повідомити суть і підстави затримання;

4) у нього має бути достатньо часу і можливостей для підготовки захисту;

5) затриманий має право захищати себе особисто або за допомогою захисника;

6) надавати пояснення, заявляти клопотання чи вимагати допитати свідків.

7) може безоплатно користуватися послугами перекладача, якщо він не володіє мовою, на якій ведеться провадження у справі.

8) право не визнавати себе винним у вчиненні правопорушення.

Перелік заходів примусу до яких може/повинен вдаватися поліцейський визначений у ч.1 ст. 42 Закону України «Про Національну поліцію» є вичерпним, при цьому застосування одного із заходів примусу унеможлиблює застосування інших заходів примусу одночасно.

Застосування фізичного сили не може вважатися найменш небезпечним із заходів примусу та таким, що має передувати застосуванню спеціальних засобів чи вогнепальної зброї.

Обрання примусового заходу здійснюється на розсуд поліцейського пропорційно рівню небезпеки реагування, а також в залежності від ситуації яка складається. В залежності від розвитку ситуації поліцейський може:

- припинити застосування фізичної сили та здійснити перехід до застосування спеціальних засобів;
- припинити застосування фізичної сили та здійснити перехід до використання вогнепальної зброї;
- припинити застосування фізичної сили та здійснити перехід до застосування вогнепальної зброї;

- припинити застосування фізичної сили та здійснити перехід до активного застосування вогнепальної зброї;
- припинити застосування спеціального засобу та здійснити перехід до застосування фізичної сили;
- припинити застосування спеціального засобу та здійснити перехід до використання вогнепальної зброї;
- припинити застосування спеціального засобу та здійснити перехід до застосування вогнепальної зброї;
- припинити застосування спеціального засобу та здійснити перехід до активного застосування вогнепальної зброї;
- здійснивши використання вогнепальної зброї перейти до застосування фізичної сили;
- здійснивши використання вогнепальної зброї перейти до застосування спеціальних засобів;
- здійснивши використання вогнепальної зброї перейти до активного застосування вогнепальної зброї;
- припинити застосування вогнепальної зброї та здійснити перехід до застосування фізичної сили;
- припинити застосування вогнепальної зброї та здійснити перехід до застосування спеціальних засобів;
- припинити застосування вогнепальної зброї та здійснити перехід до використання фізичної сили;
- здійснити перехід до активного застосування вогнепальної зброї.

Поліцейські зобов'язані надавати невідкладну медичну допомогу особам, які постраждали в результаті застосування заходів примусу

Про застосування фізичної сили, спеціальних засобів та вогнепальної зброї та наслідки цього поліцейський має письмово (рапортом) повідомити свого керівника. У разі нанесення особі тілесних ушкоджень, а також активного застосування вогнепальної зброї поліцейський зобов'язаний здійснити таке повідомлення негайно, а керівник, у свою чергу, зобов'язаний поінформувати центральний орган управління поліції та відповідного прокурора.

Перелік спеціальних засобів, які може/повинен застосувати поліцейський визначений у ч.4 ст. 42 Закону України «Про Національну поліцію» є вичерпним та може бути розділений на групи:

- засоби придатні для захисту людини від ураження різними предметами (у тому числі зброєю),

- засоби тимчасового (відворотного) ураження людини (правопорушника, супротивника),
- засоби пригнічення чи обмеження волі людини (психологічної чи фізичної) шляхом здійснення впливу на неї чи предмети, що її оточують.

До переліку спеціальних засобів не включено елементи однострою поліцейського, засоби індивідуального захисту, а також прилади (пристрої), які мають однакові із спеціальними засобами властивості (призначення), але не включені до норм забезпечення підрозділів поліції спеціальними засобами та вогнепальною зброєю, що мають бути визначені наказом Міністра внутрішніх справ України (Закон України «Про Національну поліцію», ст. 16, ч.1, п.2, 7).

Стаття 43

Порядок застосування поліцейських заходів примусу

1. Поліцейський зобов'язаний заздалегідь попередити особу про застосування фізичної сили, спеціальних засобів і вогнепальної зброї і надати їй достатньо часу для виконання законної вимоги поліцейського, крім випадку, коли зволікання може спричинити посягання на життя і здоров'я особи чи та/або поліцейського або інші тяжкі наслідки, або в ситуації, що склалася, таке попередження є не виправданим або неможливим.

2. Попередження може бути зроблено голосом, а за значної відстані або звернення до великої групи людей – через гучномовні установки, підсилювачі звуку.

3. Вид та інтенсивність застосування заходів примусу визначаються з урахуванням конкретної ситуації, характеру правопорушення та індивідуальних особливостей особи, яка вчинила правопорушення.

4. Поліцейські зобов'язані надавати невідкладну медичну допомогу особам, які постраждали в результаті застосування заходів примусу.

5. Заборонено застосування фізичної сили, спеціальних засобів і вогнепальної зброї до жінок з явними ознаками вагітності,

малолітніх осіб, осіб з явними ознаками обмежених можливостей або старості, крім випадків учинення ними збройного чи групового нападу, учинення збройного опору поліцейському, що загрожує життю і здоров'ю інших осіб або поліцейських, якщо відбити такий напад або опір іншими способами і засобами неможливо.

Керівні принципи застосування поліцією заходів примусу, процедурні аспекти та обмеження щодо інтенсивності застосування фізичної сили, спеціальних засобів і вогнепальної зброї поліцейськими визначено у:

– Резолюції 34/169 Генеральної асамблеї ООН «Кодекс поведінки посадових осіб по підтримці правопорядку»

– Резолюції Парламентської Асамблеї Ради Європи № 690 (1979) «Декларація про поліцію»

Застосування поліцейських заходів примусу здійснюється з єдиною метою та за єдиним порядком не залежно від виду примусового заходу.

Застосуванню примусового заходу передують прибуття на місце події поліцейського та визначення ним превентивного поліцейського заходу який має забезпечити публічний порядок та безпеку й підстав для його проведення. Завдяки позитивній аргументації та впевненій позиції мета заходу може бути досягнутою без спротиву з боку правопорушника та інших осіб, що перебувають на місці події.

Якщо перебування поліцейського на місці події не забезпечує проведення поліцейського заходу, правопорушник не виконує команд поліцейського, але не вдається до активної протидії законним вимогам поліцейського, не становить загрози та не опирається контролюючим діям поліцейського (пасивний опір) поліцейський має попередити правопорушника про відповідальність за злісну непокору законному розпорядженню або вимозі поліцейського при виконанні ним службових обов'язків (ст. 185 Кодексу України про адміністративні правопорушення), а також про можливість застосування до нього фізичної сили, спеціальних засобів чи вогнепальної зброї у разі продовження протиправної поведінки.

Поліцейський має надати правопорушнику достатньо часу для сприйняття та виконання законної вимоги поліцейського, а також для припинення пасивного опору та демонстрації відсутності спротиву

з його боку. З метою перевірки виконання правопорушником законних вимог поліцейського, забезпечення особистої безпеки поліцейського та оточуючих, а також за відсутності опору поліцейський повинен/ може запропонувати порушнику проведення превентивного поліцейського заходу «Поверхнева перевірка» згідно вимог ст. 34 Закону України «Про Національну поліцію».

Проведення «Поверхневої перевірки» правопорушника у разі демонстрації ним пасивного опору, а також з метою забезпечення особистої безпеки поліцейського та оточуючих може проводитися із дотриманням методів фізичного контролю (методів досягнення поступливості або виключення можливості завдання шкоди особою за допомогою технік больового контролю) без застосування відносно правопорушника фізичної сили.

Якщо перебування поліцейського на місці події не забезпечує проведення поліцейського заходу, правопорушник намагається втекти, опирається затриманню, намагається уникати фізичного контролю з боку поліцейського або вербальні погрози, демонструючи при цьому невербальні сигнали (рухи, дії), що вказують на схильність або готовність посилювати опір затриманню (активний опір) поліцейський має ще раз попередити правопорушника про відповідальність за злісну непокору законному розпорядженню або вимозі поліцейського при виконанні ним службових обов'язків (ст. 185 Кодексу України про адміністративні правопорушення), а також про можливість застосування до нього фізичної сили, спеціальних засобів чи вогнепальної зброї у разі продовження протиправної поведінки.

З метою надання правопорушнику часу для виконання законної вимоги поліцейського, а також для демонстрації припинення ним активного опору й відсутності подальшого спротиву з боку правопорушника чи оточуючих поліцейський може/повинен привести у готовність спеціальні засоби тимчасового (відворотного) ураження людини (правопорушника, супротивника) або спеціальні засоби пригнічення чи обмеження волі людини (психологічної чи фізичної) шляхом здійснення впливу на неї.

До способу подолання активного опору з боку правопорушника слід також віднести застосування поліцейським вогнепальної зброї – оголення вогнепальної зброї, приведення її до бойової готовності та спрямування у бік правопорушника (демонстрація вогнепальної зброї) як попередження особи про можливість її активного застосування.

Спроба особи, яку затримує поліцейський із вогнепальною зброєю в руках, наблизитися до нього, скоротивши визначену поліцейським відстань, чи доторкнутися до зброї є підставою для активного застосування вогнепальної зброї поліцейським.

Поліцейський уповноважений активно застосовувати вогнепальну зброю у разі збройного нападу, якщо відвернення чи припинення відповідного нападу неможливо досягнути іншими засобами. Поліцейському заборонено застосовувати вогнепальну зброю в місцях, де може бути завдано шкоди іншим особам, а також у вогненебезпечних та вибухонебезпечних місцях, крім випадків необхідності відбиття нападу або крайньої необхідності (Закон України «Про Національну поліцію», ст. 46, ч.8–9).

Якщо перебування поліцейського на місці події, демонстрація ним приведення у готовність спеціальних засобів чи демонстрація вогнепальної зброї не забезпечує проведення поліцейського заходу, правопорушник вдається до фізичних атак на поліцейського, демонструючи при цьому небажання їх припинити чи здійснити напад на інших людей (оточуючих, у тому числі інших поліцейських чи представників ЗМІ) або фізичні спроби завдати їм тілесних ушкоджень чи заподіяти смерть (агресивний опір) поліцейський з метою відбиття нападу має право застосувати фізичну силу, спеціальні засоби тимчасового (відворотного) ураження людини (правопорушника, супротивника) та спеціальні засоби пригнічення чи обмеження волі людини (психологічної чи фізичної) шляхом здійснення впливу на неї або вогнепальну зброю без надання правопорушникові часу на припинення своїх протиправних дій.

Після досягнення мети застосування заходів примусу поліцейські зобов'язані оцінити отримані порушником ушкодження та надати йому невідкладну медичну допомогу.

Стаття 44

Застосування фізичної сили

1. Поліцейський може застосовувати фізичну силу, у тому числі спеціальні прийоми боротьби (рукопашного бою), для за-

безпечення особистої безпеки або/та безпеки інших осіб, припинення правопорушення, затримання особи, яка вчинила правопорушення, якщо застосування інших поліцейських заходів не забезпечує виконання поліцейським повноважень, покладених на нього законом.

2. Поліцейський зобов'язаний письмово повідомити свого керівника, а той зобов'язаний повідомити прокурора про завдання особі тілесних ушкоджень унаслідок застосування фізичної сили.

Керівні принципи застосування поліцією фізичної сили, процедурні аспекти та обмеження щодо інтенсивності застосування фізичної сили поліцейськими визначено у:

– Резолюції 34/169 Генеральної асамблеї ООН «Кодекс поведінки посадових осіб по підтримці правопорядку»

– Резолюції Парламентської Асамблеї Ради Європи № 690 (1979) «Декларація про поліцію»

Поліцейський має право застосовувати фізичну силу, у тому числі спеціальні навички боротьби, прийоми самозахисту та фізичного впливу (рукопашний бій, самбо, дзюдо, айкідо, бокс, карате, кікбоксинг та інші види єдиноборств), з метою забезпечення особистої безпеки та/або безпеки оточуючих, запобігання злочину та/або адміністративному правопорушенню, з метою затримання правопорушника, у разі, якщо методи фізичного контролю є неефективними і не забезпечують виконання законних обов'язків поліцейського.

До несення служби допускаються поліцейські, які пройшли спеціальну підготовку у межах курсів первинної професійної підготовки (спеціалізації) та продовжують підвищувати кваліфікацію протягом всього часу перебування на посадах поліцейських. Заняття з опанування прийомами самозахисту та фізичного впливу проводяться з метою формування навичок самозахисту, обеззброювання та затримання осіб, що порушують публічний порядок, загрожують особистій безпеці громадян і поліцейського, спрямовані на розвиток сили, витривалості, гнучкості, а також виховання сміливості, рішучості, ініціативи та впевненості у власних силах.

Заборонено застосовувати силові прийоми до вагітних жінок, неповнолітніх, осіб з явними ознаками обмежених можливостей або

старості, крім випадків учинення ними збройного чи групового нападу, учинення збройного опору поліцейському, що загрожує життю і здоров'ю інших осіб або поліцейських, якщо відбити такий напад або подолати опір іншими способами і засобами неможливо.

При заподіянні тілесних ушкоджень або поранень, унаслідок застосування фізичної сили поліцейський повинен забезпечити надання необхідної медичної допомоги потерпілим у найкоротший строк, а також повідомити лікаря про обставини застосування фізичної сили.

Поліцейський зобов'язаний повідомити свого керівника про поранення або заподіяння особі каліцтва в результаті застосування до неї фізичної сили, який, у свою чергу, зобов'язаний поінформувати відповідного прокурора.

Стаття 45

Застосування спеціальних засобів

1. Поліцейський для забезпечення публічної безпеки і порядку застосовує спеціальні засоби, визначені цим Законом.

2. Поліцейський уповноважений застосовувати спеціальні засоби тільки у разі, якщо він пройшов відповідну спеціальну підготовку.

3. Загальні правила застосування спеціальних засобів:

1) кайданки та інші засоби обмеження рухомості застосовуються:

а) до особи, яка підозрюється у вчиненні кримінального правопорушення та чинить опір поліцейському або намагається втекти;

б) під час затримання особи;

в) під час конвоювання (доставляння) затриманого або заарештованого;

г) якщо особа своїми небезпечними діями може завдати шкоди собі і оточуючим;

г) проведення процесуальних дій з особами у випадках, коли вони можуть створити реальну небезпеку оточуючим або собі;

2) гумові та пластикові кийки застосовуються для:

а) відбиття нападу на поліцейського, іншу особу та/або об'єкт, що перебуває під охороною;

б) затримання особи, яка вчинила правопорушення і чинить злісну непокору законній вимозі поліцейського;

в) припинення групового порушення громадського порядку чи масових заворушень;

3) засоби, споряджені речовинами сльозогінної та дратівної дії, застосовуються для:

а) відбиття нападу на поліцейського, іншу особу та/або об'єкт, що перебуває під охороною;

б) припинення групового порушення громадського порядку чи масових заворушень;

4) засоби примусової зупинки транспорту застосовуються для примусової зупинки транспортного засобу, водій якого не виконав законні вимоги поліцейського щодо зупинки транспортного засобу, або якщо дії водія транспортного засобу створюють загрозу життю чи здоров'ю людини;

5) пристрої, гранати, боєприпаси та малогабаритні підривні пристрої для руйнування перешкод і примусового відчинення приміщень застосовуються для:

а) затримання особи;

б) звільнення особи, незаконно позбавленої свободи, яка знаходиться у приміщенні;

в) електрошокові пристрої контактної та контактнo-дистанційної дії застосовуються для:

а) відбиття нападу на поліцейського, іншу особу та/або об'єкт, що перебуває під охороною;

б) відбиття нападу тварини, що загрожує життю і здоров'ю особи чи поліцейського;

7) спеціальні маркувальні та фарбувальні засоби застосовуються для:

а) маркування особи, яка підозрюється у вчиненні кримінального правопорушення;

б) припинення групового порушення громадського порядку чи масових заворушень з метою подальшого виявлення осіб та затримання, а також контролю за переміщенням речей;

8) пристрої, гранати та боєприпаси світлозвукової дії, засоби акустичного та мікрохвильового впливу застосовуються для:

а) відбиття нападу на поліцейського, іншу особу та/або об'єкт, що перебуває під охороною;

б) затримання особи, яка чинить збройний опір, або з метою примусити таку особу залишити територію (транспортний засіб, будівлю, споруду, земельну ділянку), де перебуває така особа;

в) звільнення особи, незаконно позбавленої свободи, яка знаходиться у приміщенні;

9) водомети, бронемашини та інші спеціальні транспортні засоби застосовуються для:

а) припинення групового порушення громадського порядку чи масових заворушень;

б) відбиття групового нападу, що загрожує життю та здоров'ю людей;

в) примусової зупинки транспортного засобу, водій якого не виконав законні вимоги поліцейського зупинитися;

г) затримання озброєної особи, яка підозрюється у вчиненні злочину;

10) пристрої для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами не смертельної дії, застосовуються для:

а) захисту від нападу, що загрожує життю та здоров'ю людей, у тому числі поліцейського;

б) відбиття збройного нападу на об'єкти, що перебувають під охороною, конвої, житлові та нежитлові приміщення, а також для звільнення їх у разі захоплення;

в) затримання особи, яка підозрюється у вчиненні тяжкого або особливо тяжкого злочину і яка намагається втекти;

г) затримання особи, яка чинить збройний опір або намагається втекти з-під варти;

г) затримання озброєної особи, яка погрожує застосуванням зброї та інших предметів, що загрожують життю чи здоров'ю людей, у тому числі поліцейського;

д) подання сигналу тривоги або виклику допоміжних сил;

е) знешкодження тварини, яка загрожує життю чи здоров'ю людей, у тому числі поліцейського;

є) припинення групового порушення громадського порядку чи масових заворушень;

ж) відбиття групового нападу, що загрожує життю чи здоров'ю людей;

11) засоби, споряджені безпечними димоутворювальними препаратами, застосовуються для:

а) забезпечення маскуванню дій поліцейських, спрямованих на затримання особи, яка чинить збройний опір, або для того, щоб примусити таку особу залишити територію (транспортний засіб, будівлю, споруду, земельну ділянку), на якій вона перебуває;

б) звільнення особи, незаконно позбавленої свободи;

12) службовий собака застосовується під час:

а) патрулювання;

б) переслідування та затримання особи, яка підозрюється у вчиненні кримінального правопорушення;

в) під час конвоювання (доставлення) затриманої або заарештованої особи;

г) для відбиття нападу на особу та/або поліцейського;

13) службовий кінь застосовується під час:

а) патрулювання;

б) переслідування та затримання особи, яка підозрюється у вчиненні кримінального правопорушення.

4. Поліції (поліцейському) заборонено:

1) наносити удари гумовими (пластиковими) кийками по голові, шиї, ключичній ділянці, статевих органах, попереку (куприку) і в живіт;

2) під час застосування засобів, споряджених речовинами сльозогінної та дратівної дії, здійснювати прицільну стрільбу по людях, розкидання і відстрілювання гранат у натовп, повторне застосування їх у межах зони ураження в період дії цих речовин;

3) відстрілювати патрони, споряджені гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами несмертельної дії, з порушенням визначених технічними характеристиками вимог щодо відстані від особи та стрільби в окремі частини голови і тіла людини;

4) застосовувати водомети при температурі повітря нижче +10°C;

5) застосовувати засоби примусової зупинки транспорту для примусової зупинки мотоциклів, мотоколясок, моторолерів, мо-

педів, транспортного засобу, що здійснює пасажирські перевезення, а також застосовувати такі засоби на гірських шляхах або ділянках шляхів з обмеженою видимістю, залізничних переїздах, мостах, шляхопроводах, естакадах, у тунелях;

б) застосовувати кайданки більше ніж 2 години безперервного використання або без послаблення їх тиску.

5. Застосування малогабаритного підривного пристрою для відкриття приміщень є виправданим, якщо шкода, заподіяна охоронюваним законом правам та інтересам, є меншою, ніж шкода, яку вдалося відвернути.

6. Поліцейський зобов'язаний у письмовій формі повідомити свого керівника про застосування до особи спеціального засобу.

Якщо поліцейський заподіяв особі поранення або каліцтво внаслідок застосування до неї спеціального засобу, керівник такого поліцейського зобов'язаний негайно повідомити про це відповідного прокурора.

7. Допустимі параметри спеціальних засобів у частині їх фізичного, хімічного та іншого впливу на організм людини визначаються уповноваженими установами центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері охорони здоров'я.

8. Правила зберігання, носіння та застосування спеціальних засобів, що є на озброєнні поліції, визначаються нормативними актами Міністерства внутрішніх справ України.

Керівні принципи застосування поліцією спеціальних засобів, процедурні аспекти та обмеження щодо інтенсивності застосування спеціальних засобів поліцейськими визначено у:

– Резолюції 34/169 Генеральної асамблеї ООН «Кодекс поведінки посадових осіб по підтримці правопорядку»

– Резолюції Парламентської Асамблеї Ради Європи № 690 (1979) «Декларація про поліцію»

При виконанні службових обов'язків, захисту публічного порядку та безпеки, боротьби зі злочинністю, поліцейський має право застосовувати спеціальні засоби, визначені законодавством України. Законодавство не містить режиму використання спеціального засобу, вказуючи на можливість їх застосування виключно за призначенням

Поліцейський має право застосовувати спеціальні засоби тільки у випадку проходження ним спеціальної підготовки у межах курсів первинної професійної підготовки (спеціалізації) та підвищення кваліфікації протягом всього часу перебування на посадах поліцейських. За час навчання поліцейський має набути практичних навичок та умінь діяти в типових і екстремальних ситуаціях при виконанні службових обов'язків з охорони публічного порядку і боротьби із злочинністю, застосовувати в таких ситуаціях спеціальну техніку, заходи фізичного впливу, спеціальні засоби та вогнепальну зброю.

Поліцейський зобов'язаний знати медичні та технічні обмеження у застосуванні кожного спеціального засобу, користуватися ними на практиці, дотримуватися засобів особистої безпеки під час застосування спеціальних засобів.

Поліцейський має право застосовувати наступні спеціальні засоби:

- 1) наручники або інші схожі за принципом дії засоби, які дозволяють фіксацію рук затриманого без нанесення шкоди його здоров'ю;
- 2) нелетальну зброю (у тому числі споряджену нелетальними снарядами);
- 3) гумові (пластикові) кийки;
- 4) сльозогінний газ, перцевий газ;
- 5) акустичний засіб;
- 6) світло – звукові пристрої;
- 7) засоби для примусової зупинки транспорту;
- 8) водомети, бронемашини та інші спеціальні транспортні засоби, спеціальні фарби;
- 9) службових собак і коней;
- 10) електрошокові пристрої;
- 11) сітки для зв'язування;
- 12) засоби руйнування перешкод.

Перелік спеціальних засобів, що застосовуються поліцією є вичерпним та визначено у ч.4 ст. 42 Закону України «Про Національну поліцію».

Спеціальні засоби застосовуються:

- 1) наручники та інші засоби обмеження руху: проти осіб, які вчинили злочин або суспільно небезпечні дії (правопорушення); проти осіб, які чинять опір чи можуть чинити опір поліцейським, при

спробі втечі; під час конвоювання затриманого або ув'язненого; якщо людина своїми діями може нашкодити собі та оточуючим;

2) наручники або інші засоби надягають на кисті рук за спиною так, щоб вони не завдавали болю;

3) гумовий (пластиковий) кийок – для запобігання нападу на громадян, поліцейського та/або охоронювані об'єкти; при затриманні злочинця або адміністративного правопорушника, якщо він грубо порушує закон і не підпорядковується законному наказу поліцейського; для запобігання масовому і груповому порушенню публічного порядку.

4) сльозогінний газ, перцевий газ, акустичні засоби та нелетальна зброя (у тому числі нелетальні гранати) – для відбиття атаки на людину, поліцейського або захищений об'єкт; для припинення масових і групових порушень публічного порядку; під час затримання особи, яка вчиняє злочин або суспільно небезпечне діяння, або з метою змусити останнього покинути захоплений транспортний засіб, будівлю або споруду, у якому він ховається.

5) світло-звуковий пристрій психологічного впливу – для відбиття атаки на державну та/або громадську будівлю, відбиття атаки на громадян та/або поліцейського, для затримання особи, яка чинить збройний опір, для видворення особи, яка вчиняє злочин або суспільно небезпечне діяння з будівлі, його частини або з транспортного засобу, який вона захопила; для звільнення заручників або для здійснення відволікаючого маневру;

6) засіб примусової зупинки транспорту – для зупинки транспортного засобу, водій якого не підкорився вимозі поліцейського про зупинку, якщо дії водія створюють загрозу життю і здоров'ю людини або якщо застосування такого засобу необхідно для захисту суспільних інтересів;

7) засіб для руйнування перешкод – при затриманні особи, яка вчиняє злочин або суспільно небезпечне діяння, і для звільнення заручників;

8) водомети і бронетранспортери – для припинення масових заворушень; для відбиття групової атаки на державні та/або громадські об'єкти, для примусової зупинки транспортного засобу, водій якого не виконав вимогу поліцейського про зупинку, для затримання озброєних злочинців, а також для транспортування поліцейських під час виконання ними завдань Національної поліції;

9) спеціальна фарба – для маркування особи, яка вчинила злочин;
10) службовий собака – при патрулюванні або при переслідуванні та затриманні особи, яка вчинила злочин або суспільно небезпечне діяння; під час конвоювання затриманої або засудженої особи; для відбиття атаки на громадянина та/або поліцейського;

11) службовий кінь – при затриманні або переслідуванні особи, яка вчинила злочин або суспільно небезпечне діяння; під час виконання патрульної роботи; для запобігання масовому порушенню публічного порядку.

12) електрошокові пристрої – для відбиття атаки на громадян, поліцейського та/або захищені об'єкти; для затримання особи, яка вчинила правопорушення і яка чинить опір поліцейському; для припинення масового і групового порушення правопорядку.

При заподіянні тілесних ушкоджень або поранень унаслідок застосування спеціальних засобів поліцейський повинен забезпечити надання необхідної медичної допомоги потерпілим у найкоротший строк, а також повідомити лікаря або медичний заклад про те, який спеціальний засіб було застосовано, його характеристики (за необхідності – склад діючої речовини), в який засіб його було застосовано у кожному конкретному випадку.

Поліцейській зобов'язаний повідомити свого керівника про поранення або заподіяння особі каліцтва в результаті застосування до неї спеціального засобу, який, у свою чергу, зобов'язаний поінформувати відповідного прокурора.

Поліцейському заборонено:

1) наносити удар гумовим кийком по голові, шиї, ключичній області, статевих органах, попереку, крижах і в живіт;

2) при застосуванні сльозоточивих речовин і речовин дратівної дії, здійснювати прицільну стрілянину по людях, розкидання і відстрілювання гранат у натовп осіб, повторне застосування їх у межах зони враження в період дії цих речовин;

3) застосувати пристрої для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями снарядами не смертельної дії на відстані ближче 40 метрів від особи та по будь-яких частинах голови і тіла людини, крім нижньої частини ніг;

4) застосовувати водомет при температурі повітря нижче +10°C;

5) застосовувати спеціальні засоби до вагітних жінок, неповнолітніх, осіб з явними ознаками обмежених можливостей або старості,

крім випадків учинення ними збройного чи групового нападу, учинення збройного опору поліцейському, що загрожує життю і здоров'ю інших осіб, якщо відбити такий напад або опір іншими способами і засобами неможливо.

б) застосовувати методи та спеціальні засоби, які викликають важке каліцтво людини, є методами з невиправданим ризиком або які заборонені міжнародними конвенціями і актами.

У разі неможливості уникнути застосування спеціальних засобів воно не повинно перевищувати міри, необхідної для виконання покладених на Національну поліцію обов'язків, і має зводити до мінімуму можливість заподіяння шкоди здоров'ю правопорушників та інших громадян, а шкода, заподіяна охоронюваним законом правам та інтересам, повинна бути менш значною, ніж відвернена шкода.

Правила зберігання, носіння та застосування спеціальних засобів, які знаходяться на озброєнні в Національній поліції, мають бути затверджені (визначені) наказом Міністра внутрішніх справ України (Закон України «Про Національну поліцію», ст. 16, ч. 1, п. 2, 7).

Стаття 46

Застосування вогнепальної зброї

1. Застосування вогнепальної зброї є найбільш суворим заходом примусу.

2. Поліцейський уповноважений на зберігання, носіння вогнепальної зброї, а також на її застосування і використання лише за умови що він пройшов відповідну спеціальну підготовку.

3. Порядок зберігання і носіння вогнепальної зброї, що знаходиться в розпорядженні поліцейського, перелік вогнепальної зброї та боєприпасів, що використовуються в діяльності поліції, та норми їх належності встановлюються Міністром внутрішніх справ України.

4. Поліцейський уповноважений у виняткових випадках застосовувати вогнепальну зброю:

1) для відбиття нападу на поліцейського або членів його сім'ї, у випадку загрози їхньому життю чи здоров'ю;

2) для захисту осіб від нападу, що загрожує їхньому життю чи здоров'ю;

3) для звільнення заручників або осіб, яких незаконно позбавлено волі;

4) для відбиття нападу на об'єкти, що перебувають під охороною, конвої, житлові та нежитлові приміщення, а також звільнення таких об'єктів у разі їх захоплення;

5) для затримання особи, яку застали під час вчинення тяжкого або особливо тяжкого злочину і яка намагається втекти;

6) для затримання особи, яка чинить збройний опір, намагається втекти з-під варти, а також озброєної особи, яка погрожує застосуванням зброї та інших предметів, що загрожують життю і здоров'ю людей та/або поліцейського;

7) для зупинки транспортного засобу шляхом його пошкодження, якщо водій своїми діями створює загрозу життю чи здоров'ю людей та/або поліцейського.

5. Поліцейський уповноважений застосовувати вогнепальну зброю тільки після попередження про необхідність припинення протиправних дій і намір використання заходу примусу, визначеного цією статтею.

6. Застосування вогнепальної зброї без попередження допускається:

1) при спробі особи, яку затримує поліцейський із вогнепальною зброєю в руках, наблизитися до нього, скоротивши визначену ним відстань, чи доторкнутися до зброї;

2) у разі збройного нападу, а також у разі раптового нападу із застосуванням бойової техніки, транспортних засобів або інших засобів, що загрожують життю чи здоров'ю людей;

3) якщо особа, затримана або заарештована за вчинення особливо тяжкого чи тяжкого злочину, втікає із застосуванням транспортного засобу;

4) якщо особа чинить збройний опір;

5) для припинення спроби заволодіти вогнепальною зброєю.

7. Поліцейський уповноважений застосовувати вогнепальну зброю тільки з метою заподіяння особі такої шкоди, яка є необхідною і достатньою в такій обстановці, для негайного відвернення чи припинення збройного нападу.

8. Поліцейський уповноважений застосовувати вогнепальну зброю у разі збройного нападу, якщо відвернення чи припинення відповідного нападу неможливо досягнути іншими засобами.

9. Поліцейському заборонено застосовувати вогнепальну зброю в місцях, де може бути завдано шкоди іншим особам, а також у вогненебезпечних та вибухонебезпечних місцях, крім випадків необхідності відбиття нападу або крайньої необхідності.

10. Поліцейський зобов'язаний у письмовій формі повідомляти свого керівника про застосування вогнепальної зброї, а також негайно повідомити свого керівника про активне застосування вогнепальної зброї, який, у свою чергу, зобов'язаний поінформувати центральний орган управління поліції та відповідного прокурора.

11. Поліцейський може взяти до рук вогнепальну зброю і привести її у готовність, якщо вважає, що в обстановці, що склалася, можуть виникнути підстави для її застосування.

12. Під час затримання осіб, щодо яких у поліцейського виникла підозра у вчиненні тяжкого чи особливо тяжкого злочину, а також під час перевірки документів у таких осіб поліцейський може привести в готовність вогнепальну зброю та попередити особу про можливість її застосування.

Спроба особи, яку затримує поліцейський із вогнепальною зброєю в руках, наблизитися до нього, скоротивши визначену поліцейським відстань, чи доторкнутися до зброї є підставою для застосування вогнепальної зброї поліцейським.

13. Поліцейський може використати вогнепальну зброю для подання сигналу тривоги або виклику допоміжних сил, або для знешкодження тварини, яка загрожує життю чи здоров'ю поліцейського та інших осіб.

Керівні принципи застосування поліцією вогнепальної зброї, процедурні аспекти та обмеження щодо інтенсивності використання та застосування вогнепальної зброї поліцейськими визначено у:

– Резолюції 34/169 Генеральної асамблеї ООН «Кодекс поведінки посадових осіб по підтримці правопорядку»

– Резолюції Парламентської Асамблеї Ради Європи № 690 (1979) «Декларація про поліцію»

Застосування вогнепальної зброї є найбільш суворим заходом примусу.

Поліцейський уповноважений на зберігання, носіння вогнепальної зброї, а також на її застосування і використання лише після проходження ним спеціальної підготовки у межах курсів первинної професійної підготовки (спеціалізації) та підвищення кваліфікації протягом всього часу перебування на посадах поліцейських. На заняттях з вогневої підготовки поліцейські мають набути та вдосконалювати навички: умілого поводження з вогнепальною зброєю (швидкісне дістання пістолета з кобури та приведення його в бойову готовність, виконання пострілу, усунення затримок при стрільбі тощо); виконання прийомів швидкісної стрільби в різних умовах, з різноманітних положень та з перенесенням вогню по мішенях; припинення протиправних дій за допомогою вогнепальної зброї, тактики застосування та використання зброї в оперативно-службовій діяльності (прийняття рішення про застосування та використання вогнепальної зброї, вибір цілі для знешкодження); безпечного поводження з вогнепальною зброєю; з інших питань вогневої підготовки, які виникають у процесі оперативно-службової діяльності.

За місцем служби навчальні стрільби поліцейських має організувати начальник територіального підрозділу поліції, який наказом має визначити керівника стрільб, місце та час їх проведення. Вправи для навчання стрільбі з вогнепальної зброї для поліцейських мають складатися з урахуванням професійного спрямування їх службової діяльності та бути визначені наказом Міністра внутрішніх справ України (Закон України «Про Національну поліцію», ст. 16, ч. 1, п. 2, 7).

Порядок зберігання і носіння вогнепальної зброї, що знаходиться в розпорядженні поліцейського, перелік вогнепальної зброї та боеприпасів, що використовуються в діяльності Національної поліції, та норми їх належності мають бути встановлені (визначені) наказом Міністра внутрішніх справ України (Закон України «Про Національну поліцію», ст. 16, ч. 1, п. 2, 7).

Поліцейський має право застосувати вогнепальну зброю (оголити вогнепальну зброю, привести її до бойової готовності та спрямувати у бік правопорушника) для:

1) для відбиття нападу на поліцейського, у випадку загрози його життю і здоров'ю;

- 2) захисту осіб від нападу, що загрожує їх життю і здоров'ю;
- 3) звільнення заручників, якщо їх життю і здоров'ю загрожує небезпека;
- 4) відбиття нападу на охоронювані об'єкти, конвої, жилі приміщення, приміщення державних і громадських підприємств, установ і організацій, а також звільнення їх у разі захоплення;
- 5) затримання особи, яку застали при вчиненні тяжкого або особливо тяжкого злочину і яка намагається сховатися;
- 6) затримання особи, яка чинить збройний опір, намагається втекти з-під варти, а також озброєної особи, яка погрожує застосуванням зброї та інших предметів, що загрожують життю і здоров'ю поліцейського;
- 7) для зупинки транспортного засобу шляхом його пошкодження, якщо водій своїми діями створює загрозу життю чи здоров'ю людей і (або) поліцейського.

Застосуванню вогнепальної зброї повинно також передувати словесне попередження про наміри її застосування.

Застосування вогнепальної зброї без попередження (активне застосування) дозволяється тільки тоді, коли це вкрай необхідно для захисту життя людей, а саме в таких випадках:

- 1) у районах проведення антитерористичної операції;
- 2) у разі збройного нападу, а також у разі раптового нападу із застосуванням бойової техніки, транспортних засобів або інших засобів, що загрожують життю і здоров'ю людей;
- 3) якщо особа чинить збройний опір;
- 4) якщо особа, затримана або заарештована за вчинення особливо тяжкого чи тяжкого злочину, утікає із застосуванням транспортного засобу.
- 5) для припинення спроби заволодіти вогнепальною зброєю.

Забороняється активне застосування вогнепальної зброї в місцях, де є ймовірність ушкодження інших осіб, а також у вогнебезпечних або вибухонебезпечних місцях, крім випадків необхідності відбиття нападу та/або крайньої необхідності; до вагітних жінок, неповнолітніх, осіб з явними ознаками обмежених можливостей або старості, крім випадків учинення ними збройного чи групового нападу, учинення збройного опору патрульному, що загрожує життю і здоров'ю

інших осіб або патрульних, якщо відбити такий напад або опір іншими способами і засобами неможливо.

У разі застосування вогнепальної зброї поліцейський зобов'язаний будь-якими силами забезпечити безпеку інших осіб і надати невідкладну медичну допомогу потерпілому.

Поліцейський зобов'язаний негайно повідомити свого керівника про активне застосування вогнепальної зброї, який, у свою чергу, зобов'язаний поінформувати центральний орган управління Національної поліції та відповідного прокурора.

Поліцейський може використати вогнепальну зброю для подання сигналу тривоги або виклику допоміжних сил, або для знешкодження тварини, яка загрожує життю і здоров'ю поліцейського та інших осіб.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ТА РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України / Верховна Рада України // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – С. 141.
2. Про національну поліцію : Закон України від 2.07.2015 № 580-VIII // Відомості Верховної Ради (ВВР), 2015, № 40–41, ст.379
3. Європейський кодекс поліцейської етики від 19.09. 2001 р.
4. Кодекс поведінки посадових осіб з підтримання правопорядку від 17.12. 1979 р.
5. Міжнародного пакту про громадянські і політичні права, прийнятого 16 грудня 1966 року Генеральною Асамблеєю ООН
6. Європейською Конвенцією про видачу ETS N 024 (Париж, 13 грудня 1957 р.) та додатковими протоколами № 1 (Страсбург, 15 жовтня 1975 р., № 2 (Страсбург, 17 березня 1978 р.), № 3 ETS N 209 (Страсбург, 10 листопада 2010 р.)
7. Європейської конвенції про насильство та неналежну поведінку під час спортивних з заходів і зокрема футбольних матчів від 19.08. 1985 р
8. Конвенція про дорожній рух від 08.11.1968р.
9. Основоволожні принципи застосування сили та вогнепальної зброї службовцями органів правопорядку ООН від 1990 року
10. Загальна декларація прав людини прийнята Генеральною Асамблеєю ООН 10 грудня 1948
11. Конвенції про права дитини ООН ратифіковано Постановою ВР № 789-XII від 27.02.91 // Відомості Верховної Ради УРСР (ВВР), 1991, N 13, ст.145
12. Європейській конвенція про захист прав людини і основоположних свобод 01.11.1950
13. Про Декларацію про поліцію : Резолюція Парламентської Асамблеї Ради Європи № 690 (1979)
14. Рекомендації Комітету міністрів Ради Європи державам-членам від 09.09.2003 № Rec(2003)14 «Про можливість взаємодії інформаційних систем у сфері правосуддя»
15. Рекомендації Комітету міністрів Ради Європи державам-членам від 10.07.2003 № Rec(2003)13 «Щодо порядку надання інформації про розгляд кримінальних справ засобом масової інформації»

16. Декларація Рада Європи про європейську політику в галузі нових інформаційних технологій 06.05.1999
17. Кодекс України про адміністративні правопорушення / Верховна Рада УРСР // Відомості Верховної Ради УРСР – 1984. – додаток до №51. – Ст. 1122 (з наступними змінами та доповненнями).
18. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13.04.2012 №4651-VI // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2013, №9–10, №11–12, №13, ст.88
19. Про прокуратуру: Закон України від 14.10.2014 №1697-VII // Відомості Верховної Ради (ВВР), 2015, №2–3, ст.12
20. Про оперативно-розшукову діяльність : Закон України від від 18.02.1992 №2135-XII // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1992, N 22, ст.303
21. Про запобігання корупції в Україні : Закон України від 14.10.2014 №1700-VII // Відомості Верховної Ради (ВВР), 2014, №49, ст.2056
22. Про затвердження Положення про патрульну службу: Наказ МВС України №796 від 02.07.2015р. // Офіційний вісник України від 17.07.2015–2015 р., №54, стор. 203, стаття 1767, код акту 77561/2015
23. Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей: Закон України від 24 січня 1995 року №20/95 ВР;
24. Про попередження насильства в сім'ї : Закон України від 15 листопада 2001 року №2789-III;
25. Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю: Закон України від 21 червня 2001 року №2558-III;
26. Про Загальнодержавну програму «Національний план дій щодо реалізації Конвенції ООН про права дитини» на період до 2016 року від 5 березня 2009 року №1065-VI,

Науково-практичне видання

**НАУКОВО-ПРАКТИЧНИЙ КОМЕНТАР
РОЗДІВ ІV «ПОВНОВАЖЕННЯ ПОЛІЦІЇ»
ТА РОЗДІЛІВ V «ПОЛІЦЕЙСЬКІ ЗАХОДИ»
ЗАКОНУ УКРАЇНИ
«ПРО НАЦІОНАЛЬНУ ПОЛІЦІЮ»**

Видається в авторській редакції

Коректори
Комп'ютерна верстка *А. Т. Гринченка*

Підписано до друку з оригінал-макета __. __. 2015.
Формат 60×84 ¹/₁₆. Папір офсетний. Гарнітура Times.
Обл.-вид. арк. 8.92. Ум. друк. арк. 10.35. Вид. № 1410.
Тираж 300 прим.

Видавництво «Право» Національної академії правових наук України
та Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого
Україна, 61002, Харків, вул. Чернишевська, 80а
Тел./факс (057) 716-45-53
Сайт: www.pravo-izdat.com.ua
E-mail для авторів: verstka@pravo-izdat.com.ua
E-mail для замовлень: sales@pravo-izdat.com.ua

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів
видавничої продукції — серія ДК № 4219 від 01.12.2011 р.

Виготовлено у друкарні ФОП Леонов
Тел. (057) 717-28-80